

Szabad Gondolat

ANTROPOZÓFIA
NEVELÉSMŰVÉSZET
SZOCIÁLIS ÉLET

2007. szeptember

Antropozófia

Hella Wiesberger:

1923 – Az antropozófiai társaság történetének sorsdöntő éve

Hármas tagozódás

Alexander Caspar:

Az „alapjövedelem” – egy megoldás fikciója

Pedagógia

Werner Kuhfuss:

Minőségbiztosítás - mire?

Technika

Frisch Mihály:

Néhány gondolat Rudolf Hauschka: „Táplálkozástán” című magyar nyelven most megjelent könyvéhez

Nekrológ

A magvető ember – Emlékezés Labancz Zoltánra

10/3

TARTALOMJEGYZÉK

ANTROPOZÓFIA

Hella Wiesberger: 1923 – Az antropozófiai társaság történetének sorsdöntő éve	2
Gerhard Schuster: Az elmúlt XX. század és XXI. századunk társadalmi kihívásai, tragikum és feladatok	12

HÁRMAS TAGOZÓDÁS

Kálmán István: Az „alapjövedelem” – Honnan fúj a szél?	19
Alexander Caspar: Gazdasági és társadalmi viszonyok: a tudat tükré	20
Alexander Caspar: Az „alapjövedelem” – egy megoldás fikciója	23
Franz Jürgens: A titkos rendek és az alapjövedelem	27
Kálmán István: Aforisztikus gondolatok a hármastagozódás (Dreigliederung) lényegi és praktikus szempontjainak párhuzamosságával	30

PEDAGÓGIA

Werner Kuhfuss: Minőségbiztosítás - mire?	35
Stráma Éva: Életismeret	39
Mi lesz később a waldorf-tanulókkal?	45

TECHNIKA

Frisch Mihály: Néhány gondolat Rudolf Hauschka: „Táplálkozásstan” című magyar nyelven most megjelent könyvéhez	46
--	----

NEKROLÓG

A magvető ember – Emlékezés Labancz Zoltánra	48
--	----

OLVASÓI LEVÉL, HÍREK

53

A címlapon Konrád Witz: Szent Kristóf festménye

SZABAD GONDOLAT

Az antropozófia, nevelésművészet és szociális élet folyóirata

Szerkesztőbizottság:

Buella Mónika, Ertsey Attila, Frisch Mihály, Galántai Ágnes, Kádas Ágnes, Kálmán István, Tóth Márk

Kiadja: Natura-Budapest Kft.

Felelős kiadó: Tóth Márk

Felelős szerkesztő: Buella Mónika

Borító és tördelés: HÉT-fő Bt. – eMeLA

Nyomdai munka: Kintner Attila

ISSN 1418 4443

Olvasói levelek, hirdetések, információ:

a szerkesztőség címére lehet beküldeni

1089 Budapest, Bláthy Ottó u. 41., Tel: 303 77 46

Honlap: www.szabadgondolat.hu

E-mail: info@szabadgondolat.hu

Beküldött írásokat nem küldünk vissza, és nem őrzünk meg.

Előfizethető a szerkesztőségben.

Éves előfizetési díj: 2400 Ft (postaköltséggel együtt)

Szerkesztői bevezető

„Kedves barátaim, tudatosítanunk kellene magunkban, hogy az antropozófia mozgalmának egyik leglényegesebb vonása, hogy további működésre hivatott, és hogy a XX. század végén nemcsak a legjelentősebb szellemek, de szinte valamennyi lélek újra megjelenik a földi síkon. Mégpedig éppen azért, mert ekkor kell majd az ember szellemi, spirituális élete számára egy hatalmas impulzust adni a Földön. Különbözik a földi civilizáció végképp lehanyaglik, aminek előjelei már igen erősen megmutatkoznak.”

R. Steiner, 1924. – A karmikus összefüggések ezoterikus vizsgálata IV.

A Szabad Gondolat jelenlegi száma nagyon szép keretes szerkezetet mutat, nem nélkülözve a drámaiságot sem. Az Antropozófiai Társaság 1923-as évének történetével indul (ekkor égett le a Goetheanum és ekkor történt meg a Karácsonyi Gyűlés), és a magyarországi társasághoz az alapszabály módosítása kapcsán írt (és a társaság újságjában nem közölt) olvasói levéllel zárul. A véletlen hozta így. Én szívesen elhagytam volna a keretet.

S a két írás között? Számunk súlypontjában most a hármastagozódás áll. Sokan és sokfélét írtak már a témában, jelenleg megint divatos, előszeretettel jelennek meg ún. népszerűsítő írások, leegyszerűsített gondolatok. Lapunk már több ízben közölte Alexander Caspar cikkeit, akit igazán nem lehet azzal vádolni, hogy népszerűsítő szöszsenetekben adja elő javaslatait. Egyesek őt azon nagyon kevés személyek közé sorolják, akik megértették Rudolf Steiner „Dreigliederung”-ját, és képesek gyakorlati javaslatokat megfogalmazni. Bevallom, felelős szerkesztőként természetesen minden cikkben végigrágom magam, nem is egy alkalommal. Alexander Caspar cikkein is. Mégis úgy érzem magam az utolsó mondat pontja után, mint amikor egy kedves ismerősöm fölolvastott nekem egy Karinthy verset: „A pő ha engemély kimár; de mindegegy ha vildagár; mer engemély minder bagúl; mint vélgaban a bégahúr”. No igen. Van alany és állítmány, van rím és dallam, de hogy a túróba nem értek semmit belőle? Valahogy így voltam Alexander Casparral is. Tudom, saját értetlenségem miatt illetlenség párhuzamot vonni az álvers és Caspar komoly gondolatai között, de a kialakult érzés sajnos hasonló volt mindkét esetben. Ha az Olvasók között is küzd valaki a hármastagozódás megértésével, akkor talán megbocsátható az összehasonlítás. Mostani összeállításunkban több cikk együttesen foglalkozik egyazon témával, az alapjövedelemmel, s ha veszünk egy nagy levegőt, és figyelmesen végigrágjuk magunkat a sorokon, van esélyünk a sarokpontok megragadására. Nehéz. De muszáj. Ha nem születnek tiszta, világos gondolatok, nincs mit átültetni a gyakorlatba.

Pedagógia rovatunkban az újságból már ismert Kuhfuss a minőségbiztosítás fából vaskarikáját elemzi; sajnos a minőségbiztosítás a nyakunkon van. Stráma Éva egy új tantárgyról, az Életismeretről ír. Még jó, hogy lesz minőségbiztosítás, így csak megfelelő szintű életismerettel léphetnek ki a gyerekek az életbe, nem lesz olyan sok elfásult felnőtt...vagy hogy is van ez? Mi lesz később a Waldorf-tanulókkal? Erről is beszámolót közlünk.

Mindenféle diéta és fogyókúra kipróbálásával a hátam mögött nagy érdeklődéssel várom Rudolf Hauschka Táplálkozástán című könyvét, amelynek rövid ismertetőjét – na, vajon hol? - a Technika rovatban olvashatjuk.

Végezetül egy magvető emberről írunk. Szomorúan szép kötelesség – emlékezés Lablancz Zoltánra. „Akiben ekkora kezdeményező erő buzgott, akinek ennyi mag lapult a tarsolyában, miért, hogy nem volt elég erő a testében, hogy mindezt hordozza?”

A felelős szerkesztő

ANTROPOZÓFIA

HELLA WIESBERGER

1923 – AZ ANTROPOZÓFIAI TÁRSASÁG TÖRTÉNETÉNEK SORSDÖNTŐ ÉVE

Az 1923-as év társasági problémái történetének áttekintése

„Ha ma ... egyfelől azon kell gondolkodnunk, hogy az Antropozófiai Társaságot hogyan is kell regenerálni, akkor másfelől azt sem szabad elfelejtenünk, hogy az Antropozófiai Társaságnak két év-tizedes élete van. ... Mert a történelem, a valódi történelem, az átél, tevékeny történelem nem oltatható ki.”

Rudolf Steiner, Stuttgart, 1923. 02. 27., GA 257

„Kérem, tanulmányozzák ennek a mozgalomnak a történetét!”

„Az Antropozófiai Társaság újból és újból sorsdöntő elhatározások és létesülésének fordulópontjai előtt állt.” (Marie Steiner) Nemcsak külső támadásoknak volt kitéve – mind a Teozófiai Társaságból kiinduló keleties irányzat, mind a materialista tudomány és a vallásfelekezeti egyházak részéről –, hanem belső válságokkal is meg kellett küzdenie. Egy ilyen belső válsággal összefüggésben kezdte Marie Steiner nyilvánosságra hozni a 30-as évek végén, a 40-es évek elején az Antropozófiai Társaság történetével kapcsolatos előadásokat és jegyzőkönyveket, attól a meggyőződéstől vezetve, hogy a történések ismerete alapján szociális minőségek fakadhatnak a jelenlegi és a jövőbeli cselekvés számára. Így 1943-ban kiadott egy dokumentációt a következő címmel: Rudolf Steiner és az antropozófia civilizációs feladatai – Visszapillantás az 1923-as évre Rudolf Steiner 1923-ban folytatott azon fáradozásairól, hogy az Antropozófiai Társaságot új alapra helyezze. E kötet megjelenését akkoriban az „Ami az Antropozófiai Társaságban történik – Hírek tagjai számára” című közlönyben (1943. évf. 49. sz. december 5.) jelentette be a következőképpen: „Tekintettel a kegyelet kötelességére és annak tudatában, hogy Dr. Steinernek a tagokhoz szóló minden beszéde

nagy jelentőségű, egy könyv ... fog megjelenni, amely az oly jelentős 1923-as év eseményeivel kapcsolatban Dr. Steiner állásfoglalását a saját szavaival közvetíti számunkra. A legkülönfélébb jellegű beszédeit összekötő magyarázó szöveg tőlem származik.” Néhány évvel később (1947-ben) további jegyzőkönyvi iratokat tett közzé olyan 1923-ban történt ülésekről, amelyeken Rudolf Steiner részt vett, ezzel a címmel: Tanulmányanyag a Harmincas Kör stuttgarti üléseire, 1922–23. Bevezetésében hozzáteszi: „Ez a hiányos leírásokból és jegyzetekből összeállított munkaanyag a jövőben még kiegészülhet és tökéletesedhet.”

Rövid idő múlva az összkiadásban megjelenik egy kötet, amelynek címe: 1923 – A sorsdöntő év az Antropozófiai Társaság történetében. A Goetheanum leégésétől a Karácsonyi Gyűlésig. E kötetben (GA 259) egy egészé egyesült a Marie Steiner által kiadott két publikáció, és kibővült az általa bejelentett „kiegészítésekkel”. Mivel ezek meglehetősen terjedelmesek, ez szükségessé tett egy teljesen új formátumot, különösen a Marie Steiner által gondozott e kötet tekintetében: Rudolf Steiner és az antropozófia civilizációs feladatai – Visszapillantás az 1923-as évre. Kivették a „magyarázó szövegbe” beágyazott szószerinti Steiner-idézeteket előadásokból, beszédekből, gyűlések jegyzőkönyveiből stb., és az egész újonnan hozzácsatolt anyaggal két

részre osztották, amelyeket kronológiailag ismét elrendeztek, úgyhogy az 1923-as év mozgalmas történetének teljes tablója – számtalan dokumentum alapján – mint tanulmányozni való anyag rendelkezésre áll. Hogy Rudolf Steiner az Antropozófiai Társaságon belül a társaság történetének ismeretén alapuló tudatos tevékenységet szorgalmazott, kiderül felszólításából az 1921. szeptember 4-i stuttgarti taggyűlésen, amelyen mintegy 1200 tag volt jelen: „Kérem, tanulmányozzák ennek a mozgalomnak a történetét!” És az 1923-as év súlyos problémáival összefüggésben mondta Stuttgartban az 1923. február 28-án tartott gyűlésen: „Amikor valakikkel megbeszélést folytatok, legyenek azok csoportok vagy egyes emberek, akik csoportok megbízásából jönnek, akkor először semmit sem értenek abból, amit mondok..., de végtelenül nagy aktivitás figyelhető meg náluk, egy rendkívüli jóakarattal. Amit az emberek nem értenek meg, hamarosan megértik! ... De az embereknek bele kell nőniük a régi történetbe, minden részlettel meg kell ismerkedniük!”

Élet és forma, mozgalom és társaság

Rudolf Steiner

Rudolf Steiner elhatározásával, hogy a 20. század elején antropozófiai irányultságú szellemtudományáért nyilvánosan kiálljon, kezdődött az antropozófia eleven

lényének társadalmi hatékonysága is, amelynek kibontakozásához a kultúré-

letben szükség volt egy társasági szervezetre. Ebben gyökerezik Rudolf Steinernek mint egy misztériumhely megalapítójának a társadalmi működés minden fájdmával összekötött tevékenysége, amelynek korszerűségét már korábban érintőlegesen jellemezte: „Nincs jogunk tekintélyt kieroszakolni: Ez az első olyan közösség, amely szabad szervezetre törekszik.”¹ Viszont korábban a spirituális ismereteket ápoló közösségek tagsága mindig szigorú kötelezettségekkel járt együtt.

Az Antropozófiai Társaság története így abban a fáradozásban vette kezdetét, hogy az

antropozófiai mozgalom – mint a Rudolf Steiner által megteremtett szellemi áramlat – számára egy lényegének megfelelő központot létesítsenek; ez Rudolf Steiner mint szellemi tanító tanítványkörével való együttműködésének volt az eredménye. A nehézségeket – amelyeknek szükségképpen fel kellett lépniük egy olyan közösség alakulataiban, amelyben az egyén szabadságát messzemenően elismerik – e szavak fényében kellene látnunk: „Szellemi területen a harcban nincs semmi rossz; a harc itt életem”², feltételezve, hogy a harcot a megfelelő tisztelettel folytatják mások is.

Az új kötet az Antropozófiai Társaság történetének kétségtől legnehezebb szakaszát dokumentálja Rudolf Steiner életében: a nehéz utat, amit a társaságnak meg kellett tennie, kezdve a Goetheanum 1922/23 szilveszteréji leégésétől, végig az egész 1923-as esztendőn át, a társaság év végi újjáalakításáig. Az egész problematika megértéséhez egyfajta kulcsul szolgál a mozgalom és a társaság ellentéte, vagy – másképp kifejezve – az élet és a forma ellentéte. Erre maga Rudolf Steiner újra és újra utalt, például velős módon egy előadásciklus címével: Az antropozófiai mozgalom története és feltételei az Antropozófiai Társasághoz való viszonyában, amit 1923 júniusának sorsdöntő szituációjában tartott az önvizsgálatra való ösztönzésként; vagy a társaság karácsonykor véghezvitt újjáalapítása után azokkal a szavakkal, amelyekkel a tagokhoz intézett beszámolóját bevezette (GA 260a): „Az Antropozófiai Társaságnak olyan formát adni, amire az antropozófiai mozgalomnak szüksége van a maga tevékenysége érdekében, ez volt a szándékunk az imént befejeződött Karácsonyi Gyűléssel a Goetheanumban.”

Ez az egyszerű kijelentés annak a nehéz küzdelemnek volt az eredménye, amit a társaság vezető személyiségeivel folytatott Rudolf Steiner az 1923-as esztendőben. De alapjában véve ez az év mégiscsak a tetőpontját képezte annak a több, mint két évtizedes törekvésnek, hogy a mozgalom és a társaság ellentéte kiegyenlítődjön egy az antropozófiai mozgalomnak megfelelő társasági forma kialakításával. Sokáig abban bízott Rudolf Steiner, hogy a társaság ezzel a problémával tőle függetlenül is megbirkózik. Csak amikor az 1923-as év vége felé végérvényesen fel kellett ismernie, hogy ez nyilvánvalóan nem történik meg, határozta el, hogy a szükséges újjáalakítást és végül magát a vezetést is a kezébe veszi.

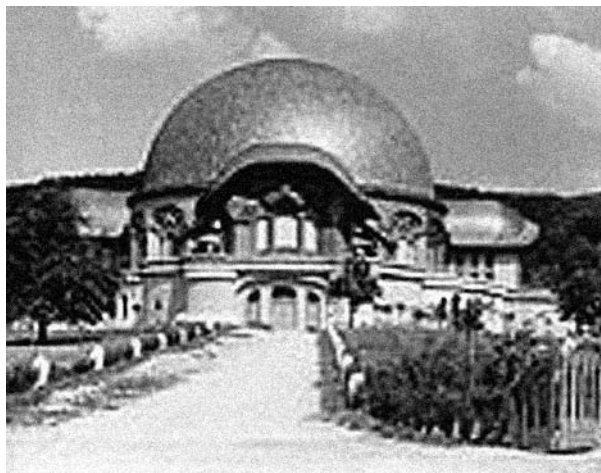
A „súlyos belső küzdelem”³ után kiharcolt döntés révén a mozgalom és a társaság ellentété-

nek el kellett volna simulnia, egészen a vezetőség összetételéig menően. Egy személyes beszélgetésben kijelentette Rudolf Steiner, hogy a Karácsonyi Gyűlésen nem ok nélkül igyekezett biztosítani „a női és férfi szellem bizonyos paritását, egyenlő arányát a vezetőségen belül”, mégis észrevehetőek voltak olyan tendenciák, hogy a régi viszonyoknak megfelelően a női szellemet kiiktassák. Ő ezt már „kezdettől fogva” hangsúlyozta; de jóllehet ez egy jelentős áramlat volt a társaságon belül, nem talált megértésre.⁴ „Kezdeten” azt értette Steiner, amit az ezoterikus közösségi formák kialakításával összefüggésben a férfi és a női szellemiség ellentétéről mint az élet és a forma ellentétének kifejeződéséről már kifejtett.⁵

Ennek fontosságát hangsúlyozza az akkoriban előadott szellemtudományos felismerés, hogy ez az ellentét nemcsak a férfi és női szellem különbsége mögött, hanem a természeti, szellemi és kulturális-társadalmi élet minden jelensége mögött ott húzódik, ezért „élet” és „forma” két olyan fogalmat jelent, melyeknek „a világgelenségek labirintusán” át kell bennünket vezetniük. Minden élet csakis a formán keresztül nyilatkoztathatja meg magát, mégis el kellene vesznie a „forma merevségében”, ha a régi formából nem tudna állandóan újjáalakulni.⁶ Az 1923-as év társasági problémáival összefüggésben ugyanezt egészen prózaian „ruhakérdésnek” [Schneiderproblem] nevezték. Éppen úgy, ahogy egy embernek időről-időre új ruhákra van szüksége, hasonlóképpen van a társasággal is: „Miért kellene éppen egy szociális-organikus képződményben az örökkévalóság számára dolgoznunk?” Ami élni akar, annak változnia kell, és tulajdonképpen csak az az életteljes/életképes, ami változik. Ezért éppenhogy az antropozófiái mozgalom számára, aminek a legigazibb értelemben életteljesnek kell lennie, egy olyan szervezetet kell kialakítani, amely „él” is. Természetesen nem lehet foglalkozni minden nap az újjászervezéssel, de „pár év múlva” ez már szükséges lesz.⁷

Rudolf Steiner tevékenységének idején három szervezeti forma létezett: 1902-től 1912-ig a „Teozófiái Társaság Német Szekciója”; 1912/13-tól 1922/23-ig az „Antropozófiái Társaság”; 1923/24-től kezdődően pedig az „Általános Antropozófiái Társaság”. A háttérben mindig ott állt legyőzendő problémaként a mozgalom és a társaság ellentéte.

Miután 1902-ben Rudolf Steiner Marie von Siversszel, a későbbi Marie Steinerrel együtt megalakította a Teozófiái Társaság Német Szek-

Az első Goetheanu

cióját és tíz éven keresztül a legintenzívebb építőmunkát folytatta, olyan állapotok léptek fel a központi vezetésnek köszönhetően, amelyek fokozatosan lehetetlenné tették Rudolf Steiner számára, hogy a Teozófiái Társaság keretén belül továbbra is felelősségteljesen képviselje az antropozófiái mozgalmat.⁸ Ennek következtében alakult meg az Antropozófiái Társaság. Rudolf Steiner nem vállalt többé semmilyen vezetőfunkciót, sőt tag sem lett. Mint független szellemi tanító működött, a társaságnak magának kellett önmagát igazgatnia. De az akkori világviszonyok nem adtak esélyt a megfelelő megszilárdulásra. Már 1914 nyarán kitört az első világháború. A nemzetközi együttműködés megbénult, a „Közlemények a tagok számára” című kiadványt és a taggyűléseket szüneteltetni kellett. Rudolf Steiner már csak Svájcban, Németországban és Ausztriában tarthatott előadásokat. Az 1913 őszen Dornachban megkezdett központi épület munkálatainak folytatása rendkívül megnehezült. A vállalkozás ezenkívül egy fokozatosan növekvő ellenséges érzületet váltott ki. Ez még inkább felerősödött, amikor az első világháború végén (1918/19-ben) fellépett a szociális organizmus hármas tagozódásáért folytatott mozgalom, és az antropozófia – sokkal erősebben, mint addig – a nyilvánosság elé lépett. Számtalan fiatal, nagyjából tudományos érdeklődésű ember csatlakozott a társasághoz, és hangot adtak annak a szükségletnek, hogy az antropozófia a tudományos és a gyakorlati életben alkalmazásra kerüljön. Megalakult a Waldorf-iskola, gazdasági vállalkozások és klinikák stb. jöttek létre. Az új körülmények egyre fokozottabban megkívánták Rudolf Steinertől az antropozófia tudományosan megalapozott képviselését a világ előtt. Sok idősebb tag mégis elégedetlenséget mutatott: nem „tudományt” akartak, hanem inkább „ezoterikát” a

korábbi értelemben. A fiatalság viszont szembezállt az „öregék” által képviselt társasági élettel, és így egyre mélyült a generációk közötti konfliktus. 1922 elején Rudolf Steiner kénytelen volt a „jelenlegi válságra” mint „szakadékra” rámutatni, ami a két törekvési irány között keletkezett.⁹ 1922-től kezdve, tudósít később Marie Steiner, „fel kellett tennie azt a kérdést, hogy a társasággal – amely az antropozófia anyaföldjét elhagyta és a legkülönbébb irányokban szétforgácsolódt, melyek részben izoláltan magukban álltak vagy egymással kölcsönösen hadakoztak – általában lehetséges-e még továbbra is együttműköznie, vagy pedig a mozgalom számára egy másik eszközt kell keresnie?”¹⁰

Az ellenség-kérdés

Ezekhez a nagy belső nehézségekhez járult az egyre masszívabban fellépő külső ellenségeskedés. Akkoriban a támadások minden oldalról jöttek. Rudolf Steinert nemcsak a tudomány és az egyház képviselői támadták, hanem politikai csoportok is demagóg hangon uszítottak ellene, hogy zsidó, kommunista, szabadkőműves stb. Így például megjelent 1921. március 15-én a müncheni nemzetiszocialista újság, a „Völkischer Beobachter” címdalán mint vezércikk egy írás Adolf Hitlerrel Államférfiak vagy nemzeti bűnözők címmel, amelyben az akkori német külügyminiszterrel, Simonnal összefüggésben az áll, hogy végre ajánlatos lesz ezt a miniszter urat – aki zsidó származású volt –, „Rudolf Steiner, a gnosztikus és antropozófus, meghitt barátját, a társadalmi organizmus hármastagozódásának hívét, és ezt az egész, a népek normális szellemi állapotának szétrombolására való zsidó módszert” egy kicsit közelebről megnézni. „És ki a mozgatóerő mindezen ördögösségek mögött? A zsidó! Doktor Rudolf Steiner barátja, aki a szellemtelen Simon barátja!”¹¹ És ugyanebben az 1921-es esztendőben, augusztusban a katolikus és németnemzeti irányultságú folyóiratban, a „Hochland”-ban „a Steiner elleni harcot” mint „elengedhetetlen kötelességet” jelentették be mindazok számára, „akiknek fontos közéletünk tisztán tartása”, majd hozzáfűzték: „talán nem telik el hosszabb idő, és megkerülhetetlen lesz ezt a harcot megszervezni”. Ebben az időben vált ismertté az is, hogy bizonyos politikai körök egy listáján állítólag a meggyilkolandó prominens német személyiségek között a 8. vagy 9. helyen

szerepelt Rudolf Steiner neve is.¹² Mivel a szociális újjáalakulásért végzett kiterjedt tevékenysége miatt Steiner híres és vitatott személyiség lett, az akkortájt legnagyobb német szervezőiroda felajánlta neki, hogy nyilvános előadásait Németországban megszervezi. Mivel a tolongás olyan nagy volt, hogy olykor a közlekedésrendszetet kellett igénybe venni, a „Hochland” folyóiratban meghirdetett harc szervezése sem maradt el. Össznémet és népi oldalról – a nemzetiszocializmus előfutáiraiként – kavarodásokat rendeztek. Különösen áldatlan volt a helyzet Münchenben. Az 1922. május 15-i nyilvános előadásakor a „Négy évszak” elnevezésű hotelben Rudolf Steiner egy ellene tervezett merénylettől csak egy barátokból összeállt testőrség bevetésével tudott sértetlenül megmenekülni. A nemzetiszocialista népiesek már korábban kinyilvánították: „Remélhetőleg akadnak német férfiak, akik megakadályozzák, hogy ez az úr egyáltalán betegyje a lábát Münchenbe!”¹³

Csak ezek az események teszik érthetővé, hogy 1923-ban miért állt annyira előtérben az ellenséggel szembeni védekezés kérdése. Ez egyszerűen létkérdéssé vált Rudolf Steiner és a társaság számára. Mert az ellenfelek vezető személyiségei tisztában voltak a szellemi kutatás törvényeivel; vagyis tudták, hogy a szellemi kutatás nem egyeztethető össze az ellenfelek cáfolásával; hogy a legjobb eszköz folyamatosan ellenséges írásokkal, ellenvetésekkel bombázni azt, akinek a szellemi kutatáshoz nyugalomra van szüksége, amivel elvonják figyelmét a szellemi kutatástól – amint Rudolf Steiner rámutatott stuttgarti előadásában 1923. február 28-án (GA 257). Ezen okból elvárta, hogy az ellenfelekkel szembeni védekezést a társaság végezze el. Erről az oldalról becsületes szándékkal meg is kísérelték ezt, de hiányzott a rutin és a talpraesettség. Kiváltképpen az eljárás mód volt Rudolf Steiner szerint olyannyira elégtelen, hogy ösztönözve érezte magát megállapítani: „Ha valóban szükségessé válna, hogy csupán az ellenfelek elhárításával foglalkozzam, akkor az olyan feladat lenne, amely nekem természetesen sokkal fáradtságosabb, mint az ellenfelek visszaverése egy feladat pozitív megfogalmazásával az Antropozófiai Társaság részéről. De az az elhatározás, hogy magam lássak neki az ellenfelek visszaverésének ... elsődlegesen azt tenné szükségesszerűvé, hogy szüneteltessem az Antropozófiai Társaságért végzett tevékenységemet, és visszahúzódjak a pusztán személyes működésembe.”¹⁴

A Keresztény Közösség

1923 folyamán az ellenfelekkel kapcsolatos komplikációkhoz csatlakozott egy további nehézség, amit a Rudolf Steiner közreműködésével 1922 őszén megalapított – akkoriban még vallási megújulási mozgalomnak nevezett – Keresztény Közösség körüli félreértések váltottak ki: „Az utóbbi olyan alapítások egyike, amelyek az antropológiai mozgalomból nőttek ki, a vallási megújulási mozgalom, amely az elmúlt időben igen sokban hozzájárult az Antropológiai Társaság válságához”, mondja Steiner egy 1923. március 2-án Dornachban tartott előadásban (GA 257). Egyik oldalon sem vették kellőképp figyelembe, hogy Rudolf Steiner ezt a mozgalmat az Antropológiai Társaságtól alapvetően független mozgalomnak akarta tekinteni. Nagyszámú, a társaság viszonyaival elégedetlen tag csatlakozott az új kultikus közösséghez, úgyhogy ez kezdetben többségében antropológusokból állt. Egyedül Stuttgartban „több száz antropológus” lépett be a Keresztény Közösségbe; más városokban is kezdetben antropológusok alkották az új kultikus közösség magvát,¹⁵ azt mondván: „Most találtunk rá az igazira, amit az antropológián belül sohasem találhatnánk meg!” (Stuttgart, 1923. 01. 23., GA 257).

E tagok fő indítéka nyilvánvalóan a bensőségebb közösségi élet és az ezoterika iránti szükségletben rejlett, ami az Antropológiai Társaságban csak kis mértékben volt kielégítve. Ezt az egyik tag Rudolf Steinerhez írt leveléből merítjük, amelyben ez áll: „Sok antropológus barátunk hitte, hogy a vallási megújulásban ezoterikához jut a kultusz-cselekvés által – nagy erre a vágy.”¹⁶ Így az a veszély jelent meg, hogy „az emberi közösségszükségletnek a kultusz-közösségben történő kielégítése” révén sokan elszakadnak a társaságtól, és hogy sokan „a megismerési utat, amit egykor választottak, felcserélik a kultusz jólesőbb útjával”, ezzel a társaságnak nemcsak személyi veszteségei lesznek, hanem „pénzbeli támogatása” is megcsappan, amint Friedrich Rittelmeyer, a vallási megújulási mozgalom akkori vezetője mondta a stuttgarti Zweigben 1923 februárjában, azokban a napokban, amikor ott Rudolf Steiner a szóban forgó viszonyokról beszélt.¹⁷

Mindezen események alapján a már régóta érzett szükségszerűség, hogy a társaságot új alapra kell helyezni, Rudolf Steiner számára a pillanat legsürgetőbb parancsává vált. 1922-ben, december elején felszólította a központi vezetősé-

get Stuttgartban, hogy dolgozzon ki javaslatokat a társaság megszilárdítására. Azt is elvárta, hogy a vezetőség tájékoztassa a tagságot a vallási megújulási mozgalomhoz fűződő valódi viszonyról. Három héttel később – mielőtt még megtörtént volna a reakció Stuttgartból – Dornachban leégett a Goetheanum.

A katasztrófa az 1922/23-as karácsonyi rendezvények idejére esett. Azoknak teljesen szaktudományos irányultságú felépítésével Rudolf Steiner meglehetősen elégedetlen volt, miután már 1922 elején kifogásolta, hogy az emberek azt hiszik, hogy „a szaktudományosság kerülőútján” az antropológia elterjedhet.¹⁸ Valaki azok közül, akik a programot összeállították, így számol be erről: „Rögtön e természettudományos ülésszak felépítéséről Dr. Steinerrel folytatott első megbeszélés során érezhettük, hogy Dr. Steiner egy ilyen alapjában véve nem értett egyet, hogy egyfajta kényszernek érezte, amit ráerőltettek. Furcsa módon kevéssé törődünk ezzel, és közülünk senki sem tette fel neki a kérdést, hogy nem inkább egy másféle rendezvényt szeretne-e, mint egy ilyen természettudományosat.”¹⁹ Ennek az ülésnek az elején vagy folyamán mondta „szemmel láthatóan nagyon haragosan” egy előadónőnek: „Az emberek itt úgy bánnak velem, mint a csizmatisztítójukkal! Üléseket rendeznek, anélkül, hogy megkérdeznének, majd a kész programot elém teszik, és azután nekem előadásokat kell tartanom ezeken az üléseken. Ebbe többé nem egyezem bele!”²⁰

Emögött az erősen rosszkedvű megjegyzés mögött az amiatti csalódás is állhatott, hogy felszólítására a társaság stuttgarti központi vezetőségétől mindeddig semmiféle válasz nem érkezett. Ebből az okból kifolyólag az 1922. december 30-i és 31-i két előadásában (GA 219) a társaság problémájával és a társaság és a vallási megújulási mozgalom közötti viszony tisztázásával alkalmasint közvetlenül a Dornachban jelenlevő tagokhoz fordult.

A tűzvész

1922. december 31-én a szilveszteresti előadásban, ami az utolsó lett, amit az épületben tarthattak, megfelelő meditációs szavak kíséretében kifejtette Rudolf Steiner, hogy a spirituális megismerés „valódi kommunióvá”, „a jelenkor emberisége számára megfelelő kozmikus kultusz” kezdetévé válhat.

A leégett Goetheanum

Ennek az előadásnak a hallgatóságra különösen mély benyomást kellett tennie. Valaki közülük így emlékezett vissza:²¹ „Beszédének ünnepléysége, nyomatékossága fokozódott az előadás során. Az embernek az volt az érzése: itt egy nagy beavatott celebrálja a jövő kultuszát, az emberiség kozmikus kultuszát. Miután a Spruchokat még egyszer elmondta, a legnagyobb szerénységgel lelépett a pódiumról, és így teljesen magától értetődő volt, hogy senki sem tapsolt, ami más előadásokon teljesen megszokott volt. A két Spruch Steiner szép kézírásával még ott állt a két táblán,²² amikor mi, öregek és fiatalok mélyen megrendülve kimentünk a csillagos éjszakába.”

Marie Steiner így tudósít:²³ „Amikor kiléptünk a holdvilágos éjbe, olyan volt, mintha egy intenzíven felfokozott élet járná át ezt az éjszakát, annyira csillámlóan, annyira fényesen, opálféhér tündöklésben ragyogott Ízisz bárkája a mélykék étertengerben. A csodálat kiáltása tört fel belőlem, és úgy éreztem, rokkant-tolószékembe ülve, elragadtatva és boldogan felemel valami ... Minden adomány adományozóját, mint mindig, a kijövetelnél még körbeállták, körülvették azok, akik őt kérdésekkel és kérésekkel ostromolták. Mint mindig, most is barátságos volt, a legélesebb huzatban állva egy kétórás, tűzzel és fékezhetetlen erővel tartott beszéd-túlhevülten. Azután amikor barátságosan, de kimerülten és kiégve leült a vacsorához, mindig azt éreztem: felperzselt fizikum. – Mennyi ideig lesz képes a lehetetlenre? – Nemsokára megszólalt a csengő, izgatottan, röviden, majd ijedt szavak hangzottak az előtér felől. Geck kisasszony a Doktorral akart beszélni, szorongva tört elő belőle: Ég a Goetheanum! – Ő ment... Nekem, aki egy év óta elveszítettem a lábam erejét, nem adott meg, hogy felmenjek a dombra, lábaim megtagadták a szolgálatot, bizonyos távolságból kellett a tüzet végigélnem.”

Rudolf Steiner tanúkkal együtt azonnal maga

ellenőrzött minden elektromos vezetékét és biztosítékot. Minden rendben volt. A rövidzárlat ki volt zárva a tűz okaként.²⁴ A tűzoltók és sok önkéntes segítő szakadatlan erőfeszítése ellenére a tűz gyorsan terjedt. Pontosán éjféli 12 órakor egy hatalmas, messzire látható láng átütötte a két kupolát. Az épület sorsa megpecsételődött. Reggelre egészen a beton alapzatig leégett.

Az épület megsemmisülése, amiért sok ember tíz éven keresztül a legnagyobb áldozatokat hozta, mélyen megrázta Rudolf Steinert, sőt, egészségét sem kímélte, ahogy leveleiben Marie Steinernek írta 1924. október 15-én és 26-án, az utóbbiban ezt: „Így hát, mint tudod, 1923 januárja óta a fizikai testemtől nagyon elidegenedtem.”²⁵ Mások a dornachi munkatársak köréből a következőt említik: „A fiatalos, jókedvű nevetést, ami Dr. Steiner komoly arcvonásait gyakran felderítette, gyors, könnyed mozdulatait, ritmikus járását – senki sem tudott úgy menni, mint ő –, mindezt a tűzvész éjszakája óta többé nem tapasztaltuk. Nehéz terhet hordott a vállain. Erőt kellett gyűjtenie ahhoz, hogy egyenes tartását megőrizze, a járás nehezeire esett”²⁶, és azóta egy botra támaszkodott.²⁷ Fájdalmát a veszteség miatt ezekbe a szavakba öntötte:²⁸

Gondolat gondolathoz fűződött
Alkotásban a lélek örömmel felemészte
Formákba az érzés beleáradt
Mert a művészet szelleme mindent áthat

Megtapasztaltad a fájdalmakat
Amikbe a sors megmerített
Az érzés a lángban kiégett
Az alkotás boldogságának vége szakadt

Romokat lát a szem...

(Gedanke ward an Gedanken gewunden
Im Schaffen freudig die Seele verbraucht
In Formen die Empfindung gehaucht
Und so der Geist der Kunst verbunden.

Willst du die Schmerzen wohl erkunden
In die das Schicksal uns getaucht
Gefühl ist in Flammen verraucht
Schaffensglück hat ein Ende gefunden

In Trümmer schaut das Auge...)

Mindazonáltal a munkát egy pillanatra sem akarta megszakítani. Ellenkezőleg: a következő

időben még fokozottabb munkát diktál magának. Már a tűzvész utáni reggelen úgy rendelkezett, hogy a meghirdetett rendezvényeket a programnak megfelelően továbbfolytatják. 14 óra körül beszámolt a bázeli hírlaptudósítóknak a tűzesetről, és kifejezte azt az akaratát, hogy egy új épületet kell építeni. 17 órakor a Goetheanum ideiglenesen újra berendezett asztalosműhelyében megkezdődik a meghirdetett Háromkirályok-játék. Bevezetésül mondott néhány szót a tűzkatasztrófáról. Este programszerűen megtartotta A természettudomány keletkezés-pillanata a világtörténelemben és eddigi fejlődése című éppen folyó kurzusának 6. előadását (GA 326). Ez után Albert Steffen kihirdette, hogy a misztériumdrámákat, „amelyeket ez év augusztusában kellett volna előadni, és amire nagyszámú külföldinek, különösen angoloknak és hollandoknak állt szándékában eljönni”, nem lehet bemutatni; ehhez előbb a színhelyet ismét fel kell építeni. A jelenlevőkhöz fordult, hogy az újraépítést adományokkal támogassák.²⁹ – A terem elhagyásakor Rudolf Steiner egy pillanatra elveszítette az erejét. „A falnak támaszkodott, úgyhogy támogatni kellett őt. De hamarosan ismét összeszedte magát.”³⁰

A hét végén – 1923. január 5-én, 6-án, 7-én, pénteken, szombaton és vasárnap – szokás szerint megtartotta előadását a tagok számára. Ebben különösen az antropozófus ifjúság és az idősebb tagok viszonyát tárgyalta. Mert a „fiatalok” úgyszólván forradalmi gyűléseket rendeztek maguknak. Egyet január 6-án délután, amin Rudolf Steiner is – szótlánul – részt vett. Ez meghatározta esti előadásának irányvonalát, ami előtt először a tűzvész miatti együttérzés sok kinyilvánításáról számolt be, ami nemcsak a tagoktól, hanem a világ minden részéről érkezett. Az előadás után a központi vezetőség kezdeményezésére még egy társasági gyűlést hívtak össze. Ennek végén Rudolf Steiner egy beszédet tartott a tűzszerecséltenségről, az ellenfelekről és az újraépítés kérdéséről. Világossá tette, hogy a társaság megszilárdítása éppolyan szükséges, mint az újraépítés, és ismételten felszólította a Dornachban tartózkodó stuttgarti vezetőségi tagokat, hogy ebben az irányban aktivitást mutassanak.

Az országos társaságok megalapítása

Ebben az összefüggésben a legfontosabb események a különböző országos [nemzeti] társaságok megalapításai lettek. Ebben látta Rudolf

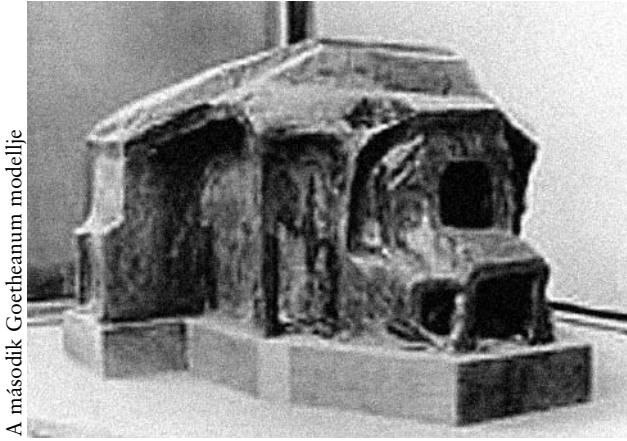
Steiner az ösztársaság értelmes újjászervezésének legjobb előfeltételét. Ezt a norvég országos társaság megalapításakor világosan és érthetően így fejezte ki:³¹ „Az Antropozófiai Társaság nemzetközi élete és működése a leginkább azáltal fejlődne, ha az egyes nyelvterületeken országos [helyi] társaságok alakulnának, és ezek összekapcsolódnának Dornachban egy nemzetközi antropozófiai világtársasággá. Ez lenne a legjobb módja annak, hogy az Antropozófiai Társaság továbbdolgozhasson. Mert, tudják, ahhoz, hogy a dolgok úgy menjenek tovább, ahogy tulajdonképpen tovább kellene menniük, hogy az ellenségeink – bocsássanak meg, hogy ezt a szót használom – ne ’zabáljanak fel’ bennünket, ha tehát valóban dolgozni akarunk, ahhoz tulajdonképpen állandó összeköttetésben kellene lenni egy központtal. És ez a dolgok állása szerint csak Dornach lehet.”

E felfogásnak megfelelően már január 8-án írásbeli beleegyezését adta a francia Antropozófiai Társaság megalapításához.³² És mivel néhány ilyen országos társaság – Angliában, Svédországban és Svájcban – már létezett, a következő lépés logikus módon abban állt, hogy a német társasági viszonyokat is ebben az irányban rendezze. Ez február végén történt meg a stuttgarti küldöttgyűlésen a német országos társaság megalapításával és a német Szabad Antropozófiai Társaság (Freie Anthroposophische Gesellschaft in Deutschland) létrehozásával az idősebb generációval elégedetlen fiatalok számára. Ezt további országos társaságok megalapítása követte.

A Goetheanum újraépítése és az Antropozófiai Társaság újjászervezése

Mivel a tagok a világ minden pontján a Goetheanum újraépítését óhajtották, ez az angol barátok kezdeményezésére 1923 júniusában Dornachban egy nemzetközi küldöttgyűléshez vezetett. Először hivatalosan elhatározták az újraépítést, azután egy „Nemzetközi Antropozófiai Társaság” (Internationale A. G.) megalapítását az egyes országos társaságok összekapcsolódásával, amelyeknek központja a Goetheanum, és amit egy még megválasztandó főtítkárnak kell vezetnie. Ennek időpontját karácsonyra tűzték ki.

Akkoriban Rudolf Steinernek még semmiképpen sem állt szándékában, hogy maga elvállalja a vezetést. Sokkal inkább még mindig, minden rendelkezésére álló eszközzel azon igyekezett, hogy

A második Goetheanum modellje

a felelősöket rávegye arra, hogy a társaságnak mint olyanak pozitív feladatát adjanak, mert az antropozófiai mozgalom csak egy olyan társaságban létezhet, amelynek realitása van. Ebben az értelemben már júniusi előadásában – Az antropozófiai mozgalom története és feltételei az Antropozófiai Társasághoz való viszonyában – nyomatékosan felszólított az önvizsgálatra. Kendőzetlenül utalt arra, hogy az utóbbi években a társaságban meghonosodott egy „az antropozófiai mozgalom életfeltételeivel ellentétes” hangulat, sőt egy „belső ellenállás” is azzal szemben, amit ő maga a társaságban végez. És rámutat annak hiányzó tudatára, hogy egy olyan társaságot kellene kialakítani, „amely az első lépéseket teszi meg egy olyan ügyben, melyben az emberiség nagy részének követnie kellene őt”. Akik egy mozgalmat előkészítenek, megelőznek, azok számára ez potenciális kötelezettséget jelent: „Azaz, azt a kötelezettséget veszik magukra, hogy minden egyes dologban több bátorságot, több energiát, több türelmet, több toleranciát tanúsítsanak, és mindenekelőtt több őszinteséget.”³³

Mégis az emberek szemmel láthatóan nem értették meg, amit Rudolf Steiner voltaképpen akart. Úgy érezték, meglehetősen jó szándékkal, hogy túlzottak ezek a követelések. Hogy ezt Rudolf Steiner maga is tudta és hogy ezt hogyan ítélte meg, világosan elárulja az az 1923 szeptemberében Stuttgartból Edith Maryonnak, dornachi munkatársnőjének írt levél, amelyben úgy fogalmaz, hogy minden jóakarat ellenére aligha fog megvalósulni „a helyes”: „Mert ez a 'jóakarat' éppen hogy nem az akarat szellemi ereje, hanem csupán az a képzet (illúzió), hogy az ember akar valamit. Ezeknek a személyiségeknek jelentős képességeik vannak – ez megmutatkozik például a Waldorf-tanároknál, akik sok vonatkozásban zseniálisak –, de akarat helyett csak az 'akaratról való képzetük' van. Ezért azt mondják: megvan a 'jóakaratumk', de nem értjük, hogy mi a dolgunk.

Az igazság azonban az, hogy inkább azt kellene mondaniuk: Megértjük amennyire csak lehetséges, hogy mi a dolgunk; de mi nem akarjuk azt. Igen, az igazság az illúzió mögött áll.”³⁴

Hogy tanítványaitól ne vegye el az esélyt az akarat „szellemi erejének” kifejlesztésére, nem kívánta ő maga megmondani, hogy mit kellene tenni, hogy miben állna a pozitív feladat, amit magának a társaságnak kellene maga elé állítania. Ebben az értelemben kell tekintenünk, hogy csupán a dolog érdekében történt, ha különösen az úgynevezett Harmincas Kör ülésein többször is minden szépítgetés nélkül, sőt olykor igen keményen beszélt egyik vagy másik felelős személlyel, akiket egyébként nagyra becsült.

Ilyesmi történt mindenekelőtt az „Anthroposophie” című stuttgarti folyóirat esetével összefüggésben.³⁵ Marie Steiner erről később így tájékoztatott:³⁶ „Még 1923 júliusában Dr. Steinernek a legsúlyosabb csalódásokat kellett átélnie. Az ellenfelekkel való e harc során a társaság védelmére éppen megalapított folyóirat, az 'Anthroposophie' teljesen csődöt mondott képviselői fogyatékos megkülönböztető-képességének köszönhetően; nem ismerték fel, hogy ütött az óra, és úgy vélték, a legpiszkosabb ellenfelekkel is glazékesztyűs kézzel kell bánniuk. Dr. Steiner kifejezte felháborodását az egyenes gondolkodásmódban és rendíthetetlen igazságakaratban való ilyen fogyatékoságuk felett. Ez számára annál keserűbb és kiábrándítóbb volt, mint hogy próbaképpen már beleegyezett abba a nyomatékos kérésbe, hogy az ezoterikus munkát ismét megkezdje”;³⁷ és bár az ilyen események révén állandóan abba a kérdésbe ütközött, hogy nem lenne-e szükséges „egy új eszközt keresni szellemi munkálkodása számára”, azután mégis elhatározta, hogy tovább dolgozik a társasággal, de csak úgy, hogy átveszi annak vezetését.

Hogy mibe került számára ez a döntés, valamennyire felmérhetjük e kötet dokumentumaiából, és azokból az utalásokból, amelyeket az 1923-as év folyamán leveleiben tett, különösen az Edith Maryonnak írtakban, mint például:

Stuttgart, 1923. 03. 25.: „... A társaság számára tulajdonképpen csak annyi a mondandóm, hogy leginkább azt szeretném, ha többé semmi közöm nem lenne hozzá.. Mindentől, amit a vezetői tesznek, undorodom.”

Stuttgart, 1923. 05. 11.: „... tovább alszik az A. T.; nem lehet felébreszteni.”

Bécs, 1923. 09. 30.: „... Egyébként minden jól ment, legalábbis a legfontosabbat kivéve, hogy bécsi tagjaink is alszanak.”

Hága, 1923. 11. 16.: „... a társaság itt is iszonyatos állapotban van. Civakodás, hiányosság stb.”³⁸

A következő napon (november 17-én), a holland országos társaság megalapításának előestéjén egy beszélgetésben meglehetősen fájdalmasan ható módon kijelentette, hogy senki sem lát-szik megérteni azt, hogy mit akar ő egyáltalában, és azt kérdezte magától, „mit kell tennem?”

A közvetlenül ezt követő napokban azután elhatározta, hogy ő maga veszi át az új társaság vezetését. Hogy erre a döntésre miért csak súlyos belső küzdelem után tudta elszánni magát, mivel számára az „elgondolható legnehezebb” döntésről volt szó, azt később azzal indokolta: azzal, hogy a tulajdonképpeni feladatán kívül – hogy „tevékeny módon kidolgozza a földi téren azt, ami ma a spirituális világban meg akar nyilatkozni” – a társaság irányítását elvállalta, a szellemi élet eddigi folyamatos áradása is veszélybe kerülhetett volna.³⁹

November 23-án, már ismét Dornachban, beszámolt a holland rendezvényekről, és a Karácsonyi Gyűlésre való belső ráhangolódásul megkezdte előadássorozatát A misztériumok felépítése (Mysteriengestaltungen) címmel (GA 232). December 1-én írta Marie Steinernek Berlinbe: „Karácsonyra fantasztikusan sok ember érkezését várjuk. Most úgy tűnik, úgyszólván kizárt, hogy mindenkit elhelyezzünk. ... De mégsem szeretném, hogy azokat, akik jönnek, elutasítsuk. Mert a társaságot illetően mintegy az utolsó reményemet a karácsonyi összejövételbe helyezem.” És december 6-án azt írta neki: „Csak Németországból kétszázan jelentették be magukat, akik számára még nincs is szállás, nem is szólva arról, hogy pénzünk sincs, hogy szállásokat biztosítsunk a nemfizetők részére. És mégis most minden attól függ, hogy a tűzvész évfordulóján a karácsonyi rendezvény méltónak bizonyuljon a résztvevők számát tekintve is. Ha ez nem történne meg, akkor a legjobbnak azt tartanám, ha tovább egyáltalán nem építkeznénk. De a londoni és hágai fájdalmas gyűlések után itt mégis jól mehetnének a dolgok; de ehhez mindent meg is kell tennünk.” (GA 262)

1923. december 16-ig, vasárnapig, amikor a „Das Goetheanum” hetilapban (Nr. 19.) megjelent a svájci Antropozófiai Társaság által kiadott hivatalos meghívó a „Nemzetközi Antropozófiai Társaság alapító gyűlésére, Dornachba, 1923 karácsonyára”, Marie Steineren kívül még senki sem tudott arról, hogy Rudolf Steiner elhatározta, maga veszi át a vezetést, noha Albert

Steffennel mint a „Das Goetheanum” hetilap szerkesztőjével a meghívó és a program kialakításáról legalább egy héttel korábban biztosan beszélnie kellett. Nyilvánvalóan csak miután tudta, hogy Marie Steiner Berlinben befejezte feladatát és december 17-én éjjel el fog utazni, december 16-án, vasárnap Steiner felkérte Dr. Ita Wegmant, Albert Steffent és Guenther Wachsmuthot egy megbeszélésre, és tájékoztatta őket arról, hogy mit gondol a vezetőség összetételéről. Ismertette velük az időközben megfogalmazott új Statutumokat, és megkérte Dr. Wachsmuthot, gondoskodjon kinyomtatásukról, hogy karácsonyra minden tag a kezébe kaphassa azokat.

Másnap, december 17-én elutazott Stuttgartba, hogy ott találkozzon Marie Steinerrel, aki 18-án reggel visszaérkezett Berlinből, hogy azután vele együtt térjen vissza Dornachba. Stuttgartban – 18-án vagy 19-én – Marie Steiner jelenlétében mindkét német társaság vezető testületét is tájékoztatta szándékairól az új társasági formát illetően.

December 19-én vagy 20-án Rudolf és Marie Steiner visszautazik Dornachba, és Steiner itt is ismerteti a 22-én és 23-án tartott előadására összegyűlt tagokkal javaslatait, amelyeket az alapító gyűlésen fog előterjeszteni. Ekkor Dr. Elisabeth Vreedt is megemlíti mint tervbe vett vezetőségi tagot. És még egyszer hangsúlyozza, hogy „pillanatnyilag a dolgokat nagyon-nagyon komolyan, halálosan komolyan kell venni”, mert különben mégiscsak be kellene következnie annak, „amiről olyan sokszor beszéltem”, hogy „az Antropozófiai Társaságtól vissza kell vonulnom.”

Ami azután a következő napon, az 1923. december 24-én kezdődő Karácsonyi Gyűlésen történt, az nem az eddig szándékozott „Nemzetközi Antropozófiai Társaság” megalapítása volt a különböző országos társaságok egyesítése által, ahogyan ez még a december 16-i hivatalos meghívóban állt, hanem – Rudolf Steiner javaslatait illetően a gyűlés teljes egyetértésével – a teljes új-jáalakítás. A „Nemzetközi” kifejezést Steiner ki akarta cserélni az „Általános” szóra. És így megalkult az „Általános Antropozófiai Társaság” Goetheanum székhellyel Dornachban.

Ez ugyan a létező országos társaságokra tagozódott, mégis minden egyes tag közvetlen tagja lett az új társaságnak.

Az 1923/24 karácsonyának napjaiban végbemenő alapítói tanácskozások és a Rudolf Steiner által szándékolt szervezeti formák kialakítására tett további lépések dokumentumai megtalálha-

tók a következő két kötetben: A Karácsonyi Gyűlés. Az Általános Antropozófiai Társaság megalapítása 1923/24, (GA 260), és Az Általános Antropozófiai Társaság és a Szabad Szellemtudományi Főiskola alapszabályzata – A Goetheanum újjáépítése, (GA 260a). Különösen az utóbbi kötet tartalmazza Rudolf Steiner kijelentéseit annak értelméről és súlyáról, amit a Karácsonyi Gyűléssel kapcsolatos elhatározásának tulajdonított.

Fordította: Szabó Attila

Forrás: Beiträge zur Rudolf Steiner Gesamtausgabe, 105. füzet: Aus dem Leben der Anthroposophischen Gesellschaft

Jegyzetek

1. A Teozófiai Társaság Német Szekciójának közgyűlésén, 1906-ban
2. Jegyzetfüzetbe írt feljegyzés 1918-ból (Archiv-Nr. NB 101)
3. 1923. december 24-i előadás, Dornach, GA 260
4. Közli Ludwig Polzer-Hoditz. Vö. GA 260a, 680. o.
5. Ld. A templomlegenda és az aranylegenda GA 93; továbbá Az ezoterikus iskola első osztályának története és témakörei 1904–1914, GA 264, különösen a kiadó utószava, amely a mozgalom–társaság problémáját Rudolf Steiner erre vonatkozó magatartásának szemszögéből mutatja be.
6. 1904. november 3-i előadás, Berlin, GA 53
7. 1923. március 2-i előadás, Dornach, GA 257
8. Lásd ehhez Az antropozófiai mozgalom története és feltételei az Antropozófiai Társasághoz való viszonyában, GA 258; valamint Az ezoterikus iskola első osztályának története és témakörei 1904–1914, GA 264
9. Először Stuttgartban a tudományos és gyakorlati törekvések fő helyén 1922. május 23-án; azután Dornachban is május 28-án és Bécsben 1922. június 11-én
10. Richard Dührichnek írt levélben 1947. szeptember 3-án. Marie Steiner, levelek és dokumentumok, Dornach, 1981
11. Idézet innen: Hitler. Sämtliche Aufzeichnungen 1905–1924. Herausgegeben von Eberhard Jäckel zusammen mit Axel Kuhn, Deutsche Verlagsanstalt, Stuttgart, 1980
12. Hans Büchenbacher: München 1922, in: Erinnerungen an Rudolf Steiner. Gesammelte Beiträge aus den „Mitteilungen aus der anthroposophischen Arbeit in Deutschland“ 1947–1978, Stuttgart, 1979
13. Lásd Hans Büchenbacher, uo.
14. Az Antropozófiai Társaság közgyűlésén Svájcban 1923. április 22-én (GA 259)
15. Lásd Friedrich Rittelmeyer tudósítását, A vallási mozgalomról. „Ami az Antropozófiai Társaságban történik – Hírek a tagok számára”, 1. évf. 22. sz., 1924. június 8.
16. Levél Lia Stahlbuschtól Rudolf Steinerhez, 1923. január 23. Stuttgart (GA 259)
17. Lásd Rudolf Steiner előadását 1923. február 27-én (GA 257). Friedrich Rittelmeyer idézett szavai a Rudolf Steiner-Nachlaßverwaltung archívumában található beszédeiből valók, amelyeket akkoriban bizonyára a stuttgarti Zweigben mondott.
18. 1922. május 23-i előadás, Stuttgart (eddig még nem jelent meg az összkiadásban)
19. Oskar Schmiedel, idézet innen: Christoph Lindenberg: Rudolf Steiner. Eine Chronik, Stuttgart, 1988
20. Rudolf Steiner Lilly Koliskohoz. Lilly Kolisko: Eugen Kolisko. Ein Lebensbild, 1961, 68. o.
21. Heinz Müller: Spuren auf dem Weg. Erinnerungen, Stuttgart, 1970
22. Mindkét falitábla elégett. A két Spruch kéziratos vázlata megtalálható egy jegyzetfüzetben (GA 259)
23. Idézet a Rudolf Steiner életéről és haláláról című írásból, megjelent az „Ami az Antropozófiai Társaságban történik – Hírek a tagok számára” kiadványban, 1926. 1. sz., január 3.; továbbá Emlékek Marie Steinerről, 1. füzet, Dornach, 1949
24. Gyújtogatással való fenyegetés már elhangzott a „Der Leuchtturm” folyóirat 1920-as októberi számában, amit egy asztrológiai brosúra idézett 1921-ben. Rudolf Steiner erre többször utalt, ld. GA 259
25. Levelek és dokumentumok, 1901–1925, GA 262
26. Aszja Turgenyev, in: Emlékezések Rudolf Steinerre és az első Goetheanum építése, Stuttgart, 1972
27. Natalie Turgenyev-Pozzo, in: 12 éves munka a Goetheanumon, Dornach, 1942
28. Wahrspruchworte (GA 40)
29. A „Das Goetheanum” hetilapban ez áll az 1923. január 7-i számában: „A Goetheanum megsemmisítése tűz által.”
30. Emil Leinhas: Aus der Arbeit mit Rudolf Steiner, Basel, 1950, 156. o.
31. 1923. május 17-én; az egész szószerinti szöveg megtalálható a GA 259-ben
32. GA 259
33. 1923. június 16-i előadás, Dornach, GA 258
34. Rudolf Steiner/Edith Maryon, Levelek, Spruchok, rajzok, GA 263/1
35. Közelebbit ehhez lásd a GA 259 függelékében.
36. Egy 1947. szeptember 3-i levélből
37. Ehhez az ún. Wachsmuth–Lerchenfeld-csoporthoz tartozott többek között az „Anthroposophie” szerkesztője is. Az e csoport számára tartott ezoterikus órák anyaga megtalálható a GA 265 kötetében.
38. Rudolf Steiner levélváltása Edith Maryonnal, GA 263/1
39. 1924. szeptember 5-i előadás, Dornach, GA 282

Gerhard Schuster

AZ ELMÚLT XX. SZÁZAD ÉS XXI. SZÁZADUNK TÁRSADALMI KIHÍVÁSAI, TRAGIKUM ÉS FELADATOK

(Előadás-jegyzet)

Június első hétvégéjén a Magyar Antropozófia Társaság székhelyén az elmúlt és a jelen század kihívásairól, tragikumáról és az ezzel összefüggésben álló feladatokról tartott előadást Gerhard Schuster. A fiatal osztrák antropozófus Scherák Mari meghívására érkezett köreinkbe, hogy bemutassa az általuk végzett munkát, amely a hármas tagozódás ideájának megismerésére törekszik és a korának megfelelően kívánja elhinteni azokat a magvakat, amelyek később megfelelő talajban életre kelhetnek.

Lehetőségek és mulasztások

A modern világ tragikuma abban áll, hogy amikor megjelenik a világban egy impulzus, amely drámai események sorát hozza létre, ezzel egy időben megjelenik az az impulzus is, amelynek révén ezek az események elkerülhetők lehetnének. Vagyis a probléma és az arra való megoldás egyszerre van jelen a világban. Ugyanakkor a drámai események szükségszerűen mégsem kerülhetők el. Hiába van jelen a világban a megoldás lehetősége, a tragédia mégis bekövetkezik. Ez a mi korunk tragikuma.

A XX. században bekövetkező tragikum, amely a szörnyű világháborúkban csúcsosodott ki, majd a II. világháború utáni évtizedekre rányomta a kétpólusú világrend bélyegét, többször elkerülhető lett volna, ám az emberi mulasztások következtében és az éberség hiánya miatt mégsem sikerült e rombolásnak gátat vetni.

A XIX. századtól a XX. század felé haladva Rudolf Steiner által a világba került impulzus révén a kulturális megújulás számtalan formája vált lehetségessé az élet különböző területein. Ám tragikus módon kevés ember tudta magába felvenni, megvizsgálni és teljes mértékben befogadni ezeket az antropozófia kezdeményezéseket.

1914-ben Európában kitört az I. világháború. Az ezt követő években Rudolf Steiner társadalmi kérdésekre adott iniciatívája, mely a hármas tagozódás eszméjére épült, sajnálatos módon süket fülekre talált. Mindeközben okos emberek hagyták magukat megtéveszteni Lenin és Sztálin által, illetve az egész polgári társadalom nagy része Németországban Hitler bűvkörébe került.

A II. világháború után hatalmas országokat szétválasztó ellentét alakult ki, amelyet két szelle-

mi erő, a nyugat kapitalizmusa és a kelet kommunizmusa hordozott.

Rudolf Steiner ajánlatát nagy embercsoporthoz kellett volna felvennie, hogy megfelelő ellenpólus képződhessen a romboló erővel szemben. Most sem maradt tehát az emberiség segítség nélkül, ám a feltételek hiányoztak. Ismét vagy a jelenlévő ember volt kevés, vagy sok fül zárva volt.

A XX. században egy második kulmináció jelenik meg 1956-tal kezdődően. Forradalmi módon Magyarországon indult el a válaszkérés arra, hogy a kapitalista-, és a kommunista út szélsőségesen torz formái helyett egy harmadik út lehetőségét felvázolják.

A XX. század derekán tehát ugyanaz a kérdésfeltevés jelenik meg újra, mint ami Rudolf Steiner idejében felvetődött a történelem sodrában.

Ezt követően 1968-ban egy újabb kulmináció következett el a Prágai tavasz idején, amikor a szocializmust a szabadsággal próbálták összeegyeztetni. Itt is megjelentek antropozófusok, akik ezt az impulzust felvették és megpróbálták az antropozófia gyógyító törekvéseit a világ elé tárni. Erre az időre, az 1968-as és a körülötte lévő évekre datálódik az a munka, amelynek az előadó az elmúlt tíz évben részese volt. A '60-as évek közepén kezdődik el ez a folyamat, amely az antropozófia mozgalmon belül egy áramlatot hív életre.

Két ember találkozásából születő áramlatnak lehetünk szemtanúi; Észak-Németországból Wilfried Heidt és Dél-Németországból Peter Schilinski talál egymásra törekvéseik által. Ők '68-ban együtt voltak Prágában, majd Németországban megpróbálták a különféle politikai mozgalmakat és irányzatokat egymás felé közelíteni a közös párbeszéd és munka reményében.

A mozgalom tulajdonképpeni helyszíne az Achbergi Nemzetközi Kulturcentrum. (Internationales Kulturzentrum Achberg). Ők hívják életre 1973-tól kezdődően a Harmadik Út nevű mozgalmat, mely többek közt cseh, lengyel és német résztvevők együttműködésének eredménye. Munkájuk során megpróbálták egyetértésre jutni '68 tragikumából kiindulva.

Ezáltal tehát újra megjelenik egy lehetőség, de kevés ember akadt, aki ezzel a törekvéssel összekötötte volna magát.

Saját kiadványuk szavait idézve: „A választási platformon az Achbergi Kör informálja a munkatársakat és a leendő munkatársakat, hogy milyen összpolitika nevében működjenek. Mint szövetségi párt: 1980 januárjában alapították a Zöldeket az Achbergi Kör és a FIU, mint együtt alapító szervezetek. Karlshruben az alapításkor sikerült a kommunista áramlat ellenében irányelv-ként az 'Egység a sokféleségben!' elvét részlegesen keresztülvinniük. Ennek program szempontjából az volt a követelménye, hogy a szövetségi választások idején, mint új párt, a választók számára a programja kiegészítéseként helyet adott az olyan különböző áramlatoknak, amelyek az alapvető rendszer kérdéseiben különböző megoldási módokat képviseltek. Az Achbergi Körnél és a FIU-nál a Harmadik Út egyik alternatívájának a kezdetéről van szó, amelynek törvényhozási megvalósításáért a jelöltek megválasztásuk esetén latba vetik erejüket.”

Ennek a törekvésnek élharcosa volt Joseph Beuys is, aki 1973-ban létrehozta a Népszavazással a Közvetlen Demokráciáért nevű szervezetet. Szintén alapító tagja volt a Zöldeknek, amely több mozgalom, köztük a Harmadik Út gyűjtőhelyévé vált. Később azonban, amikor a Zöldek bejutottak a parlamentbe, ugyanúgy viselkedtek, mint más pártok, így a mozgalom elveszítette erejét.

Az 1989-es évben érkezett egy újabb kulmináció: A berlini fal leomlott. Több millió ember részvételével ünnepelték az eseményeket, de sajnos ekkor sem tudták a harmadik út ideáját megragadni. Nem voltak képesek hidat építeni a létező két út közé, hogy a szabadság, egyenlőség és demokrácia megszülethessen. Nem tudott megvalósulni sem a szabadság, mely előfeltétele annak, hogy az egyes ember önállóan, önrendelkezően és szabadon tudjon fellépni a világban, sem az egyenlőség, amely a szocializmusban kínálgató feladattal a gazdaság új formáját adhatta volna azáltal, hogy olyan közös gazdálkodás valósuljon meg, ami a történelmileg kialakult világgaz-

daságot a demokrácia erejéből és nem az állami, vagy pénzhatalmi centralizáció által kelti életre.

1989-ben Lipcsében és Berlinben a demokrácia kérdése volt napirenden. Az emberek a „Mi vagyunk a nép!” felkiáltással határozták meg magukat, ezáltal a Francia Forradalom 200. évében, a berlini fal leomlásakor ugyanaz a forradalmi csatakiáltás hangzik el, mint hajdan. Ezt azonban nem értették meg az emberek, ezért a „Mi vagyunk a nép!” felkiáltása a „Mi egy nép vagyunk!” jelszavába fordult. Így a szuverenitás impulzusa helyett a nacionalizmus éledt fel, elpusztítva egy társadalmi fordulat lehetőségét.

A XIX. században győzedelmeskedő kapitalizmust a következő évszázadokban globalizálták. Ez a folyamat Kelet-Európában sokkal súlyosabban hatott, mint Ausztriában. Bombaként csapott be Kelet-Európába a posztkommunista államok közé az a kapitalizmus, mely funkciója szerint az emberek egoizmusát korbácsolja fel a nap 24 órájában.

Mára mindannyian olyan globális problémának vagyunk kitéve, mint a klímaváltozás, munkanélküliség, a világban jelen lévő éhezés... Jogosan merül fel tehát a kérdés: Nem az-e a legfontosabb feladat, hogy ezt a kapitalizmust kisörjünk a világból?!

A feladat kezdete csak az lehet, hogy gondolatban válaszok szülessenek.

Az Achbergi Kör

Az Achbergi Kör 40 éves múltira visszatekinthető munkája során az antropológusokon kívül, civil szervezetekkel és minden érdeklődő emberrel különböző fórumokon keresztül megpróbál elindítani egyfajta párbeszédet. Ebben rejlik a mozgalom egyik legnagyobb kihívása, hiszen általános próbatételként jelentkezik, hogy az embereknek kevés a türelmük ezen a gondolatok befogadására, így mindig reflexszerűen a régi sémákhoz nyúlnak vissza.

Néhány éve, korunk egyik égető kérdésére reagálva az EU alkotmányának kérdésében indítottak el egy közös munkát. (Magyarul is megtekinthető honlapjuk: <http://www.ig-eurovision.at/magyar-oldalak.html>)

Az ausztriai munka továbbra is helyi civilek bevonásával zajlik. Céljukként többek között az alábbiakat jelölték ki: „A feladat egy alkotmánytervezet kifejlesztése, amely által az Európai Unió számára megteremtjük azokat az alapvető jogi keretfeltételeket és szerkezeti-funkcionális, vala-

mint szervezeti rendszereket, amelyeknek segítségével az általuk képzett emberi közösség abban a helyzetben lesz, hogy a XXI. század szellemi, politikai, gazdasági és monetáris követelményeinek – a XIX. és XX. sz. ideológiájától megszabadulva –, megfelelően szociális ideáljainak, amelyeket Európában és globálisan meg akar valósítani.” Mindezt alulról jövő kezdeményezésként az önszerveződés erejével, távol mindenfajta politikai gyámságtól kívánják megvalósítani.

Munkájuk során jelentős megismerési folyamatok részesei, gyakran felmerülnek ugyanis hatalmi problémák, olykor mindenki a saját ideáját igyekszik érvényesíteni a pluralizmust veszélyeztetve. Azonban az ilyen jelenségek megfigyelése által ismerhető fel igazán, hogy a hatalmi struktúrák tulajdonképpen az emberek fejében vannak.

Munkájuk vezérelveként az „Egység a sokféleségben” ideáját követik. Fontos, hogy a sokféleség akkor se tűnjön el, amikor a közöset keresik.

Tanultak a régi hibákból, amelyek a '70-es, '80-as években merültek fel az Achbergiek Zöld Pártja idején – akkor is volt prularizmus a különböző mozgalmak által, de ezt egyetlen pártba próbálták sűríteni, így lett ugyan egy egységpárt, de a pluralizmus elveszett.

Munkájuk kiterjed az oktatás területére is. Két helyszínen Achbergben és Bécsben rendszeres képzés felépítésén dolgoznak, hogy ezáltal is eljusson az emberekhez, hogy a XXI. század nagy kihívása a kapitalizmusra adandó válasz, már létezik. Ehhez szükség van az alapideákról történő gondolatcserére. Az antropozófus körökben nagyobb konszenzus van ezzel kapcsolatban, de az igényt a világ felé kellene tolmácsolni.

Antropozófia történelemtudományra van szükség arra vonatkozóan, amit megértettünk, és ezzel összefüggésben mindig fontos meglátni, hogy éppen mi van napirenden.

Ahhoz, hogy megérthessük azt a kort, amelyben benne állunk, elengedhetetlen a történelmi törvényszerűségek kikutatása. Rudolf Steinertől tudjuk, hogy a történelem folyamán bizonyos események a krisztusi feltámadási erővel kapcsolódnak össze és 33 évenként mindig megjelennek. A Mihályi erőkhöz kapcsolódva lehetőségünk van sírba tenni ezeket az erőket, mert ezáltal a feltámadás válik lehetővé. A helyes tett a megfelelő időben később a történelem anyagává válik. Így válik a sokszor teljesen reménytelennek tűnő, mégis helyesen felismert és véghezvitt cselekedet a későbbi idők jövőteremtő alapjává.

Ez az, amit Karl Heyer „meg nem írt történelemnek” nevez.

A XX. század egész tragédiája most az éteri szinten árad és hullámszik. Már szinte egy újabb kulminációról beszélhetünk. Megfigyeljük a XX. századi történelem módosulásait, továbbá Rudolf Steiner impulzusát és mindazt, ami az elmúlt száz év alatt a világba került. Érezhetjük, hogy ez a láthatatlan szféra gazdagon telített. A reményt nem veszíthetjük el, és ez a feltámadási erőkre irányuló remény kell hogy legyen.

Népszuverenitás

A népszuverenitás eszméjének megragadásához elengedhetetlen áttekinteni a népszuverenitás születésének történelmi folyamatát. Valamint azt, hogy az antropozófiai szociális impulzusból hogyan próbáltak ennek érvényt szerezni a '80-as években, a Weimari Memorandum megjelenése által. A népszuverenitás születésének dátuma az 1789-es év, a francia forradalom éve.

Mi az iskolában a július 14-i dátumot tanuljuk a forradalom kiindulópontjának. Ám a döntő esemény már egy hónappal korábban végbement. Ez az esemény az, amikor összehívták a rendi országgyűlést, hogy Franciaország kényes helyzetét megtárgyalják. A harmadik rend, a polgárság kijelenti önmagáról, hogy „Mi vagyunk a nemzet!” és nemzetgyűléssé nyilvánítja magát. Ez a pillanat egy új alany születési órája. Az említett gyűlésen a harmadik rend kijelenti, hogy az országnak egy új alkotmányt ad és a régi szuverén, vagyis a király nem keresztezheti törekvésüket.

A jól ismert szabadság, egyenlőség és testvériség fogalmait egy szellemi impulzus az istennek ajándékként kerül az emberiségbe, hogy a jövőben fellépő szociális kezdeményezések kialakításában vezérlő eszme lehessen.

1789. június 17-én új lény születik: a népszuverenitás. Egy emancipációs folyamat indul meg, amely a „Szociális Én” születéséhez vezet.

Rousseau, aki fontos szerepet játszott a forradalomban, a népszuverenitásról és a közös akaratról beszélt. Szerinte ezt nem lehet úgy megvalósítani, hogy az egész nép egy személynek delegálja az akaratot, mert akkor ez az egyén gögösen kijelenti, hogy ő tudja azt, hogy mit akarnak a többiek.

Egy olyan közös akaratot kell kialakítani, amelyben az egyes ember a király, a szuverén.

Ennek az individuális ének születési órája: 1517. október 31-e, amikor elindítván a reformációt, Luther Márton Wittenbergben kifüggesz-

tette 95 pontját. Luther Márton az individuális én képviselője. Egy az individuumok közt. Az „Én és nem az egyház” gondolata jelenik itt meg egyedülálló módon a középkorban, egy olyan korban, amikor a szellemi élet számára az egyház volt a szuverén.

A szociális élet területein mindig érdemes feltennünk a kérdést: Ki a szubjektum? A gazdasági élet területén is megfigyelhető a szuverenizációs folyamat épp úgy, mint a szellemi élet szférájában, bár ezen a területen jelentős veszélyt hordoz az én egoisztikus természete.

Az állami életben a „nép” jogi fogalom, ezen a területen demokratikus folyamatban határozzák meg, hogy mi történjen.

Az egyes területeken megfigyelhető szubjektum megjelenései által fény derül arra, hogy történelemben mindez mellékvágányra kerülhet, így torzkép születhet belőle.

A gazdasági életben a megjelenő tanácsok által ölt formát az a szubjektum, amelyeket Oroszországban szovjeteknek neveztek. 1917-ben lép színre, de szabadság nélkül és hatalommal, ezért egy torzkép születésének lehetünk szemtanúi. Ennek ellenére ez a „harmadik király” születési pillanata, melyet „Asszociatív Én”-nek nevezhetünk.

Ahhoz, hogy a szociális organizmus egészségesen működhessen, mindhárom én-nek együtt kell működnie. A szociális területek minden tagjának van egy saját szuverénje, egy saját királya.

Az állami-politikai szféra alá van rendelve a másik két elemnek az adott állam alapjogszabálya által. Az alkotmányjogban ezt nevezik kompetenciának. Az alkotmány ugyanis megszabja a szabad szellemi életet és a gazdasági életet is, továbbá az államot magát is korlátoznia kell.

Rudolf Steiner kijelentése szerint: „A törvények az alapjai minden szociális viszonyoknak.” Ezért fontos arra is tekinteni, hogy ki a szuverén, aki a törvényeket alkotja.

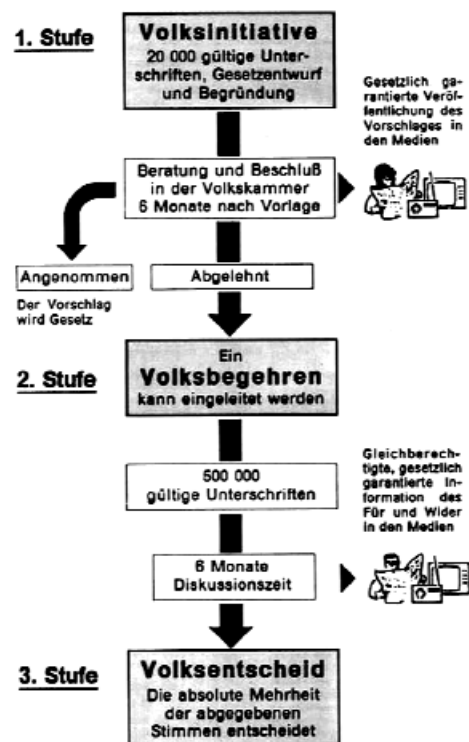
1789-ben a harmadik rend kijelentette, hogy „Mi vagyunk a nép!”. Ez a népszuverenitás születésének órája. Évszázadok óta felmerülő kérdés: Hogyan tud ez a közös akarat a világ elé lépni?

Németországban a békemozgalom a nép megkérdezését akarta az országba telepített rakéták tárgyában. A szuverén megkérdezését nem kerülhetik meg! A szuverénnek döntenie kell.

Az Achbergiek részt vettek ezeken a tárgyalásokon és az Achbergi Kultúrcentrum mindig megpróbált nem antropozófiai körökkel – a civil társadalom tagjaival és civil szervezetekkel – is

kapcsolatba lépni. A kormány álláspontja szerint azonban Németországban nem lehetett népszavazást tartani, csak egyfajta „nép megkérdezést”. Ezt Wilfried Heidt nem akarta elfogadni és kutatni kezdte azt a kérdést, hogy hogyan tud egy közös akarat az alkotmányban megnyilatkozni, így jutnak el a háromlépcsős népszavazás elméletéig.

Die dreistufige Volksgesetzgebung

1. Első lépésként a kiindulópontot egy a népi kezdeményezés jelenti. Alulról jövő kezdeményezésként egy bizonyos számú ember kinyilváníthatja az akaratát. Aláírják az iniciatívát, melyet egy törvényjavaslat keretében fogalmaznak meg és a parlament felé benyújtanak. Ausztriában ehhez 30.000 ember aláírása kell. Miután a javaslat eljut a parlamentbe, két lehetőség adódhat: A parlament vagy igent mond, így a törvényt megszavazzák, vagy nemet mond, akkor tovább kell vinni a kezdeményezést.
2. A jogi társadalom elé terjesztik a kérdést, hogy népszavazásra kerüljön-e. Ha igen, akkor harmadik lépésként:
3. A nép elé terjesztik annak eldöntése céljából, hogy igényt tart-e az iniciatívára, vagy sem. Ehhez már 300.000 aláírást kell gyűjteni. Ha igent mondanak, akkor kötelező népszavazást tartani. Ez a nép óhajában ragadható meg,

ami érzelmi dolog. Az akarat területe maga a döntés, vagyis, hogy megszavazzák-e, vagy nem.

Ebben a folyamatban az említett három pólus együttműködése szükséges:

1. Egyéni pólus: valakinek van egy javaslata, tehát egy iniciatívát alakítanak ki, és aláírást gyűjtenek. Hivatalos politikusokkal megtárgyalják a parlamentben.
2. Érzelmi rész: visszautasítás esetén annak eldöntése, hogy népszavazás elé kerüljön az iniciatíva. Amennyiben 300.000 ember azt mondja, hogy igen, akkor kerül sor a népszavazásra.
3. Népszavazás. Akarati rész. Arány: 50%+1 szavazat.

Ez a 3 lépcsős népszavazás még nem létezik ebben a formában. Ennek megvalósulásáért dolgoznak az Achbergiek.

A társadalmi lénynek is szüksége van egy egészséges testre, amellyel a világ elé léphet, és amelyben a szociális én működni képes.

Weimari memorandum

(Elérhető a <http://www.wirsinddeutschland.org/pdf/Weimarer-Memorandum-1989.pdf> honlapon).

A XX.század végén, az Achbergi Kör tagjai megpróbálták a háromlépcsős népszavazás ideáját aktuális politikai projektekkel összekötni.

Először petíció formájában fogalmazták meg törekvéseiket az NSZK-ban, amelyhez 1 millió aláírást gyűjtöttek. Ennek eredményeként a parlamentben megtárgyalták, de a nemtörődomség túlsúlyának következtében eredménytelen maradt a kezdeményezés.

1986 körül kezdték megsejteni, hogy mi megy végbe keleten. Megfigyelhető volt, hogy a Szovjetunió elnöke, Gorbacsov új utakon járt.

1989-ben sokan várták, hogy a demokrácia kérdése újra napirendre kerül. Ez éppen az NSZK és az NDK 40. születésnapjára esett. A kerek évfordulók mindig alkalmat adnak arra, hogy az emberek elgondolkozzanak, megvizsgálják helyzetüket és jövőbeli lehetőségeiket. A 40. születésnapon a figyelmet egy „nemzet születése” mellett a Francia forradalom 200. évfordulójára is fordították. Egy sejtés és várakozás jelent meg bennük, azzal kapcsolatban, hogy történni fog valami.

Nem véletlen, hogy éppen 33 évvel 1956 után történt, és éppen egy plátói hónap, azaz 72 év telt el az 1917-es év kudarcától.

Egy antropozófus számára nem meglepő az 1989-es változás, bár mindez 1985-'86-ban még nem volt egészen tudatos, de a kor eseményeinek megfigyeléséből mégis sejthetővé vált.

1989-re, mint kulminációs évre elő kellett valamit készíteniük az NDK számára. 1987-ben kezdődött meg az erre irányuló munka, melynek helyszíne a weimari Környezeti Könyvtár volt. (Itt volt annakidején az ellenállási mozgalom székhelye is, melyet a Stazi elfoglalt és kifosztott). Ebben a könyvtárban foglalkoztak a jövő kérdéseivel, melynek elengedhetetlen feltétele volt az NDK történelmének megfigyelése. Morális technikát alkalmaztak, hogy a dolgokat a létezőből figyeljék meg.

Ezt a morális technikát a Szabadság filozófiája c. művében említi Rudolf Steiner, itt utal ugyanis arra, hogy az újnak a régiből, mintegy természeti jelenséggént, minden törés nélkül kell kibontakoznia. Ennek szellemében tehát az NDK-ban a már meglévőhöz próbáltak csatlakozni a háromlépcsős népszavazás ügyének előmozdítása érdekében. Így hozták létre '89-ben az un. weimari memorandumot.

A 1919-es weimari alkotmányában még létezett a népszavazás intézménye. Az NDK 1948-as

alkotmányában mindezt elsöpörték. A weimari memorandumban a korra jellemző propaganda szöveget készítettek, melyben az egész törekvést úgy állították be, mint ajándékot az NDK 40. születésnapjára. Népszavazást ajándékozni!

A háromlépcsős népszavazás szellemében próbálták mondanivalójukat megfogalmazni. A Memorandum szövegében sajátosan keveredett Lenin és Marx, akkor elhagyhatatlan gondolataival Goethe és Schiller szellemisége. A régiből akartak valami újat létrehozni, ennek érdekében sikerült egy antropozófiai szöveget megalkotni az állami vezetők nyelvezetében. Logikusan fogalmazták meg, így semmi veszélyt nem jelentett.

Ennek eredményeként a német parlamentnek egy beadvány készült 1989. október 7. alkalmából, egy népszavazási javaslat címmel, melynek tárgya a háromlépcsős népszavazás.

A nyugati média mindig felkapta ezeket a kísérleteket, így a téma most is uralta a sajtót. Érdekes módon, ezen a kerülő úton jutott el az NDK-ba is.

Wilfried Heith és Gerhard Meister egy ideát próbáltak a köztudatba behozni, ám egy harmadik munkatársuk, akinek a petíciót kellett volna beadnia, nagy nyomás alá került ellenzéki csoportok részéről. Végül a petíció benyújtása elől meghátrált. Ez újabb kudarcot jelentett, mivel csak egy NDK polgár nyújthatta volna be a petíciót, nem pedig az achbergi barátok.

A német októberi forradalomra való megemlékezés tehát megvalósult, de idea nélkül. Ebben az évben, 200 évvel a Francia forradalom után felébred újra a népszuverenitás kérdése.

7 évig készítették elő a weimari gondolatot, de az emberek nem voltak elég éberek ahhoz, hogy ez megvalósulhasson.

November 9-én a berlini fal leomlott. A demokráciát a hármas tagozódásból lehetett volna levezetni, amihez elengedhetetlen feladatként állt elő, hogy a leomlott falból egy hidat építsenek és így a szabadságot egy harmadik út, a demokrácia által tudják megvalósítani.

Ez a harmadik út sajnálatos módon nem volt az emberek tudatában. A „Mi egy nép vagyunk!” felkiáltásában a demokrácia kérdés nacionalizmusba torkolt.

Ezt követően megjelent a nacionalizmus Csehországban, Jugoszláviában és a különböző Szovjet utódállamokban. Mindenütt, mint egy 100 éve alvó kísértet ébredt fel.

1989-ben, egy újabb történelmi fordulópont megjelenésekor a világ szeme Németországon volt, de az idea nem valósult meg.

Weimar

Weimar különleges hely, a német klasszika centruma. Rudolf Steiner majdnem egy évtizedig (1880-1890-es évek) működött itt a Goethe Archivum munkatársaként. Ebben az időben rakta le az etikai individualizmus alapjait, melyet az 1893-ban megjelenő Szabadság filozófiájában ír le. Ez a gondolatiság az embernek, mint egyénnek alapot adott arra, hogy szabadon működhesen a világban.

1918-19-es években Weimar ismét nagy szerepet játszik. A Weimari Nemzeti Színház, mely előtt Goethe és Schiller szobra áll, jelentős szerepet bírt Weimar történetében. Ezen a helyen írták meg az első Német Köztársaság alkotmányát is, amelyben tökéletlenül szabályozva bár, de helyet kapott a népszavazás intézménye. Az alap ideát, mely szerint a jognak a népből kell kiindulnia, és ehhez hozzátartozik a direkt demokrácia intézménye, tartalmazta ez a német alkotmány.

Steiner weimari korszaka alatt az individuális pólus kerül megalkotásra. Vannak ideáink, gondolataink a világban létrejövő eseményekkel kapcsolatban. Fontos, hogy intuíciói legyenek az embernek és morális fantáziája, amellyel az ideát a Föld számára át tudja alakítani, hogy az illeszkedjen a Földhöz. Ehhez szükséges a morális technika alkalmazása, amely által a már meglévőhöz tudunk csatlakozni, kapcsolódni.

Azonban ez nem marad meg az egyes embernél; más területeken, például az állami életben nem az egyén a szuverén. Mi történik, ha az egyén úgy gondolja, hogy itt ő a szuverén? Hitler is ekként gondolkodott... Az egyéntől az ideák származnak, de a kezdeményezéseket elfogadni másoknak kell.

Rudolf Steiner '19-es felhívásában a német néphez és a kultúrvilághoz fordul. Ő az első, aki ezt az új szituációt megragadta, korábban ugyan is a király, vagy a császár tehetette ezt.

A Német nép, mint jogi társadalom viseli a felelősséget, ez az, ami teljesen modern Steiner részéről. 1917-ben még a császárokhoz fordul két memorandumában. '19-ben azonban felismerte, hogy a szubjektum megváltozott. Ez a piramis megfordítását jelenti. Régen a piramis csúcsában volt az iniciatíva és a döntés. Ma minden embernek a piramis csúcsába kell állítania magát, és közösen kell döntenünk az Egész számára.

Az etikai individualizmusban is egymás megértéséről van szó. Az ember megismeri saját organizmusát. Képesé válik arra, hogy saját magával párbeszédet folytasson. Az individuális én a

megismerő, amely saját megismeréséből jut el a cselekvéshez és a kötelezettségek felismeréséhez, amelyet saját maga szab meg önmaga számára.

Ahol a „szociális én”, a nép cselekszik, ott is egy megértésről van szó. A háromlépcsős népszavazásban a nép próbál megértésre jutni a szociális organizmus alapján.

Az egyéni embernél a szellemi organizmusban saját törvényszerűségek működnek. A szociális organizmust pedig egy alkotmányban kell leírni, amelyben egy nép, mint „szociális én” megértésre jut saját magával kapcsolatban, ezáltal új törvényekhez és cselekvéshez is eljutnak.

Az egyéni én és szociális én közt összefüggésként jelenik meg, hogy mindegyik eredete alapján Weimarban született.

Az Achbergi Kör tagjait is a sors vezette Weimarba. A berlini Környezeti Könyvtárban kötött ismeretsegek által jutottak el ide.

Ideái, iniciatívái mindenkinek lehetnek, de hogy ebből valami jó származzon, először az egyénnek kell éretté válnia.

Ma a demokráciára törekvő korszakunkban nem az egyéni, hanem a közösségből kiinduló szociális énből van a kulcs. Adott tehát az EU, mint közösség, amelyből valaminek ki kell indulnia.

Alkotmány

Miért észlelünk egy lényt én-lényként? Mi az énszerű egy lényben? Az egyénnek azáltal van én-konstitúciója, hogy szabad akarata szerint cselekedni tud a világban. Az ember fejlődése során, a 21. életévben jelenik meg az én, mert az emberi konstitúció ekkorra válik képessé annak teljes befogadására. Ezt a testi-, lelki-, és szellemi konstitúciót a teremtéstől kaptuk.

A népszuverenitás megszületéséhez nekünk kell teremtvé válnunk, a háromlépcsős népszavazás megvalósításával. Ezek a feltételek kellenek ahhoz, hogy egy nép a népszelleméhez közel kerüljön.

A jogi terület hármasságában (törvényhozás, igazságszolgáltatás, alkotmányozás) az alkotmány, mint alaptörvény adja a keretet. A megjelenő iniciatíva, amelyet 30.000 ember magáénak érez, és amelyet a kormány érvényesít, csak arra a problémakörre bír jogosultsággal, ami az állami területre vonatkozik.

Ennek értelmében nem lehetséges például az egészségügy, vagy a kutatás területén érvényre juttatni, de azt viszont el kell dönteni, hogy ki az, aki dönthet az egészségügyet érintő kérdésekben.

Az alkotmány határozza meg a területek határvonalait.

El kell dönteni, hogy ki illetékes az egyes területeken. Az állam nem diktálhat!

Ez addig nem lesz benne az alkotmányban, amíg a parlamentek hozzák a törvényeket.

A direkt demokrácia csak akkor létezik, ha az alkotmány már megvan.

A társadalmi rend lényének megfelelő alkotmány tartalmazza az asszociatív gazdasági életet, az önzetlen pénzügyeket, a demokratikus jogéletet, stb.

Ki a szuverén, aki ezt el tudja dönteni? Minden egyénnek a saját belátása alapján kell közösen akarni ezt.

Az achbergiek által kezdeményezett EU Alkotmány-projekt a háromlépcsős népszavazás bevezetésén fáradozik, melynek meg kell jelennie az Unió alkotmányában.

1999-2001-ben kezdtek el foglalkozni azzal Brüsszelben, hogy az Uniónak egységes alkotmánya legyen. Ám ebben semmi nincs a hármas tagozódás eszméjéből.

Az achbergiek egy petícióval fordultak a német kormányhoz, megpróbálták egy demokratikus eljárást kidolgozni az alkotmányozási folyamat számára. Akkor is, hogyha nem sikerülne, megkísérelték előmozdítani, hogy a szociális organizmus lényének megfelelő alkotmány jöhessen létre.

Ha a három lépcsős népszavazás bekerülhetne az alkotmányba, akkor ebből lépésről-lépésre kialakulhatna a többi lényeges iniciatíva. A háromlépcsős népszavazás intézményében az individuális kezdeményezés teret nyerhetne. Pl. egy-egy kérdés felvetésére koncentrálhatna a közösség 3 hónapig. Ilyen kérdés lehet: a Szabad Waldorf iskola és a szabad iskolaválasztás kérdésköre. Cél az, hogy koncentráltan egy kérdésre fókuszáljanak néhány hónapig.

Az achbergiek petíciójukban is egy kérdésre koncentrálnak, egy alapgondolattal foglalkoznak.

Ebben az előadásban csak az állami élet szuverenitásáról volt szó. A demokrácia, ami az állami életben fontos, a másik két területen pusztítóan hat.

További kérdések maradtak nyitva a szellemi, vagy a gazdasági életben megjelenő szuverenitás tekintetében. Remélhetőleg, a következő előadásokból – amelyekre a Szabad Gondolatok Házában várhatóan sor kerül – ezekre a kérdésekre is választ kaphatunk.

HÁRMAS TAGOZÓDÁS

Napjaink zűrzavaros világában egyre gyakrabban fedezhetjük föl Steiner szociális hármastagozódásra vonatkozó gondolatainak felidézését, gyakorlati megvalósításra vonatkozó javaslatokat. Sokan érzik, hogy baj van a társadalmi berendezkedésünkkel. Félreértelmezések, leegyszerűsített, lényegétől megfosztott magyarázatok, tévutak. Sajnos ezek jellemzik a hármastagozódás újkori elemzőit. A Szabad Gondolat ezen száma súlyponti témaként, kiemelten kezeli a „Dreigliederung”-ot, összeválogatott írásaink átfogó képet akar nyújtani a világban jelenleg e témában zajló folyamatokról. (Alexander Casparnak immáron sokadik cikkét, cikkeit adjuk közre, nem véletlenül. A szerző azon kevesek közé tartozik, aki megértette és továbbgondolta a hármastagozódás alapelveit.)

Szerkesztőség

Kálmán István

AZ „ALAPJÖVEDELEM” – HONNAN FÚJ A SZÉL?

Bevezető Franz Jürgens és Alexander Caspar írásaihoz

Az „alapjövedelem” (Grundeinkommen) minden állampolgár számára ellenszolgáltatás (munkavégzés) nélkül kifizetett jövedelem lenne, amely biztosíthatná az alapvető szükségletek kielégítését. A munka nélkül kapott jövedelem finanszírozását a kezdeményezés hirdetői szerint egy alapjaiban megváltoztatott adórendszer tudná biztosítani, tehát nem további állami szubvencionálásról, hanem egy új szociális adózásról lenne szó, ami a társadalom átfogó megújítását teremtené meg.

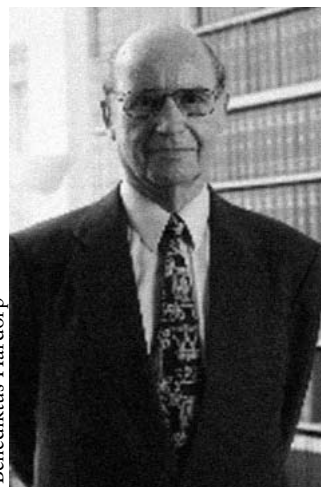
Az „alapjövedelem” iniciátorai Götz Werner professzor, a sikeres üzletember, a Drogeriemarkt (dm) üzletlánc vezetője és Benediktus Hardorp adótanácsadó, könyvvizsgáló. Mindketten tevékenykedtek az antropozófia területén is. Előadásaikat a Goetheanumban a hallgatóság lelkesedéssel fogadta. Elképzeléseik egyre gyakrabban szerepelnek az újságokban, rádióban, televíziós műsorokban. Az antropozófusok közül is sokan lelkesednek az „új ideáért”, melyben Rudolf Steiner

Götz Werner

szociális hármastagozódásának alapelveit vélik fölfedezni.

„Amiről országunkban korábbi generációk csak álmodhattak, valósággá vált: eddig még sohasem volt lehetséges a széles néptömegek javakal és szolgáltatásokkal való ilyen jó ellátása. Mi egészében véve többet termelünk – ha nem is részeseül mindenki elegendő mértékben ebből –, mint amennyit felhasználunk; összehasonlíthatatlan paradicsomi állapotok között élünk. Mindenesetre még nem tanultunk eleget ahhoz, hogy

Benediktus Hardorp

ezt ki is tudjuk használni. (...)

A valóságban idejétmúlt társadalmi konvenciókról van szó, melyeket újra kell gondolnunk. Az egyik a jövedelmünk, amelyre szükségünk van, hogy szükségleteinket fogyasztás révén ki tudjuk elégíteni; a másik a munkánk, ami által hasznossá tesszük magunkat a társadalom számára, mások számára hozunk létre teljesítményeket. Egy ilyen lehetséges, új nekikezdés előfeltétele egy tudati változás a társadalomhoz való viszonyunkat illetően, a megszokott gondolkodási sablonok legyőzése.”

Werner professzor ilyen reményt keltő szavakkal igyekszik megnyerni az emberek értelmét és szívét.

Az „alapjövedelem” kezdeményezői úgy gondolják, hogy a növekvő produktivitás nemcsak lehetővé teszi a feltétel nélküli, tehát munka nélküli jövedelmet, hanem az alapjövedelem princípiumával jelentős lépést tennénk a munka és a jövedelem szétválasztása felé Rudolf Steiner szociális hármastagozódásának értelmében. Rudolf Steinernél azonban szó sincs munkavégzés nélküli jövedelemről, azaz a jövedelemnek a munkavégzés tényétől való elválasztásáról, hanem „arról van szó, hogy a többi ember számára dolgozni és bizonyos jövedelemre törekedni: e két dolgot teljesen el kell különítenünk egymástól.”¹

A Werner-Hardorp féle alapjövedelem-elmélet csak elködösíti Rudolf Steinernek a szociális kérdés megoldására tett javaslatát, amelyről Alexander Caspar az alább közölt írásában világos képet ad az olvasónak. Franz Jürgens pedig „A titkos rendek és az alapjövedelem” című írásában a Werner-Hardorp féle javaslatnak nemcsak a közgazdasági abszurditására mutat rá, hanem leleplezi a háttérből mozgó erőköt is, azt, hogy „honnan fúj a szél”.

Jegyzet

1. Rudolf Steiner: Szellemtudomány és szociális kérdés. Megjelent: Szabad Gondolat 9/4. Szám, 2006 december

Alexander Caspar

GAZDASÁGI ÉS TÁRSADALMI VISZONYOK: A TUDAT TÜKRE

A *Szabadság filozófiája* című könyvének „A világ mint észlelet” című fejezetét bevezetve így összegzi Rudolf Steiner a könyv gondolkodásról szóló előző fejezetét: „Hangsúlyozottan fel kell hívnom itt a figyelmet arra, hogy kiindulópontként a gondolkodást jelöltem meg és nem a fogalmakat és eszméket, amelyek csak a gondolkodás útján nyerhetők. Ezeknek már előfeltétele a gondolkodás. Ezért amit a gondolkodás önmagán alapuló, semmi által meg nem határozott természetéről mondtam, nem vihető át egyszerűen a fogalmakra. (Ezt azért jegyzem itt meg nyomatékkal, mert ebben tér el felfogásom Hegelétől, aki a fogalmat teszi meg elsőnek és eredendőnek.)”

A fenti idézetben tetten érhető az a módszer, amellyel Steiner az egyes tudományokat az azokról szóló későbbi szemináriumokban megközelíti: e szemináriumokban vizsgálódásának tárgyát folyamatok eredményeként ábrázolja. Steiner a korai írásaiban ugyan bemutatta tudományelméleti felfogását, de idővel valószínűleg be kellett látnia, hogy nézeteinek megértése saját kora emberének nehézségeket okoz, ezért W. J. Stein „A modern természettudományos képalkotás és Goethe világnézete Rudolf Steinernél” című disszertációjának 1921-es kiadását a következő ismeretelméleti magyarázattal egészítette ki: „Láthattuk, hogy a gondolkodás utólagos megfigyelése nem a gondolkodás eredeti aktusát éri tetten annak születése (tehát legbensőbb lényének reprodukciója) pillanatában, hanem már megszilárdult eszmei képződményt lát.

A gondolkodás aktusa tehát az énben nemcsak egy felismeréssel megragadható, hanem egy a felismeréstől független, valóságos folyamaton is átesett. A megfigyelő e folyamat eredményét figyeli meg, ami jól mutatja, hogy a gondolkodás esetében nemcsak a tudaton belül lezajló szubjektív jelenséggel, hanem olyan objektív folyamattal van dolgunk, amelynek lényege ugyanúgy keresendő a természetben, mint a szubjektív emberben.”

E bevezető elmélkedés jól megvilágítja a mai közgazdaságtan előtt álló ismeretelméleti problémát: a mai közgazdaságtan a *Szabadság filozófiájából* idézett módszer értelmében még nem nevezhető gazdaságtudománynak. Vizsgálódásának kiindulópontjául ugyanis nem a természet és a szellem között lezajló munkafolyamatot veszi, ami lehetővé tenné, hogy a gazdasági élet három alapvető jelenségét – az értéket, az árat és a jövedelemelosztást – egy mindezidáig elhanyagolt összefüggésbe hozza egymással. Az említett munkafolyamat eredményeképpen megjelenő gazdasági érték kétpólusú skálán ábrázolható: az egyik pólus az a „természetből nyert érték”, amely egy bizonyos lélekszámú népesség által a létszükségletének megfelelő nagyságú termőterületen végzett fizikai munka eredménye, tehát a természeti erőforrások kvázi „gazdálkodás előtti” feldolgozása útján nyert termék, amelynek az állatok világához hasonlóan csak „természeti értéke” van, és megegyezik a szükséglettel. A másik pólus a „szervezési érték”, amely a munka szellem általi

szervezésének eredménye, és a természetből nyert érték terén szervezéssel elért megtakarítással egyenlő, és így ahhoz vezet, hogy az elvégzett munkák gazdasági értékének összege állandó marad. Éppen ezért ez a gazdasági érték, amelynek munkafolyamat-függő, bipoláris jellege a munkamegosztáshoz és így minden termék előállítási értékének és szükségleti értékének megkülönböztetéséhez vezet, „ősertéknek” is nevezhető. Ha egyben a pénzkibocsátás is hozzá igazodik, akkor az értékek közötti cserearányt, azaz az árat és a jövedelmet meghatározó monetáris-nominális etalon szerepét is játszhatja. Jól látható, hogy az árak és jövedelmek vetítési alapját képező őserték lehetővé teszi a szükségletek és a munkák értéke közötti kiegyenlítődést: minden munkavégző részarányosan részesül a többiek munkájának eredményéből a szükségleteinek kielégítése érdekében.

A mai közgazdaságtan a fogalomképzés terén módszertani szempontból úgymond „túl későn”, illetve „túl mélyen” lát munkához, így ellehetetleníti annak a fent vázolt értékteremtésből származó ősertéknek a felismerését, amely a pénzteremtés alapjaként az árképzést meghatározó etalon lehetne, és amely lehetővé tenné az egyéni teljesítmények értéke és az egyéni szükségletek, ill. jövedelmek közötti egyensúlyteremtést.

A mai közgazdaságtan a kész terméket választja kiindulópontjául, és azt szembeállítja a szükséglettel, tehát a kínálat és kereslet szembeállításából indul ki. Éppen ezért számára a munka eredményének értéke a termék és termék közötti cserearányból, azaz az árból vezethető le. Így kizárólag a kereslet és az annak alapján elérhető ár dönti el, hogy valamely terméket elő kell-e állítani vagy sem.

A gazdaság fő kérdését, nevezetesen hogy mi határozza meg tulajdonképpen az árképzést, azt a mai közgazdaságtan a módszertani kiindulópontjából következően nem tudja másként megválaszolni, mint hogy az árképzést megpróbálja visszakövetni az úgynevezett előállítási költségekig, ill. az árakat e költségekre vezeti vissza. Az előállítási költségek közé tartoznak az úgynevezett anyagköltségek mellett a munkaköltségek is (ez is bizonyítja a munka és a jövedelem jelenlegi összekapcsolását), ezért az árak körül folyó konkurenciaharcban a munkát, mint költségtényezőt lehetőség szerint teljesen megszüntetni igyekeznek, ami munkanélküliséget von maga után. Amíg a munka eredményéért fizetendő árat, tehát a teljesítmény hozamát és a jövedelmet nem függetlenítik egymástól, és nem vezetik vissza azokat külön-külön az ősertékre mint vonatkoztatási alapra és irányadó mértékre, addig e kettő kölcsönösen meg fog-

ja határozni egymást. Ezen nem változtat napjainknak az alapjövedelmet népszerűsítő azon kijelentése sem, mely szerint az alapjövedelem intézménye biztosítja a jövedelem munkától való függetlenítését. A munka és a jövedelem egymástól való függetlenítése ugyanis csak két dolgot takarhat:

- a teljesítmény hozamának és a jövedelemnek az egymástól való függetlenítését vagy
- a jövedelemnek a munkavégzés tényétől való függetlenítését, azaz egyfajta teljesítmény nélküli életjáradékot.

Ugyanakkor az alapjövedelmet akárcsak a munkabért a teljesítmények hozamából finanszírozzák, csak éppen egy arra kivetett kényszeradó formájában.

Steiner a „Szociális alaptörvényben” úgy fogalmaz, hogy „embertársainkért dolgozni és egy bizonyos jövedelemre szert tenni: két egymástól független dolog.” E megfogalmazás alapján egyértelmű, hogy Steiner abból indul ki, hogy van munkavégzés. Ami számára ugyanakkor döntő, az az, hogy az ár és az őserték közötti, a munkavégzés értékének megállapítását szolgáló viszonyítás révén az árban csak a szükségletek tükröződnek – jövedelemfizetés nem. A jövedelem – fenti két definíció közül természetesen az első szerinti – függetlenítésének az előfeltétele és célja csak akkor teljesül, ha az árakat (amelyek kizárólag a szükségleteket tükrözik) a társulásokon alapuló termelőegységek a vonatkoztatási alapként szolgáló ősertékhez igazítják hozzá, anélkül, hogy a teljesítmények szabad cseréjének helyébe a kereslet és kínálat jegyében kényszergazdálkodásra jellemző szabályok lépnének; ha ez megvalósul, akkor bármely teljesítmény ára lényegében megfelel azon más teljesítmények értékének, amelyekre a teljesítmény nyújtójának a teljesítmény nyújtására fordított időtartamban szüksége van. A teljesítmény értéke és a teljesítmény nyújtójának szükségletei, illetve jövedelme közötti ilyen egyensúlyteremtésre a kereslet mint egyetlen kritérium aligha képes. Teljesülnie kell ugyanis egy másik kritériumnak is, nevezetesen az ár és az őserték közötti, értékmegállapítást szolgáló viszonyításnak is.

A teljesítmény hozamának és a jövedelemnek a közvetlen összekapcsolásából eredő konjunkturális gondokra manapság a gazdasági növekedés serkentésével és az ezt szolgáló, folyamatosan bővülő hitel- és pénzkínálattal igyekeznek gyógyírt találni, az árakat pedig a kíméletlen piaci verseny hivatott a kereslettel és a jövedelemmel szemben kordában tartani. A befektetési célokat szolgáló, könyvelési úton gyakorlatilag a semmiből teremtett hitelek, amelyek nagysága a belőlük finanszírozott javak

árához igazodik, megfosztják a pénzt attól az etalon-szereptől, amelyet a pénzteremtésnek a második bekezdésben felvázolt új módja biztosít, és amely lehetővé teszi a teljesítmény hozamának és a jövedelemnek az egymástól független leképezését, ezáltal pedig a szükségletek és a teljesítmény értéke közötti kiegyenlítődést.

Amilyen nehéz megálmódni azt, hogy mi is az álom lényege, módszertanilag olyan nehezen fogjuk tudni megtalálni a mai gazdasági fogalmakat megalkotó tudatunkkal a megoldást a jelenkor olyan problémáira, mint a jövedelem kérdése, a nyugdíj-előtakarékosság nehézségei vagy a társadalombiztosítás költségei. Ennek megfelelően az alapjövedelem posztulátumát is – a mai szerepében – ugyanezen tudat termékének kell tekintenünk. Ha nem így lenne, akkor a módszertani szempontból folyamatorientált gondolkodásmód arra a következtetésre jutna, hogy a társadalmi kvóta a jövedelem szempontjából tulajdonképpen irányadó érték. Ha az alapjövedelem fogalmát „a termőföldön végzett munkának a népesség lélekszáma és a megművelhető termőterület közötti arányon alapuló értékére”¹ vonatkoztatjuk, akkor fedésbe kerül a társadalmi kvóta fogalmával, azaz az egy főre jutó őserőérték jövedelmekre irányadó monetáris-nominális leképezésével. Ha a pénzmennyiséget az őserőértékkel tesszük egyenlővé, akkor a pénz kizárólagos szerepe a teljesítmények könyvelésében fog állni. Az „anyagi termelés” értelemben vett teljesítmények így fedezetet nyújtanának valamennyi társadalmi kvótára: úgy az anyagi termelésben részt vevőkére, mint a szellemi tevékenységet végzőkére és a tisztán fogyasztókéra. Ha az árakra semmi más nem gyakorolna hatást, csak a szükségletek (ez lenne a munka és a jövedelem egymástól való függetlenítésének egyik indítéka), akkor a teljesítmények hozama által az anyagi termelésben részt vevők, valamint az általuk eltartottak jövedelmi kvótái számára biztosított fedezet arányából le lehetne olvasni a gazdaság azon kapacitását, mennyiben képes megtermelni az anyagi termelés által eltartottak jövedelmi kvótáit (ahol jövedelmi kvótákon az egyéni szempontok szerint differenciáltan elosztott társadalmi kvótákat értem). A teljesítmény hozamának és a jövedelemnek az egymástól való függetlenítése az alapjövedelem jelenleg népszerűsített formája mellett – fölérendelt rendezőelv híján – teljesen lehetetlen. Az a tény, hogy az alapjövedelem posztulátumát így fogalmazzák meg, a pénzteremtés és az értékteremtés egymástól való függetlenségének mai gyakorlatán alapul, hiszen ellentétes esetben a társadalmi kvóta mint a pénzteremtéssel biztosított jövedelem fogalmánál lyukadnánk

ki.

Ha az alapjövedelem nem a teljesítmény hozamának és a jövedelemnek az egymástól való függetlenítését takarja, akkor csakis a jövedelemnek a munkavégzés tényétől való, 2. definíció szerinti függetlenítéséről lehet szó. Mennyiben minősül ebben az esetben a munkához nem kapcsolódó alapjövedelem ténylegesen egyfajta teljesítmény nélküli életjáradéknak? És milyen hatással vannak az ilyen alapjövedelemben részesülők mint tisztán fogyasztók az áruk és szolgáltatások áraira? Ennek megítéléséhez elég, ha Németország példáját vesszük, ahol a jogszabályban garantált, munkavégzéshez nem kötött öregségi nyugdíj esetében a jelek szerint a legalább nominális szempontból azonos szintet is csak a munkával töltött évek számának növelésével lehet majd biztosítani. Úgy tűnik, hogy az alapjövedelmet, ezt a jövedelemfizetésből és áfabeszedésből álló, a vállalkozásokat első pillantásra terhelni nem tűnő perpetuum mobilet, a munkavégzéstől és az áráktól túl elszigetelten gondolták ki.

A mai közgazdaságtan a megközelítésmódja folytán alkalmatlan arra, hogy bizonyos összefüggéseket tudatosítson. A mai szociális rendszer a létminimum problémáját következetes módon mindezzidáig eseti jelleggel, statisztikai számítással kezelte, és nem vállalta fel a rendszerbe való mechanikus beépítését, amit most követelnek. A mai közgazdaságtan nem rendelkezik az ehhez szükséges irányadó érték elméletével, és nem rendelkezik az annak gyakorlati alkalmazásához kellő társadalmi intézményekkel, a társulásokkal, ami lehetővé tenné számára, hogy az árak láncolatából kiolvassa, hogy az anyagi termelés képes-e eltartani a tisztán fogyasztók tömegét. Az árak láncolatában ma a tőkehozamé a fő szerep, amit a tőkefenntartás és -gyarapítás érdekében lehetőség szerint az anyagi termelésbe fektetnek be. Mindannyian látjuk, hogyan válik láthatóan egyre nehezebbé az oktatás, a nyugdíj- és az egészségügyi rendszer finanszírozása, mert a mai tőkefogalmunk figyelmen kívül hagyja, hogy a tőke tulajdonképpeni létrejöttét és jelentőségét a munka emancipálódása és a termőföldtől való elszakadása tette lehetővé. Azt, hogy a jövedelem kérdését legalább valamennyire összhangba hozzuk a befektetésre váró tőke folyamatos nominális gyarapodásával anélkül, hogy a rendszer emiatt összeomolna, csak a pénzmennyiség folyamatos növelése teszi lehetővé. Amire most szükség van, az nem az agitáció, hiszen az az „álomvilágban” semmilyen eredményre nem vezetne. Amire szükség van, az a „felébredés”. Amivel a mai rendszer nem tud megbirkózni szellemi-

leg, azt jogi úton intézi el, ez pedig a civilizációt visszaszárított helyzetekbe kényszeríti. A jelenleg propagált alapjövedelem átmeneti vagy köztes megoldásnak sem alkalmas. A mai közgazdaságtant tudományelméleti szempontból meghaladó nézőpont, így a társadalom hármastagolásának gondolata lesz képes csak újraalkotott fogalmaival segíteni a szociális feszültségeken. Az áru költségelven alapuló, objektív előállítási értékének és szubjektív szükségleti értékének kettősségén felülemelkedő, e két értéket egy eredendő egységből levezető, ezzel egyidejűleg a teljesítmény értékét és a jövedelmet (mint egymástól nem függő értékeket) ugyancsak erre a fölérendelt – nominális mértékként is szolgáló – egységre visszavezető, inverz-poláris értékfogalom folyamatbeli megalkotása teszi majd csak a közgazdaságtant elméleti és egyben gyakorlati tu-

dománnyá, és nyitja meg az utat a szubjektív tudomány felől az objektív tudomány felé. A mai közgazdaságtan mint olyan – amely tulajdonképpen egy szubjektív tudomány, hiszen a társadalmi berendezkedést az idők folyamán az emberi akarat hozta létre – képtelen arra, hogy a posztulátumait egy objektív, de eddig elhanyagolt törvényszerűségből vezesse le.

Fordította: Benedicty Gergely

Forrás: Der Europäer, 11. évf. 6. szám (2007. április), 19-22. oldal 4/1. oldal

Jegyzet

1. Rudolf Steiner: Közgazdasági Kurzus, 14. előadás ■

Alexander Caspar

AZ „ALAPJÖVEDELEM” – EGY MEGOLDÁS FIKCIÓJA

Mai jogi és gazdasági elképzeléseink szerint a teljesítmény hozama – azaz a munka eredményéért fizetett piaci ár – tulajdonszerű tőke. Tekintettel arra, hogy a munkabért is a tőkéből fizetik, ezért a mai jogrendben a termékek értékesítéséből származó minden árbevétel munka- és tőkejövedelemre oszlik. Felmerül azonban a kérdés, hogy hogyan tesz szert jövedelemre az, aki ki van zárva a termelési folyamatból. Ugyanígy kérdés az is, hogyan tesz szert jövedelemre az a termelőeszköz-tulajdonos, akinek termékeit a fogyasztók jövedelem híján nem tudják felvásárolni. E problémakör termékeny táptalajt biztosít az alapjövedelem szükségessége körül egyre jobban burjánzó vitához, hiszen a krónikus munkanélküliség finanszírozása a mai formájában egyre nehezebbé válik.

A *Neue Zürcher Zeitung* már a 2004. november 20/21-i számában leközölt egy cikket a 29. oldalon Michael Opielkának, a jeni szakköznevelési szociálpolitika-professzorának a tollából „Vita az állami alapjövedelemről” címmel. Opielka cikkéből, amely „A munkaerőpiac már nem képes mindannyiunkat eltartani” alcímet viselte, a következő gondolatot idézném: „...Ez utóbbi lenne az alapjövedelem gondolata. Az alapjövedelem mellett szóló filozófiai, pszichológiai, szociológiai, közgazdasági és politikai érveket már különböző irányokból hallhattunk – Rudolf

Steinertől kezdve Erich Fromm-ig és Milton Friedman-ig egészen André Gorz-ig. Hogyan is nézhetne ki az alapjövedelem a mai gyakorlatban?...” Itt Rudolf Steinert akarva vagy akaratlanul, de mindenesetre teljesen szükségtelenül veszik egy kalap alá másokkal. Hogy miért? Az alapjövedelem a „többiekénél” pusztán egy posztulátum, egy absztrakt számítási művelet eredménye, amely egy adott mai gazdasági térségen belül valahol az úgynevezett létminimum környékén helyezkedik el, és amelyet jogszabály garantál és szabályoz.

Steinernél azonban másképp van. Ő nem is beszél alapjövedelemről. Az ő szeme előtt nem teljesítmény nélküli életjáradék lebeg. Ő gazdasági összejtről beszél¹: „Ez az összejt egész egyszerűen abban áll, hogy az egészséges gazdasági életben mindenkinek annyit kell kapnia az általa előállított termékért, mint amennyire szüksége van egy azonos termék előállításáig felmerülő szükségleteinek fedezéséhez (beleértve minden egyebet is, amit ő magának kell kapnia, ami a közös kiadásokat fedezi stb.)” Ez az erkölcsileg és gazdaságilag is szükségszerű összejt az „ősértéknek” nevezett mérőszámában ölt testet. Az „ősérték” nem más, mint egy bizonyos lélekszámú népesség által a megélhetéséhez szükséges nagyságú földterületen végzett, tisztán fizikai munka eredménye. A munkamegosztás létrejöt-

tével megszűnik a fenti szükségleti értéknek és előállítási értéknek az ősértékben még meglévő azonossága. Ha azonban az egyéni teljesítményeknek (a munkavégzés eredményének) az alapvetően a piaci árban tükröződő értéke, valamint az egyéni jövedelmek nagysága továbbra is az ősértékhez mint irányadó értékhez igazodik, akkor mindenki képes lesz arra, hogy a szükségleteit mások teljesítményéből kielégítse. Ebben az esetben ugyanis az egyéni teljesítmények értéke ismét messzemenően meg fog egyezni az egyéni szükségletekkel, ill. jövedelemmel. A „dologi” ősértéket, mint a pénzmenyiség alapját a *Der Europäer* hasábjain már több alkalommal – legutóbb a 2006. februári számban három olvasói levélre válaszolva – bemutattam. Az egy főre eső, nominális (pénzben kifejezett) ősértéknek mint az egyéni jövedelmek mértékének írásomban a „társadalmi kvóta” elnevezést adtam. Mint már korábban is ismertettem, a gazdasági összejt követelményének eleget tevő társadalmi kvóta nem más, mint a földjáradéknak a népesség lélekszámával való elosztása útján kapott hányados, ahol is a földjáradék a termőföld adott termelési hatékonyság mellett jelentkező hozama. Ha e hányados kiszámításánál figyelmen kívül hagyánk a termelés hatékonyságát, azaz a földjáradék az adott lélekszámú népesség által a megélhetéséhez szükséges nagyságú földterületen végzett, tisztán fizikai munka eredményével (az ősértékkel) lenne egyenlő, akkor a társadalmi kvóta a létminimumnak felelne meg. Az, aki erről a létminimumról az ősközösségi termelés keretein kívül értekezik, gyakorlatilag semmibe veszi a szellem anyagi termelésre gyakorolt hatását.

Az, aki ugyanazokat a szavakat használja, mint Steiner, még nem feltétlen mozog Steiner gondolatvilágában. A teljesítmények hozamára kivetett általános forgalmi adó (értéktöbbletadó) egy részének alapjövedelem formájában való újraelosztása, ahogy azt a német gyáriparos, Götz Werner javasolja, még nem jelenti a jövedelem és a munka Steiner fogalmai szerinti egymástól való függetlenítését. Steiner szemszögéből ugyanis a teljesítmény hozamának és a jövedelemnek az egymástól független számítása a fontos, amit a pénzmenyiség ősértékhez való kötése (lásd fenn) tesz lehetővé, hiszen a pénz ezáltal a teljesítmények és a társadalmi kvóták nyilvántartásának, könyvelésének eszközévé válik. Ez egyben lehetővé teszi azt is, hogy az anyagi termelésben egyéb irányú társadalmi szükségletek vagy más összefüggések folytán részt nem vevőket (az az alól „felmentet-

teket”, tehát a tanárokat, orvosokat, gyerekeket, nyugdíjasokat stb.) a jövedelmük megteremtése szempontjából az anyagi termelésben részt vevőkhöz („munkavégzőkhöz”) rendeljük hozzá. Valamely monetáris övezet anyagi termelésben részt vevő vállalatainak ún. társulásokban való egyesülése éppen azért célszerű, mert e társulások alkalmasak arra, hogy a szabadon változó szükségletekhez igazodó árképzésre a termelés útján – megfelelő kínálat teremtésével – úgy reagáljanak, hogy a termékek árai a munkavégzők és a tőlük függő felmentettek társadalmi kvótáihoz közeledjenek. (Mindig tartsuk szem előtt azt az axiómát, hogy az elvégezhető összes munka mennyisége a népesség lélekszámától függ, és minden, amihez munka kapcsolódhat, végső soron a termőföldből jön, hiszen ez az, amire mindenkinek szüksége van, amiből mindenki él. Azoknak a kvótáját pedig, akik szellemi tevékenységük folytán a termőföldön nem végeznek munkát, azaz az ilyen munkát megspórolják, a továbbra is a termőföldön munkát végzőknek kell járulékosan megtermelniük.) Mint azt az eddigiekben már bemutattuk, így elérhető a szükségletek és a teljesítmény értéke közötti kiegyenlítés. A folyamatosan változó szükségletek és a termelésben megmutatkozó különböző képességek miatt a jövedelmek terén nem is lenne lehetséges semmilyen egyenlősít játszani. Ugyanilyen kevésbé cél az, hogy a kereslet és kínálat jegyében folyó szabad teljesítménycsere helyébe tervgazdaság lépjen.

A konjunktúraingadozások, a munkanélküliség és a növekedési kényszer (valamint az utóbbihoz kapcsolódó selejttermelés) ma a legnagyobb társadalmi kihívások, gondok közé tartoznak. Mi a kiindulópontja ezeknek a mai rendszerből és az ahhoz kapcsolódó gondolkodásmódból eredő problémáknak? Egyrészt a mai tőkefogalomnak² a tulajdon fogalmával való keveredése, másrészt a pénzteremtésnek a termelő tevékenységtől való elszakadása. Mint azt a bevezetőben már említettük, a teljesítmény hozamát ma tulajdonszerű tőkének tekintik, és abból fizetik a munkajövedelmet, amely ezáltal *közvetlenül* kapcsolódik a teljesítmény hozamához. Ezért a tőke arra fog törekedni, hogy a munkajövedelmet mint költségtényezőt eliminálja, ami munkanélküliséghez vezet. A tőkét magát a mai rendszerben kizárólag anyagi termeléssel és annak fokozásával, ezzel együtt pedig a pénzmenyiség növelésével lehet megtartani és gyarapítani, ez okozza a növekedési kényszert. Ha a mai gazdálkodási rendszer fogalmi és intézményi

előfeltételeit változatlan formában fenntartjuk, akkor milyen változást is hozhatna pusztán a teljesítmények hozamának részleges, előzetes vagy utólagos újrafelosztása? (Az alapjövedelmet, ill. az azt finanszírozó általános forgalmi adót / értéktöbbletadót, valamint az egyéb munkajövedelmeket továbbra is ugyanabból a forrásból, a teljesítmények hozamából kell levonni!) Az elszigetelt intézkedések – így például a jelenleg szorgalmazott alapjövedelem pusztá bevezetése – általában kaotikus, ill. az őket követő jogszabályáradat folytán diktatórikus állapotok kialakulásához vezetnek. Ezen kívül továbbra is kérdés marad, hogy változatlan gazdasági környezetben ugyan mi ösztönözné a teljesítmény nélküli életjáradékot élvező egyént teljesítményre, ha nem a ma uralkodó személyes nyereségvágy a privát nyereségszerzés változatlan céljával.

„Munkaképesség, munkavágy és a társadalom szervezetének hármastagolása” című tanulmányában Steiner éppen erre a kérdésre keresi a választ³, és világossá teszi, milyen belső összefüggés, kölcsönös függőség kapcsolja össze egymással a társulások gondolatán alapuló gazdasági rendet és a társadalmi szervezet hármastagolásának elképzelését: „A társadalmi szervezet hármastagolásának elképzelése célul tűzi ki, hogy a saját lábán álló, szabad szellemi életben olyan teret teremtsen, amelyben az ember életszerűen megtanulja megérteni, mi az az emberi társadalom, amelyért dolgoznia kell; olyan teret kíván teremteni, amelyben az ember az egyéni munkának a teljes társadalmi rend összefüggésében betöltött szerepét úgy tanulja meg látni, hogy ezt az egyéni munkát a társadalmi rend egészében jelentkező értékéért tanulja meg szeretni.

A mai gazdasági rendszer problémaköreinek áttekintése		
Hatások / jelenségek	Okok	Jövőbeli megoldás
Konjunktúra	A jövedelem és a teljesítmény hozama egymástól függő, egymást meghatározó dolgok.	Az "őserérték" / társadalmi kvóta axiomatikus bevezetése: az őserértékben egybeesik egymással a teljesítmény értéke és a szükséglet. A munkamegosztással ez az egybeesés ugyan megszűnik, de a társulásokon alapuló gazdasági életben az "őserérték" továbbra is a szükségleteket kifejező egyéni jövedelmek és az egyéni teljesítmény értéke közötti harmonizációt segítő, irányadó érték marad.
Munkanélküliség	A tőke és a tulajdon közötti egyenlőség-tétel, valamint a tőke mai definíciója: tőkének minősül minden hozamot hajtó vagyon, függetlenül attól, hogy tárgyi vagy pénzvagyonról van-e szó; a tőke áru, így áru a munka is, ami ennek következtében olyan költségtényezővé válik, amelyet a tőketulajdonos szemszögéből nézve lehetőség szerint meg kell szüntetni.	A tőke újradefiniálása mint a közvetlenül a termőföldön végzett fizikai munka terén intelligens munkaszervezéssel elért kapacitás-megtakarítás ellenértéke, amelyből a szükségleteknek megfelelően finanszírozni lehet egyrészt (kölcsönpénz formájában) a bővülő anyagi termelést (az ipart), másrészt (ajándékpénz formájában) a szellemi tevékenységet, a nyugdíjakat, a betegeket, gyermekeket és anyákat. A termelőeszközök tulajdonjogának képességekhez kötöttségnek, időlegesnek kell lennie.
Növekedési kényszer Selejttermelés Tőkehozam Kamatok	A pénzteremtés és a gazdasági termelés között semmiféle belső összefüggés nincs. A pénz egyszerre testesíti meg a munka eredményét és a termelőeszköz-tulajdont, kedvünk szerint gyarapítható és fogyasztható. Mivel a jövedelem közvetlenül függ a teljesítmény hozamától, ezért a szükségletek helyett a teljesítménytől elvárt hozam válik a gazdaság motorjává. A munka így jövedelemszerzési lehetőséggé silányul. A gazdálkodás célja a hozamoptimalizálás.	A pénzmennyiséget az "őserértékhez" kell kötni, így a pénz a földjáradékot nominálisan leképező eszközzé, a teljesítmények könyvelésének eszközévé válik. Ez lehetővé teszi a teljesítmény hozamának és a jövedelemnek az egymástól való függetlenítését. Szükséges továbbá az anyagi termelés által megteremtett tőke szükségleteknek megfelelő, folyamatos fogyasztása.
<i>(További részletek a szövegben és a szerző írásában)</i>		

A hármastagolás elmélete tehát a szabad szellemi életben meg akarja teremteni azokat az alapokat, amelyek pótolhatják a személyes nyereségvágyból származó ösztönző erőt.” A munkamegosztáson és a szakosodáson túlmutató, azok fölött álló gazdasági elveknek a megértése képes lehet olyan társadalmi bizalom kialakítására, amelyben az egyéni akarat azonosul az összefüggéseket átlátó közösségi szellemmel.

A pénzteremtésnek, a pénzmennyiség őserékéhez való hozzákötésének, valamint a dologi és nominális érték közötti párhuzam megteremtésének előremutató módját e folyóirat hasábjain már többször is tárgyaltam. Mindezek biztosítják, hogy a tőke, a munka, a termelőeszközök és a pénz elveszítsék árjellegüket, és a munkavégzés eredményéért fizetendő piaci ár elsősorban a szükségletek tükré legyen. A társulások a rájuk háruló árképzés során arra fognak törekedni, hogy összhangba hozzák egymással az adott termék előállításának költségei alapján szükséges árat és a termék iránti szükséglet által diktált árat. Mint korábban már szó volt róla, ez úgy fog történni, hogy a társulások az egyéni munkavégzés eredményének piaci árát az érintett munkavégző, valamint a tőle függő szellemi tevékenységet végzők és tisztán fogyasztók egyéni jövedelmeihez igyekeznek igazítani, hogy meglegyen a szükségleteket kifejező és a teljesítmények igénybevételének képességét biztosító jövedelmi kvóták fedezete. Ez a társulások által elvégzendő árharmonizálás tehát a szükségletek, a termelőképeség, a munkaidő és az anyagi termelésben részt vevők és abból kimaradók száma közötti arány függvénye.

A pénzteremtés új módja lehetővé teszi, hogy a teljesítmény hozamát és a jövedelmet egymástól függetlenül képezzük le. Ennek és a fenti okokból kialakítandó társulásokon alapuló gazdasági életnek a jóvoltából felül fogunk tudni kerekedni a teljesítmény hozamának és a jövedelemnek a ma érvényes közvetlen összekapcsolásán – a konjunktúraingadozásoknak és a gazdaság ehhez kapcsolódó növekedési kényszerének az igazi okán. Az anyagi termelésben részt vevők közvetlenül jutnak az őket megillető jövedelemhez, ezen felül megtermelik a tőkeképzéstől függő jövedelmeket: egyrészt az anyagi termelés szükségleteknek megfelelő bővítése céljából rendelkezésre bocsátott beruházási tőkéből (kölcsonpénzből) származó jövedelmeket, másrészt az ajándékként (ajándék-pénzként) rendelkezésre bocsátott tőkéből származó, az anyagi termelésből kimaradók szükségleteit fedező jövedelmeket. Ez a szükségleteknek megfelelő jövedelemképzés, amely többek közt

lehetővé teszi egy tényleg szabad szellemi élet megfelelő finanszírozását, természetesen feloldhatatlan ellentétben áll a hagyományos gondolkörből levezetett és újra meg újra előráncigált alapjövedelemmel, amelyet az államnak kellene – alapvetően önkényesen és egyenlőségi elveket követve – szétosztania. Előre látható, hogy egy ilyen alapjövedelem a tőketulajdon mai rendszerben mutatkozó dominanciája miatt előbb vagy utóbb a lehető legalacsonyabb szintre állna be – az ezzel együtt járó valamennyi következménnyel.

A magántulajdont nem lehet és nem is kell felszámolni. A társadalmi fejlődés jelenlegi fokán a tőke az az eszköz, amely lehetővé teszi, hogy az egyéni képességek a társadalmi élet széles köreiből hasznot hozva érvényesüljenek. Az egyéni képességek tőke által biztosított, gyümölcsöző érvényesülése ugyanakkor nem lehetséges anélkül, hogy a képességek birtokosa szabadon rendelkezzen a tőkével. Ezt a szabad rendelkezést a tőketulajdon biztosítja. Utóbbihoz a társadalmi életben két dolog is kapcsolódik, amelyeknek a társadalmi élet szempontjából teljesen eltérő jelentőségük van: a tőke feletti szabad rendelkezés és az a jogviszony, amely a tőketulajdonost a rendelkezési joga folytán a tőkével és így rendelkezési joggal nem bíró emberekhez fűzi. A társadalmi életre nem az eredeti tőketulajdonos szabad rendelkezési joga van káros hatással, hanem az, ha a rendelkezési joga azoknak a feltételeknek a megszüntése után is megmarad, amelyek mellett a rendelkezési jogát rá ruházták. Éppen ezért a jövőben a produktív egyéni képességek meglétének időtartamára korlátozódó, ennek következtében *rotáló tulajdonra* kell törekednünk.

Fordította: Benedicty Gergely

Forrás: Der Europäer, 10. évf. 6. sz. (2006. június), 23-26. o.

Jegyzetek:

1. Mezőgazdaság és ipar. Idézetek Rudolf Steiner írásai-ból és előadásai-ból. Szerk.: Roman Boos. Verlag Forschungsring für biologisch-dynamische Wirtschaftsweise, Darmstadt, 1957. 115. o.
2. A mai felfogásban tőkének minősül minden hozamot hajtó vagyon, függetlenül attól, hogy tárgyi vagy pénz-vagyonról van-e szó.
3. A társadalmi szervezet hármastagolásáról – összegyűjtött írások 1891-1921. Zsebkönyvtári kiadás. Verlag Freies Geistesleben kiadó, Stuttgart, 1972. 33ff. o. ■

Franz Jürgens

A TITKOS RENDEK ÉS AZ ALAPJÖVEDELEM

A Hardorp-Werner-féle alapjövedelem-moddellnek vajmi kevés köze van a szociális élet Rudolf Steiner által elképzelt hármastagoltsághoz. Ehelyett sokkal inkább más erőket dolgoznak benne. Vegyük ezeket szemügyre közelebbről!

Az új alsóosztály

Az időközben leköszönt német szociáldemokrata kormány tanácsadója, Peter Hartz által kidolgozott, róla elnevezett „Hartz IV” munkaerőpiaci reformcsomag által biztosított *szociális segély*¹ helyett bizonyosan szükség van valamifajta alapmegélhetésre. Ennek előfeltétele ugyanakkor a biztos lábakon álló és szociális szempontból kiegyensúlyozott finanszírozás, amelyre számtalan lehetőség kínálkozik. A Hardorp-Werner-féle alapjövedelem-modell semmiképp sem tartozik ezek közé, mivel (1) nem rentábilis², (2) a finanszírozása társadalomidegen, (3) a nemzetgazdasági szempontból fontos családi üzemeket létalapjuk elvesztésével fenyegeti³, és (4) az EU tagállamaiban⁴ a fennálló nemzetközi szerződések folytán aligha lehetne nemzetközi bonyodalmak nélkül megvalósítani: Európa visszacsúszna a nemzetállamok közötti, XIX. századi villongások szintjére – ugyanazokkal a következményekkel, mint a XX. század első felében! A káosz tehát teljes, de ez is a cél: a „szociáloromantika” önjelölt aktivistáinak fejében honoló káosz megmutatja, honnan jönnek a kaotikus ötletek:

Az új világrend (*new world order*) angolszász (szabadkőműves) és római (jezsuita) titkos rendek általi megvalósítása szükségszerűen Európa gazdasági hanyatlásához fog vezetni. Az angolszász rendek és bűnsegédjeik pénzügyi és gazdasági szektorban kifejtett tevékenységét, valamint a spekulatív befektetési alapok (hedge funds) és magán befektetési alapok (private equity funds) jelenségét már tárgyaltuk⁵; valamennyi törekvés lényegi célja, hogy kiradírozza a polgári középosztályt, és megteremtse a 20% gazdag és 80% szegény alkotta társadalmat. És ezzel már el is érkeztünk a probléma magvához: ha ugyanis a népesség 80%-a naphosszat mással sincs elfoglalva, mint hogy előteremtse a legalapvetőbb lét-

szükségleteinek fedezetét, akkor nem marad ideje arra, hogy részt vegyen a jogi életben, nem is beszélve a szellemi és kulturális életről.

Ehelyett az angolszász nyelvterületen manapság a „*working poor*”, a német nyelvterületen pedig a „*Prekariat*”⁶ kifejezéssel illetett, könnyen irányítható, „új alsóosztály” válik belőle. A római titkos rendnek (a Jézus Társaságnak), mint ismeretes, már korábban is „kiváló” tapasztalatai voltak egy ehhez hasonló elnyomó társadalmi berendezkedéssel – gondolok itt a XVII. század kezdetétől a XVIII. század közepéig fennálló dél-amerikai ún. *jezsuita államra*⁷. A Hardorp-Werner-féle elgondoláson alapuló, alulfinanszírozott, (50%-os) érték-többlet-adóra épülő alapjövedelem-modell (amely tehát nem sokkal nyújtana többet, mint a Hartz IV reformcsomag utáni szociális segély²) gyakorlatilag egyik napról a másikra képes lenne megteremteni ez az „új alsóosztályt” – és elérni ezzel a titkos rendek tulajdonképpeni *egyetlen* célját.

Történelmi gyökerek

Az elmélet több jeles képviselője is hivatkozik internetes oldalán arra a tényre, hogy az érték-többlet-adóra épülő alapjövedelem elgondolása a XVI. századra nyúlik vissza – az érintettek ezzel már el is árulják, milyen szellemi emlékkön nevelkedtek. Nemcsak a svájci aktivisták⁸ között kell keresni azokat, akik elméletüket egészen Mórusz Tamás *Utópiájáig* és Tommaso Campanella *Napvárosáig* vezetik vissza, vagy kifejezetten utalnak Francis Baconre: „...már a XVII. században megjelenik Francis Bacon *Új Atlantisz* című írásában (1638) az a kép, hogy mindenki ki tudja elégíteni legalapvetőbb lét-szükségleteit, mivel tagja a társadalomnak – tehát joga van egy alapjövedelemre, ill. alapellátásra”⁸. Rudolf Steiner kimerítően tárgyalta a Karma-előadásokban⁹ a Bacon-jelenséget. Ehelyütt idézzünk ezért egy másik forrásból¹⁰:

A háttérből irányító erőket, azaz az angolszász materialista titkos rendek (a szabadkőművesek) pontosan követik szellemi vezérük utasításait, ugyanis a materializmus szülőatyja, Francis Bacon a következőket írta (elő) *Nova Atlantis* című

társadalmi utópiájában: „...egy bizonyos rendet vagy társaságot kell létrehozni, amit 'Salamon Házának' nevezünk [...] vagy talán 'A Hatnapnyi Mű Kollégiumának' [...]. Ennek a rendnek egy oligarchia hatalma és uralma alá kell hajtania minden tudást. A tudásnak pedig azt a célt kell szolgálnia, hogy megalkossuk itt a Földön az anyagi 'Paradicsomot'. Ezen kívül technológiai célokra alkalmazhatónak, anyagilag hasznosíthatónak és a háborúban felhasználhatónak kell lennie. Azoknak az utaknak azonban, amelyek elvezetnek bennünket ebbe az utilitarista Paradicsomba, rejtve kell maradniuk az emberiség többi része előtt: *Miféleképpen az is szokás, hogy alaposan mérlegeljük, mely találmányaink és kísérleti eredményeink nyilvánosságra hozatala helyénvaló, és melyeké nem. Sőt, eskü terhe alatt vállalunk kötelezettséget arra, hogy titokban tartjuk azt, mit korábban titokban tartani rendeltünk.*”

A társadalmi utópia továbbvitele a jezsuitáknál

Az a tény, hogy (egykori) kereszténydemokrata német tartományi miniszterelnökök, így Althaus, Biedenkopf, Späth és Vogel jóvoltából az alapjövedelem kérdésköre mára már a német újságok gazdasági rovatainak és a talkshow-knak a közkedvelt témájává vált, sejteni engedi, hol is keresendő az utópia szellemi gyökere. Végül is a CDU Oswald von Nell-Breuning jezsuita atya vezetése alatt álló (katolikus szellemiségű) szociális bizottságai voltak azok, amelyek a második világháború után a „szociális piacgazdaság” bevezetésével sikeresen megakadályozták a társadalom Rudolf Steiner által felvázolt „hármastagolódásának” kialakulását¹¹. És tényleg: az angolszász titkos rendek (szabadkőművesek) által megkezdett, fent bemutatott „feladat” folytatását a kényszer-átnevelésekben¹² már kiválóan jártas jezsuita rend tűzte a zászlajára.

1982-ben, mikor Reagan és Woityla megállapodnak Rómában, hogy felhagynak a „szocialista kísérlettel”, a Löveni Katolikus Egyetem (Belgium) konkrétan fel is veszi kínálatába ezt a tananyagot. Az ezt követő időben számtalan egyház-közelítő csoportosulás leteszi a névjegyét ebben a témakörben. A katolikus munkásmozgalom és a karitászmozgalom számos aktivistája tart előadásokat és publikál a témáról, példaként elég csak Ralf Welter (Aachen)¹³ életútjára vagy Michael Schäfers¹⁴ írásaira utalni. Természetesen sok jezsuita is a témának szentelte magát, így például a frankfurti Szent György Jezsuita

Főiskola¹⁵ Nell-Breuning Intézetének új vezetője, Bernhard Edmunds professzor és boldogult elődje, Friedhelm Hengsbach SJ.

Mindez nem meglepő, ha megfontoljuk, hogy a téma alapműve, az *Alapjövedelem munka nélkül* is ebből a körből származik. Az értéktöbblet-adón alapuló alapjövedelem-utópia alapvetésének tekinthető standardmű már 1985-ben megszületett. Azóta az elmélet minden jeles képviselője többé-kevésbé ezt a munkát másolja le. A könyv szerzője Hermann Büchele¹⁶, az írást lektorálta (és a bevezetőt írta) Alois Riedlsperger¹⁷ – mindketten jezsuiták. Az azonban mégiscsak megütközésre ad okot, hogy éppen antropozófusok kívánnak a jezsuiták segítségére lenni abban, hogy ismét felfelhasználják a paraguayi mérget⁷.

Benedikt Hardorp már 1987-ben megjelentette egy írást az alapjövedelem kérdéséről, melynek címe: *A vállalkozásközpontú jövedelemképzés, az asszociatív árképzés és a szociális alap törvény*¹⁸. Az 1985-ben született, idézett jezsuita alapművet már az 1. oldalon forrásként jelöli meg. Hardorp és Werner ma úgy tesznek, mintha eredetileg az egész elméletet ők maguk fejlesztették volna ki. Az „alapjövedelem bibliájából” kiinduló, jezsuita beütésű (káosz)impulzusok még ma is változatlanul működnek: emberek százai zárandokolnak el a Goetheanumba Wernerhez; mindközben az egész felhajtás nyilvánvalóan csak azt a célt szolgálja, hogy összezavarja az embereket. Az *Imperium Romanum szürke árnyéka*¹⁹ – ahogy Rudolf Steiner a Vatikánt és annak szerzetesrendjeit egyszer nevezte – így tartja távol az antropozófusokat a maga fiktív adózási modelljeivel attól, hogy testvéries gazdasági berendezkedés kidolgozásán fáradozzanak.

A szarvashiba

Minden bizonnyal legfőbb ideje, az *új világrend banditái* által elindított gazdasági átalakulás számos áldozatát, a *Hartz IV reformcsomag csapdájában* vergődő embereket hozzásegítsük ahhoz, hogy valamilyen formában emberhez méltó módon gondoskodhassanak létükről. Az államháztartás és a társadalombiztosítási rendszer teljesítőképes jövedelmekre és vagyonokra alapozott szanálása, valamint a spekulációs lehetőségek felszámolása (pl. földtulajdon helyett örökhaszonbérleti jog és tőzsdén jegyzett részvénytársaságok helyett szövetkezetek bevezetése) után a finanszírozás is problémamentesen megoldható lesz valamilyen (sávós) forgalmi adó vagy értéktöbblet-adó bevezetésével, amit *Ru-*

dolf Steiner a társadalom hármastagolásáról szóló elméletében *fogyasztási adónak* nevezett.

Erre azonban a jezsuita alapvetésű, Hardorp-Werner-féle, (50%-os) értéktöbblet-adón alapuló alapjövedelem-modell már pusztán számszaki vizsgálatnak alávétve sem alkalmas. Az elmélet brit hirdetői ezt már rég észrevették, ők már 100%-os (!) értéktöbblet-adó bevezetése mellett teszik le a garast. A rendszerben rejlő szarvashiba ugyanakkor a szigetországban élők figyelmét is elkerülte: a britek is úgy kívánják biztosítani a rendszer finanszírozását, hogy a kivetendő értéktöbblet-adó segítségével felpörgetik a gazdaságot. Az exportpiacokra szánt saját termékeik árát csökkenteni akarják, míg más népek importáruinak áradatát vámként működő 100%-os értéktöbblet-adóval kívánják visszafojtani. Valójában azonban úgy tűnik, mintha ez az egoista jezsuita program tényleg az utópiák körébe tartozna: a fenti finanszírozási utópiát az elmélet aktivistái *minden* európai országban a zászlajukra tűzték! Ez azonban egyrészt oda vezetne, hogy a fenti hatások kölcsönösen kioltják egymást. Másrészt egy ilyenfajta adózási rendszer (ill. adózási reform) az EU⁴ és így valamennyi európai ország (egyhangú!) beleegyezése nélkül a kötelező érvényű nemzetközi szerződések alapján nem is lenne lehetséges (emlékezzünk csak Németországnak a tehergépjárművek útdíja miatt Brüsszellel folytatott sokéves huzavonájára).

A jezsuita pórázon tartott, önjelölt közigazdászok egyáltalán nem veszik észre, hogy a rendszer egyetlen ország általi, egoista, egyoldalú bevezetése újra csak ahhoz vezetne, hogy Európa elsüllyed a káoszban. Ez az adózási egoizmus ugyanis erőteljes Európán belüli tiltakozást váltana ki – a transz-atlanti kapcsolatokban fellépő bonyodalmakról már nem is beszélve. Némelyek emellett egész egyszerűen elfeledni tűnnek, milyen mennyiségű amerikai katona és fegyver álmószózik Közép-Európában⁵...

Az egészet megszervező titkos rendek – legyen szó akár az angolszász rendekről (szabadkőművesek), akár a római rendről (jeszuiták) – mindezt ugyanakkor sosem hagyják figyelmen kívül. Végül is már van tapasztalatuk (és voltak sikereik!) az ilyen típusú akciókkal – beleértve a sikeres propaganda-össztűzet is. És amit nem szabad feledni: sokáig bírják egy szusszal. Elég, ha arra gondolunk, milyen hosszú ideig tartott Róma és a jezsuiták első közép-európai hódító hadjárata (eufemisztikusan „ellenreformációja”) az 5. Atlantisz utáni korban, amely 1545-ben a tridenti *Castello Buon Consiglioban* kezdődött

és 1648-ban (a Harmincéves Háború végén¹²) a szellemi élet szabadságára mért sikeres csapással ért véget.

„’Orcád verítékével...

...szól az Ószövetség, ugyanakkor mi már az Újszövetségben élünk” – idézték többen *Paul Mackayt* az értéktöbblet-adóra épülő alapjövedelem utópiájáról tartott, Mihály-napi szeminárium után²⁰. Hogy honnan származik ez az elferdített ótestamentumi metafora? A jezsuiták már említett „alapjövedelem-bibliája”¹⁶ a következőket írja:

„’Orcád verítékével egyed a te kenyered’ – szólott Urunk Ádámhoz a Paradicsomból való kiűzetéskor, és nem gondolt arra, hogy az, amit egykor büntetésnek szánt, ma már sokak számára csupán távoli álom.”

Mackay talán egyfajta ismertetőjelet, jelzést akart küldeni bizonyos címzetteknek. Már Mackay elődje, Schmidt-Brabant is ezt tette, amikor hírhedt bécsi beszédében az *Európai bestiái* rejtjellel üzent Rómának, hogy „hajójával szélirányba fordult”²¹. Lehetséges, hogy Mackay „Loyolai Szent Ignác évfordulója”²² alkalmából az „orcád verítékével” rejtjel használatával akart üzenni Rómának?

(A kiemelések a szerzőtől származnak)

Fordította: Benedicty Gergely

Forrás: Der Europäer, 11. évf. 4. sz. (2007. február), 16-19. oldal 1. oldal

Jegyzetek:

1. A Hartz IV munkaerő-piaci reformcsomag által biztosított szociális segély alapösszege 2006. július óta egyedülálló esetben 345,— euró. Családtagok után azok 14 éves koráig 207,— euró, 25 éves koráig pedig 276,— euró jár. Párok csak az alapösszeg 90%-át, azaz 311,— eurót kapnak, valamint térítik számukra egy „méltányos” lakás költségeit.
2. Ld. még: Der Europäer, 11. évf. 1. sz. 9. o.: „Cui bono?”
3. Der Europäer, 10. évf. 6. sz. 15. o.: „50% Mehrwertsteuer?” [„50%-os áfa?”]
4. Svájcra és Norvégiára ez a kitétel nem érvényes.
5. Der Europäer, 10. évf. 4. sz. 9. o.: „Der 09/11-WTC-Anschlag und die Methode des Wahnsinns” [„A világereskedelmi központ elleni szeptemberi 11-i támadás

- és az örület módszere”]
6. A német „prekär” (bajos, kényes) és „Proletariat” (proletariátus) szavakból képzett új kifejezés
 7. Paraguay, ld.:
<http://de.wikipedia.org/wiki/Jesuitenreduktionen>. IV. Fülöp spanyol király állapította meg: „A monarchia a jezsuita misszionáriusoknak több birodalmat köszönhet, mint saját fegyvereinek.” A rend tehát az állam hatalmi terjeszkedésének eszköze volt. Paraguayban a jezsuita rend olcsó munkaerőnek alkalmazta az őslakoságot, és ezzel egyidejűleg spanyol-katolikus (ami akkor ugyanazt jelentette) emberekké nevelte át őket, megfosztva őket eredeti kultúrájuktól és történelmüktől.
 8. http://www.viavia.ch/spip/article.php3?id_article=865 vagy <http://www.joytopia.net/wbb2/attachment.php?attachmentid=22&>
 9. Rudolf Steiner: *Esoterische Betrachtungen karmischer Zusammenhänge [Karmikus összefüggések ezoterikus értelmezése]*, GA 235-240
 10. Az idézett mű: Klaus J. Heinisch: *Der utopische Staat [Az utópisztikus állam]*. Reinbek, 1960. Idézet forrása: <http://www.celtoslavica.de/bibliothek/atlantic.html>
 11. *Der Europäer*, 10. évf. 4. sz. 9. o.: „Soziale Dreigliederung versus soziale Marktwirtschaft” [„A társadalom hármastagolása kontra szociális piacgazdaság”]
 12. *Der Europäer*, 9. évf. 12. sz. 19. o.: „Die Geschichte des Dreißigjährigen Krieges” [„A Harmincéves Háború története”]
 13. Az Aacheni Szakfőiskola megbízott előadója, ld.: <http://www.noe.arbeiterkammer.at/www-588-IP-27916.html>
 14. *Grundeinkommen und christlich-soziale Werte [Az alapjövedelem és a keresztényszociális értékek]*. A Német Katolikus Munkástanács ideológiai bizottságának vezetője. Ld. <http://www.grundeinkommen.info/fileadmin/Text-Depot/Newsletter6/schaefer.pdf>
 15. <http://www.sankt-georgen.de>
 16. *Grundeinkommen ohne Arbeit. Auf dem Weg zu einer kommunikativen Gesellschaft [Alapjövedelem munka nélkül. Úton egy kommunikatív társadalom felé]*, Bécs, 1985. Következő kötet: *Den ökosozialen Umbau beginnen: Grundeinkommen [Az öko-szociális átalakulás kezdete: az alapjövedelem bevezetése]*, Bécs, 1990
 17. Az Osztrák Katolikus Társadalmi Akadémia vezetője
 18. <http://www.hmp-wpg.de/native.php?fn=B-01-09.pdf>
 19. Rudolf Steiner: *Mysterienwahrheiten und Weihnachtsimpulse [A misztériumok igazsága és a Karácsony impulzusai]*, GA 180
 20. <http://www.goetheanum.org>. *Der Europäer*, 11. évf., 2/3. sz. 34. o.
 21. Thomas Meyer: *Ludwig Polzer-Hoditz*. Basel, 1994. 533ff. o.
 22. 1556. évi születésének 450. évfordulója

KÁLMÁN ISTVÁN

AFORISZTIKUS GONDOLATOK A HÁRMASTAGOZÓDÁS (DREIGLIEDERUNG) LÉNYEGI ÉS PRAKTIKUS SZEMPONT- JAINAK PÁRHUZAMOSSÁGÁVAL

1917-ben – harminc évig tartó szellemtudományos kutatás után – hozta nyilvánosságra Rudolf Steiner az emberi organizáció hármastagozódására vonatkozó felfedezését.¹ Ezek a kutatások képezik azoknak a javaslatoknak is az alapját, melyeket Steiner az első világháború vége felé és azt követően egy új szociális rend létrehozása érdekében tett. Az ember hármastagozódásának tapasztalata új szociális tudomány megalapításához vezetett. Az emberi szervezetben felismerhető egy harmonikus tagozódás rendje, és az ember belső életével beleéli magát ebbe a harmóniába. Ez a harmónia és egyensúly csak az embernél található meg, és ez képezi lelki és szellemi képességeinek alapját.²

Míg az emberi organizmus harmóniája adott számunkra, addig szociális környezetünk megformálása ránk van bízva.

Feladatunk, hogy a kultúrát, jogot és a gazdaságot a produktív emberi szellem által megformáljuk, azaz a jelenségekből kiindulva a társadalomban működő erőket szociálanropológiai szempontból megragadjuk és egész organizmussá alakítsuk.

Társadalmunk kaotikus folyamatai azt mutatják, hogy a társadalom alapját képező „ős-funkciókat” szem elől tévesztettük. Ez az oka annak, hogy megismerés helyett teóriákat gyártunk, és a téves elméleteket ugyanúgy lehetőségünk van megvalósítani, mint a helyeseket. Ha

azután az így létrejövő társadalmi formák, intézmények ellentmondanak az emberi életnek, akkor romboló erőket szabadítanak fel. Az első világháború után Steiner a háborút létrehozó romboló erővel szemben gyógyító erőket akart mozgósítani. A Dreigliederung nem elmélet, nem reform volt, hanem a szociális organizmus valóságtól megkövetelt megformálására irányuló kezdeményezés. Steiner világossá akarta tenni, hogy a társadalom három területén, a gazdasági, a jogi-politikai és a kulturális életben milyen „ösfolyamatok” működnek.

Az egészséges államban, ahogyan az a történelmi újkorban kialakult, a három funkció katonikusan egymásba szövődött és rákos daganatok növekedéséhez hasonló folyamatokat hozott létre.

Bár a hármastagozódás eszméje szellemi, érzékfeletti megismerésből származott, Steiner nyilvános előadásaiban nem hivatkozhatott szellemtudományos kutatásaira, hanem arra kellett építenie, hogy az emberek az aktuális helyzetben saját tapasztalataik alapján felismerik, hogy a szociális organizmus nem lehet egy centralisztikus, egységes képződmény, hanem három relatíve önálló, de együttműködő szervezetből áll, és az emberi gondolkodás és érzés megtanulja e három szerv funkcióit, életfel-

tételeit és ebből adódó életfeladatait megkülönböztetni.

A gazdasági életben áruterelés (szolgáltatás), áruforgalom és áru fogyasztás megy végbe. Ez a három történet átformálja és alakítja a gazdasági organizmust. Feladata abban áll, hogy a három folyamatot úgy hangolja össze, hogy az emberi szükségleteket optimálisan lehessen kielégíteni. A munkamegosztásos gazdaság alakító princípiuma az egymásra utaltság, kölcsönösség, **szociális igazságosság**. Ezek a princípiumok a gazdaságban nem morális követelmények, hanem mélyen az emberi életben gyökereznek. Az élet első pillanatától kezdve minden ember szükségszerűen a másik emberre van utalva.

A szellemi élet alapja az emberi individualitások alkotó tevékenysége; feladata, hogy a szociális organizmust mindig új erővel táplálja. Kultúra csak **szabadságban** tud fejlődni, külső és belső szabadságban. A szabad szellemi élet az emberi természetben és a kultúrintézményekben is arisztokratikus, itt mindenki király, mindenki szuverén. A gazdasági élet és a szellemi élet polárisan ellentétes: a gazdasági életben az egész az egyes emberért, a szellemi életben az egyes ember az egészért dolgozik.

A kettő között van a **jogi-állami élet**, ahol mindenki csak mint ember találkozik a másik emberrel. Ami az emberi viszonyokon, kapcsolatokon alapszik, az a jogi élet tárgya. Feladata az emberi kapcsolatok rendezése a jogérzésnek, a jogtudatnak és a jogakaratnak megfelelően. A jog természetéből adódó rendező elv az **egyenlőség**.

A hármastagozódású szociális organizmusban nem három elhatárolt területről van szó, hanem különböző szociális folyamatok együttműködéséről, ami a szociális egészet konstituálja.

Jogi-állami élet

A szociális organizmus a legtökéletesebben a jogból kiindulva érthető meg. Az emberek ma elfogadják, hogy az államnak kell a kulturális és a gazdasági életet (oktatás, egészségügy stb.) szabályoznia és finanszíroznia, éspedig olyan

módon, hogy az állam a jövedelmek egy részét a gazdaságból adó formájába elvonja, majd a különböző területek között szétosztja. Az elosztással egyben szociális feladatokat is ellát. A valóságban ez azt jelenti, hogy a tulajdonképpeni jog (Justitia) ki van iktatva a társadalomból, és az emberek ki vannak szolgáltatva az intellektuális szellemi élet zsarnokságának és a gazdaság pénzhatalmának.

Az emberek személyes képességeik és érdekeik szerint különbözőek. A jog az emberi közép rendező, egyensúlyozó princípiuma, amely úgy működik, hogy a szociális élet mindkét poláris területén – a gazdasági életben mint kölcsönösség, a szellemi életben mint szabadság – tudjon érvényesülni. A jognak kell biztosítania az egész szociális élet szabadságát. A jogot nem lehet az embertől függetleníteni. Sem objektumai, sem szubjektumai nem vagyunk a jognak. A jog bennünk él, mint tulajdonképpeni létünk valósága. Csak maga az individualitás hozhatja létre. Az újkori történelem során létrejött egységes állam, a Leviatán emberi valóságunk megsemmisítésére törekszik, hogy megteremtse a Földön a „bitorló fejedelem” uralmát. Ezzel az uralommal állítja szembe Rudolf Steiner az állam ideálját, az uralom-nélküliséget: „az állam egy közösség lesz, amely önmaga számára semmit, hanem mindent az egyes számára akar.” Ennek megfelelően az államnak és intézményeinek nem öncélúnak, hanem eszköznek kell lenniük az individuum fejlődéséhez, az egyes ember képességeinek és szükségleteinek szabad kibontakozásához.

A háború befejezésével, a novemberi forradalom után napirenden volt a társadalom átalakításának kérdése. Steiner konkrét kezdeményezései arra irányultak, hogy a szellemi élet és a gazdaság önigazgatásával az állam a tiszta jogállamra korlátozódjon.

A hármastagozódás értelmében az állam a nyilvános jog egész területe, amely szavatolja minden ember egyenlőségét és biztonságát, és saját belső rendjét ennek értelmében határozza meg. Az állam feladata a nyilvános jog megőrzése, a belső és külső védelem, az ehhez szükséges törvénykezési és igazgatási testületek (hadügy, igazságügy, belügy) felépítése és működtetése. A törvényhozó testületet demokratikus elvek alapján, pártoktól független népszavazással választják.³

Az állam teljesen visszavonulna a kultúra és a gazdaság egész területéről (beleértve az oktatás, az egészségügy, a posta, a közlekedés, az

energiaellátás területét), és működése csak a jog területére korlátozódna, beleértve a munka- és tulajdonjogokat is. A munka módját és mértékét nem a gazdasági érdekcsoportok és a szakszervezetek, hanem a demokratikus jogállam szabályozná (munkaidő, munkavédelem, higiénia, nők és fiatalok munkavégzése stb.).

A legsúlyosabb kérdés a tulajdonjog kérdése, a termelőeszközök, a tőke és a földbirtok privát- és állami tulajdonformája. A privátulajdon következményei: törekvés a profit maximálására, vállalatok ellenőrizetlen adás-vétele, tőzsdeszpekulációk, konjunktúra-ingadozások, munkanélküliség, a társadalom nagy tömegeinek kiszolgáltatottsága, elszegényedése, környezetrombolás. Az állami tulajdonforma a gazdaság lelassulásához, hiánygazdasághoz, bürokratizmus, korrupcióhoz, kontraszelekcióhoz vezet.

Hogyan lehet a vállalkozói iniciatívát és a szakmai kompetenciát úgy biztosítani, hogy a termelés, a szolgáltatás az egész társadalom érdekében történjen? Rudolf Steiner javaslata a „Kernpunkte...”-ban⁴: a tőke és a termelőeszközök feletti korlátozott rendelkezési jog és e jog körforgásának biztosítása. Ez az egyes személyeknek vagy csoportoknak a tőke feletti rendelkezési jogát arra az időre korlátozná, amíg a vállalkozás öszzgazdasági szempontok szerint működik. Betegség, halál vagy alkalmatlanság esetén a jogot átruházzák más személyre, aki a vállalkozást tovább tudja működtetni. Ez a **használati jog** biztosítaná a vállalkozó számára a tőke feletti szabad rendelkezést, egyben kizárná a jogosulatlan hatalmat. A jogi eljárást a jogállam szabályozza; hogy ki és mikor kapja meg a rendelkezési jogot, azt a szellemi korporáció (szakmai grémium) határozza meg.

Ezzel a jogi szabályozással megszűnne a részvénytársaság, a tőzsde, a munkátlan jövedelem, az anonym tőkebefektetések, a termelőeszközök eladhatósága és örökölhetősége. A privát vállalkozóból, munkaadóból cégvezető lesz, aki a vállalkozás mérlegére vonatkozóan teljes felelősséget hordoz, de szabad tere van a kezdeményezéseket, beruházásokat, termelést illető döntésekben. Ugyanakkor rá van utalva a munkaközösség tagjainak bizalmára, akik mindannyian részt vesznek a termelő eszközök tulajdonlásában, amennyiben a bér a költség oldalról a bevételi oldalra kerül, és a bérviszonyok helyére munkaszerződések lépnek, melyekben megállapodnak a munkában való részvételben és a hozam elosztásában. A nyilvános jog meghatározhat egy garantált alapjövedelmet. Nem

a tőke feletti szabad rendelkezés károsít, hanem ha ez a jog akkor is fennáll, ha az individuális képességek már nem kapcsolódnak össze célszerűen a rendelkezési joggal. Ezért kell ebbe szabályozóan belenyúlnia a jogállamnak.

Steiner szerint a profitszerzés motivációját a megújított szellemi életből származó „szociális megértés” fogja felváltani, de nem moralizál, nem zárja ki az egoizmust.

A földbirtok esetében is a használati tulajdonjog érvényesül, amely kizárja a föld eladását, örökölhetőségét, a haszonbérletet, a jelzálogot, a telekspekulációt.

Családi gazdaság utódlása esetén az utódnak meg kell szereznie a megfelelő képesítést az örökölhetőséghez. Kisvállalkozások (mint pl. fodrász, szabó stb.) megmaradhatnak magántulajdonként, ezek eladhatók és örökölhetők.

Steiner állameszméje a liberális és a szociális eszme kiegyenlítődése, egyensúlya, amely lehetővé teszi, hogy individuális vállalkozással szociális gazdaságot teremtsünk.

Gazdasági élet

Az állam egészséges működése révén megszűnik a tőkének és a munkaerőnek áruként való körforgása a gazdaságban, miután szabályozásuk a nyilvános jog területén fog megtörténni. Így lehetővé válik, hogy a gazdaság a saját feladatát teljesítse: emberi szükségletek kielégítésére termeljen.⁵ A három gazdasági funkció – a termelés, a forgalmazás és a fogyasztás – képviselőinek együttműködésével létrejön egy szükséglet-orientált gazdasági szervezet, melyet Rudolf Steiner asszociációnak nevezett.

Az asszociáció az összegazdasági folyamat szociális működését jelenti, ami a gazdaságban az összes erők összekapcsolódásából valósul meg. A gazdasági rend nem más, mint egy nagy asszociáció. Az asszociáció fogalma nem cserélhető össze a gazdasági irányítással, szabályozással. Nagy félreértéshez vezethet, ha az asszociációkat csak mint társulásokat, szövetkezeteket, érdekközösségeket képzelnénk el a munkának, a tőkének, a földbirtoknak a már említett állami területen való szabályozása nélkül. A munkamegosztás, a teljesítmények kölcsönössége⁶, a szükségletek kielégítése a szociális-gazdasági organizáció alapfunkciói, és mint **testvériség**, az emberi társadalom egzisztenciális alapja.

Hogy a szükségletek kielégítését hogyan lehet a legjobban elérni, vagy a termelést hogyan lehet a legmegfelelőbbben megszervezni, ennek részleteibe Steiner a „Kernpunkte”-ban nem ment bele, mert el akarta kerülni, hogy kezdeményezéséből utópia szülessen. De számos előadásában, újságcikkében – különösen a „Nationalökonomischer Kurs”-ban – részletesen foglalkozik a különböző gazdasági folyamatok (pl. monetáris folyamatok) egészséges és beteg működésével.

Az asszociatív gazdaságban az asszociációk szakmák vagy régiók szerint alakulhatnak. Mint a gazdasági élet szerveinek, számos feladatot kell megoldaniuk, melyek a gazdasági folyamatok megfigyelésével, a tapasztalatok kicserélésével oldhatók meg⁷, mint pl.:

- a szükségletek és a termelés egyensúlyának megteremtése
- áruk és szolgáltatások eljuttatása a fogyasztókhoz
- munkaerő elosztása
- árképzés
- investíciók
- hitelnyújtás.

Az asszociációkban ellentétes rész-érdekeltű, parciális tapasztalatokkal rendelkező emberek találkoznak, és az egészbe való betekintésből és a megegyezésekből létrejön egy kiegyenlítődség, ami szabad szerződéses viszonyokban/kapcsolatokban realizálódik.

Szellemi-kulturális élet

Amit szellemi életnek nevezhetünk, az mindig az egyes ember individuális képességeihez van kötve. Csak az alkotó személyiség lehet egy szabad kultúra hordozója. A személyiség csak szabadságban tud kibontakozni és fejlődni, ezért a kultúra számára alig van többre szükség, mint megteremteni a személyiség szabad kibontakozásának lehetőségét.

A **szabadság** elsősorban az ember belső szabadsága, de egyúttal az általános kultúrát konstituáló princípium is.

A kulturális fejlődésnek szüksége van a szabadságát védő jogra, amely elhárítja az állami és gazdasági befolyást. Mindaddig nem gondolhatunk egészséges társadalmi átalakulásra, amíg kulturális intézményeinket az állam szabályozza és finanszírozza. Az egész állami

finanszírozás hazugság – valójában a polgárok munkahozamának pazarlásával gyámság alá helyezésük történik. Csak a kultúrát teremtők és befogadók egymásra utaltsága által – a közbülső állami instanciák kikapcsolásával – keletkezhet Steiner szerint egy szellemi élet, amelynek a finanszírozása is a szabad megértésen alapul.

A szellemi élet legfontosabb intézményei a nevelés és oktatás intézményei az óvodától az egyetemekig. Itt van a leginkább szükség a kultúra, a gazdaság és a jog intézményes együttműködésére, mert a jövő kultúra forrása itt van a gyermekeinkben, és a jövővel foglalkozni azt jelenti, hogy gyermekeinket a szabad szellemi életből kiindulva kell felnevelni.

„A jelenkorban az a lényeg, hogy az iskola teljesen a szabad szellemi életben gyökerezzen. Tanítani és nevelni csak a létesülő embernek és adottságainak ismeretéből merítve lehetséges.

Az oktatás és nevelés alapjának valóságos antropológiának kell lennie. Nem azt kell kérdezni, hogy mit kell tudnia, mire kell képesnek lennie az embernek a fennálló szociális rend számára, hanem azt, hogy milyen adottsággal rendelkezik és mi fejleszthető benne.

Akkor lehetővé fog válni az, hogy a felnövekvő generációból mindig új és új erők áradjanak a szociális rendbe. Akkor ebben a rendben mindig az fog élni, amit az éppen belépő nagykorúvá vált emberek csinálnak belőle, és nem a felnövekvő generációt teszik azzá, amivé a fennálló szociális szervezet akarja őket tenni.” (Rudolf Steiner)⁸

A jogi életben megalakul a nép által demokratikusan megválasztott legitim kormány, a gazdasági életben a regionális asszociációk összekapcsolódásából egy testület, a szellemi életben a kulturális intézményekből megformálódik egy korporáció, és a három önigazgatású grémium együttműködéséből konstituálódik a hármastagozódású szociális organizmus.

Az első és legfontosabb lépés a szellemi életnek az állami és gazdasági befolyástól való megszabadítása. A mi korszakunkban, melyben már nem a pap, nem a király, hanem a gazdasági ember, a vállalkozó, a bankár az uralkodó mintakép, egy gazdasági kultúrát kell megteremteni, egy szociál-organikus, asszociatív világgazdaságot (9). Ezt csupán gazdasági megfontolásokból, a gazdasági erők kihasználásával nem lehet megvalósítani. Az egész ember mozgósítására van szükség: szabad szellemi életre, mely átfogja az individuális képességek kibontakozását, hogy mindig új erőkkel termékenyít-

se meg a szociális organizmust, és új jogra, a szabad autonóm személyiség jogára.

Jegyzetek:

1. Von Seelenrätseln GA 21
2. Ideg-érzékszervi rendszer, ritmikus-keringési rendszer, anyagcsere-mozgás-szexuális rendszer. Fej, törzs, végtagrendszer. A hármastagozódás egyensúlyának felbomlása megbetegedésekhez vezet.
3. A csoportérdektől független, csak az alkotmánynak elkötelezett kormányzás, mely a törvényeket javasolja, a direkt választás eredményétől függ. A pártok a direkt demokráciában mint szabad társadalmi szervezetek átvehetik a politikai felvilágosítás szerepét.
4. A szociális kérdés lényege. Új-Mani-Fest, Budapest, 2006
5. a termelés emberi szükségletek nélkül patológiás folyamatokat teremt a gazdaságban
6. a gazdasági életben olyan teljesítményekről van szó, melyeket ellenteljesítmények egyenlítenek ki
7. az asszociációk szervek egy ösztönös gazdasági ítélet kialakítására, amely ítélet helyettesíti a piac és a tervezés absztrakt mechanizmusát
8. Lásd Szabad Gondolat, Különszám a szabad oktatásról, 1998.
9. „Die ganze Erde als wirtschaftsorganismus gedacht, ist der soziale Organismus.” (Az egész Föld mint gazdasági organizmus, ez a szociális organizmus.) Rudolf Steiner: Nationalökonomischer Kurs, GA 340, 22. old.

Werner Kuhfuss

MINŐSÉGBIZTOSÍTÁS - MIRE?

Előzetes megjegyzés

Elfogadható-e, hogy egyre növekvő mértékben mindenféle értékelési avagy minőségbiztosítási követelményeket – amelyeknek a gazdaságban és az iparban megvan a maguk jogosultsága – szabjanak ki kulturális intézményekre is, amilyenek a képzési és szociális intézmények, gyógypedagógiai intézetek, iskolák, sőt óvodák. Antropozófiai oldalról az ilyen eljárások a legjobb szándékkal kifejlesztettek voltak, hogy az állami követelményeknek eleget tegyenek, anélkül, hogy teljesítésük valamilyen engedélyre vagy finanszírozásra szorult volna. A szerző, aki hosszú évek óta új eszméket és utakat dolgozott ki az óvodai pedagógiában és Baden-Württembergben egy óvodában dolgozik, úgy látja, hogy ezek a követelmények hamarosan a saját munkájára is kihatással lesznek. Mivel az a napi erőfeszítés, hogy egészen a gyermeki individualitások észleléséig jusson el az ember, semmit olyat nem tűr meg, ami eltérhetne ettől a közvetlen fáradozástól, azért egy kívülről megkövetelt dokumentáció a szabványosított minőségigazolásról az eredeti kapcsolatot a gyerekekkel csak megzavarhatja, elidegenítheti és lehűtheti. Ezenkívül: kinek az érdekében állnak efféle minőségbiztosítások? Ki ítélheti meg a „minőséget”? Egyáltalán mi a „minőség”? Az emberi és társadalmi érintkezésben a minőség fokozható lenne ellenőrzés útján? Vagy a vizsgáló jellegű tudat hatására a spontán melegség-áramlás nem inkább elpusztul a pedagógiában és a társadalomban? A szerző alapvető gondolatokat dolgozott ki az értékelésmód számára, kiindulva az óvodában végzett munkájából, és felvázolt egy körültekintő gondolkodási és cselekvési sémát, amivel – amennyiben ezt az elbíráló hatóságok is elismernék, amit néhány szakértő lehetségesnek tart – az óvoda tulajdonképpeni feladataitól való eltávolodás veszélyét a legkönnyebben elkerülhetnénk. Ezek a „Gondolatok a kultúracentrikus értékelésmódról, különös tekintettel óvodáinkra” (Gedanken über kulturspezifische Evaluation mit besonderem Hinblick auf unseren Kindergarten) a szerzőnél megrendelhetők. Az alábbi szöveg egy polémikus fejtegetés erről az egész kultúrfejlődésünk számára döntő témáról.

Chartres-i Iskolának neveznek egy szellemi mozgalmat, amely kapcsolódik egy katedrális építéséhez is, és amely 1000-tól a XIII. század kezdetéig Franciaországban és azon túl jelentős tanítók alakján keresztül, mint Fulbertus, Bernardus Silvestris, Johannes von Salisbury, Alanus ab Insulis és tanítványaik, olyan eszméket, utakat és perspektívákat dolgozott ki, amelyek a jelenkorban és a jövőben is Európa és az egész világ kultúrájában érvényesítik hatásukat.

Ha megengedjük magunknak azt a gondolat-kísérletet, hogy elképzeljük az ebben az erőteljes impulzusban részesülők valamilyen szellemi konzíliumát, amely azt a feladatot tűzné maga elé, hogy évszázadok minden tapasztalata alapján kifejlesszen egy olyan eljárásmódot, amely a minőségeket kezdettől fogva képes lenne biztosí-

tani, amelyek utólag eredményként és gyümölcsként megjelentek, akkor – a Chartres-i Iskola ismerőjeként – azt kellene mondanunk: a tekintélyes konzílium tomboló nevetésbe törne ki! Miért? Azért, mert ezek a bölcs személyek és mindenki más is tudná: egy ilyen bebiztosítása a még csak megszerzendő minőségnek – önellentmondás.

És ha sikerülne is a lehetetlen, egy hosszú folyamat tapasztalatát valamely fejlődés kezdetére helyezni, ez az éledező parázs befedése lenne egy már kialvóban levő tűz hamujával. Ez egy cseperedő gyermek megvénítésének és az abban való megdermesztésének szándéka lenne, egy kiáramolni törekvő forrás betemetése, így a legbiztosabb eszköz arra, hogy a kívánt minőségek fejlődését elfojtsák. Kulturális, szellemi területen a

minőség bebiztosításának óhaját Chartres személyiségei hallatlan ostobaságnak, vagy: megsemmisítő gonoszágnak tartanák.

Amit itt a világtörténelem egy nagy impulzusának példáján mutattunk be, az kiterjeszhető minden ismert impulzusra, eszmekörre, építőcéhre, műhelyre, iskolára, és minden alkotó csoportra és személyiségre. Minőségbiztosítást alkalmazva Rembrandtra, Kandinszkijra, van Goghra vagy Picassora: elképzelhetjük bármelyiküket, hogyan viselkedtek volna, ha egy ilyen méltánytalan javaslatot ajánlanak nekik.

Minden minőség, ami az emberi történelem és kultúrfejlődés évezreidei alatt létrejött, a képzetszerű tudattalan egy akarati áramlásából formálódott ki, amibe az eszmék csillagfénye villant bele az alvó embertől kiindulva a művészileg álmodozón át egészen a szótlan felébredőig, mielőtt az még szavakba, fogalmakba és alakzatokba foglalódna. A naiv-tökéletlen (Naiv-Unvollkommene) mint teremtő forrásereő – ez minden minőség eredete.

És ha a szellemi minőséget egy egész részeként nézzük, akkor hozzátartoznak ahhoz a többi kategóriák is, melyeket Arisztotelész mint a világ abc-jét írta le: szubsztancia (alany), birtoklás, minőség, mennyiség, hely, idő, cselekvés, elszenvetés, helyzet, viszony. A minőségbiztosítás csak akkor lenne valóban minőségbiztosítás, ha mind a 10 kategória biztosítását jelentené. Ha azon gondolkodnánk el, hogy az arisztotelészi kategóriák lényegéhez közel férközzünk, akkor – ebben biztos vagyok – a bölcsek nevetése is már elnémulna, majd töprengeni kezdenék, hogy a mai időkben hogyan keletkezhet ilyenféle minőség, mielőtt az ember azt „bebiztosítaná”.

Mert kulturális területen a minőség biztosítását az ember csak akkor akarhatja, ha fél attól, hogy az eltűnhet, sőt, ha kételkedik abban, hogy az egyáltalán létezik. Mi a „minőség” egy kulturális, egy társadalmi impulzusra vonatkozóan? Ki állapíthatja meg a kritériumokat? És mindenekelőtt: kinek van joga egy ilyen biztosítást követelni és ellenőrizni?

Aki ezeket a kérdéseket vizsgálja és keresi rájuk a válaszokat, kívülről jövőnek látja ezt a követelést, valahonnan, egy ismeretlen korszellemtől, egy névtelentől, aminek tolakodó szócsövévé válik a „társadalom”, az „állam”, a „hatóságok”, főképpen pedig a globalizálás nevében beszélő nemzetek feletti testületek. Hogy „a minőséget biztosítsák”, a finanszírozás hatalmát vetik be. Aki nem mutat fel „minőséget”, az nem kap

pénzt és eltűnik. A „*minőségbiztosítás*” az *e próbálkozás alól magát kivonó minőségek kioltásának kísérletét* jelenti.

A háttérből rejtetten működő erő „minőségét” ezzel már jeleztük is. Van neve, és semmi sem kedvesebb neki, mint a „minőségbiztosítás” keresztül a gondolkodás, a kultúra, a pedagógia és más életterületek egyformaságát létrehozni, azokat beszabályozni, szabványosítani, hogy így az individuális, az alkotó jellegű és a bontakozó ismeretlen és tökéletlen eltöröltessék.

A szellemi élet iparosítása és mechanizálása – mindezt megszépítő, jól hangzó és ravasz érvekkel alátámasztva (és ki ne szeretne minőséget minden rosszban, amit a kor nyújt?): ez a célja minden „minőségyszabályozásnak”. „Politikailag korrekt gondolkodás” és „társadalmi kompetencia” mint előírt gondolkodás- és cselekvésmódok azok az üres terek, ahol jól érzik magukat mindazok, akiknek az élő folyamatok fölötti kontrol fontosabb, mint a meglepetésszerűen felbukkanó újdonság, amit nem bírnak elviselni, mert ők maguk nem akarnak fejlődni, és ezért mások fejlődését akadályozzák. Semmibe veszik mások szorongó érzéseit, és – térítve és erőszakkal – át akarják terelni őket saját terméketlen pályájukra.

Mindez ugyanakkor rendkívül gyakorlatiasan és áttekinthetően működik. A társadalmi és kulturális élet homályos és megmunkálatlan zezugai megvilágítódnak. Meggyőző szakfogalmak kiképzésével létrejön egy közösség, amely mindenekelőtt megmozgatóan és serkentően jelenik meg. Odanéznek végül az elhanyagoltakra és ezt együtt tudatosan csinálják. Ez ösztönzőleg hat, és mivel mindenki egy intézményközösségen belül részt vesz ebben és mindenkit érint, azért először mindenkinek segítenek és senki sem lesz pengellégre állítva. Először – de ez nem sokáig marad így.

Mert aki vonakodik ebben a „közösségben” részt venni, az közvetlenül érezni fogja a közösség nyomását, mindenekelőtt azokéit, akiknek minden igyekezete arra irányul, hogy ezt a tudatalakulási folyamatot vezessék. Ezeknek legfőbb érdeke mégis abban van, hogy saját hiányos individuális identitásukat elrejtésük a közösen felépülő tudat mögött. Aki ismeri ezeket a mechanizmusokat – és ezek ősrégiiek –, az látja, hogy az *egyenlőség* (egyformaság) elvét megengedhetetlenül átviszik a *szabadság* területére. És akkor tudja az ember, hogy egyesek egyenlőbbek, mint mások, és a *gondolkodás kollektivizálását* szorgalmazzák, amikor azok irányítanak, akik gyorsan tudnak formulázni és értenek az akaratuk

érvényesítéséhez, és azokat vezetik, akadályozzák és nyomják el, akik a tempót nem bírják, és a lényük mélyéről nem tudják és nem akarják előhozni azt, ami nem alkalmas általános szemléletnek: tudniillik a tulajdonképpeni teremtő erőt. Ezek azután a játék elrontói és a béke megzavarói lesznek. De őket kellőképpen megbüntetik. Semmilyen minőségbiztosítási eljárás nem akadályozza meg az emberek ösztöneit, hogy a legszebb bizonygatásokba és frázisokba öltözködve ilyenképpen kiéljék magukat a közösségekben és intézményekben. Mert az egyén morális tisztulása – ami minden értelmes fejlődés feltétele – nem érhető el semmiféle minőségbiztosítás útján. És ezzel meg is bukik mint egész.

De hogyan működtek az egyes munkaközösségek a kultúrkorszakokban, hogy szellemi minőséget alkossanak? Vegyünk egy építőcéhet, egy faluközösséget, egy ácsműhelyt, egy kovácsműhelyt. Mindig megfigyelhetjük a dolgozó tagok mozgékonyágát a munkaműveletek egymáshoz való viszonya során. A *viszony* arisztotelészi fogalma itt mindenki számára érzékelhető. A résztvevőknek a munkatárgyra irányuló viszonyai mint munkamozgás, sőt mint táncos koreográfia mindenki számára tapasztalhatók: a közös kovácsoláskor, az ácsoknál, akik a tetőszerkezetet készítik, a szántó, vető, arató, cséplő falusiaknál, a kőfaragóknál, akik a kalapács és a véső együttes csengésében az anyagra koncentrálnak.

A minőség létrejön és biztosítva van – teljesen szótlánul és mindenki számára átláthatóan – *a tárgy felé való közös odafordulásban*. A cselekvés során történik a kijavítás a mester, segéd, inas hierarchia figyelembevételével. A munka tárgya, az anyag tanít, mivel – az ellenállással szemben tanúsított teljesítményben – az alany, birtoklás, minőség, mennyiség, hely, idő, cselekvés, elszenvedés, helyzet és viszony a dolgozók akaratát hirdeti. *Egyedül a munka biztosítja a minőséget!* Az együtt dolgozók viszonyai muzikálisan (amiként ezt Rudolf Steiner a tanárkonferenciákon mint egy új pedagógia feltételét követelte) és táncolóan egyesülnek. „Legyenek önök táncosok, kedves barátaim!”, mondta Steiner a gyógy-pedagógusoknak.

Amiként Rudolf Steiner kifejtette a bolognai előadásában (1911): az én-ek a testen kívül a tevékenység tárgyában kapcsolódnak egymáshoz. Amit Schiller ír le a *Kallias avagy a szépségről* című írásában mint a társadalmiság ősjelenségét – „fejezd ki az akaratodat, kíméld mások akaratát” –, az mint táncmozdulat minden műhelyben,

minden igazi kultúrateremtő munkafolyamatban megfigyelhető. Így kell azonban elképzelnünk például a firenzei platóni akadémia meditatív-művészi munkamegbeszéléseit is.

Mert mi is történik? Egrészt teljesen odaadó koncentráció a munkafolyamatra, építő gondolatokra, eszmékre. Másrészt nem ritkán biztatások, tréfák, sőt, ének! Finnországban a favágók a megerőltető munka után szokás szerint verekedtek egymással, amíg a munka feszültsége az izmukból, a lelkükből el nem oszlott. A szauna – aratáskor naponta élvezve – hozzátette ehhez a magáét. Vagyis: a társadalmi élet, a munkaközösség *az élvezet egy forrása lett. A minőséget élvezik. Összetartozás* (Genossenschaft) a végtagok tevékenységének ritmikus együttjárása által jött létre, amihez a közös étkezés is hozzátartozott. És mindenekelőtt a humor.

A munkatárgyban így kapcsolódtak az akaratok egy szélesebb körben, de ez kiterjedt az egész vidékre is. A természetlények együttműködtek, az angyalok, a meghaltak és a még meg-nem-születettek. A szabadon folyó akarati életbe beleáramoltak mindenekelőtt a keletkező idő erői, amit Rudolf Steiner *involúciónak* nevez, ellentétben az oksági, a múltból jövő *evolúcióval*. Teremtő ötletek támadtak az egyes emberben és az összeműködésben, ami a forrása a tulajdonképpeni minőségnek, és amit Rudolf Steiner „a semmiből való teremtésnek” nevez (Szellemtudományos *embertan*, GA 107, 9. előadás). Az előmozgás, mozgás és utómozgás (Vorbewegung, Bewegung, Nachbewegung) lélegzése – ilyen van például a mezőünnepen (Flurbegehung), de bokrétaünnepen is, általában az ünnepeknél – volt a forrása a testi-lelki-szemleli higiéniának, a higiéniái okkultizmusnak, Közép-Európa feladatának.

Beleértve ebbe azt is, hogy mindig voltak olyan *testek*, melyeknek *terhes súlya elpárolgott* és a könnyedségbe helyeztetett, így egészségesen tudtak működni. A táncoló-muzikális alapelem kiegyenlítően, lelkesítően, termékenyítően áthat minden munkát, minden kultúrát. A tánc, a mozgás révén – a gondolatcserébe és az előadásba is – belehatott az *éj* eleme, tehát az eleven szellemi világ és az erők megújulása, és ezzel a nyomasztó tapasztalatok és gyötrő élmények kioltása is.

A tüzet eloltók, a fát elültetők, a fehérén izzó vasat együtt kovácsolók, a közös lökással a tetőgerendát emelők, evezősök és cséplők szótlán egymást-megértése kézmozdulatok és tekintetek által nemcsak a munkát lelkesítette, nemcsak a

társak öntudatát üdítette fel, hanem biztosította a minőséget is, amikor ezt állandóan továbbfejlesztették az előrehaladás során. Aki az igazi filozófusok és kutatók megismerési társalgását vizsgálja, a szellemi területen sem talál egyebet.

De milyen a *nevelő* műhelye, milyenek az ő munkamozgásai, mik az ő figyelmének tárgyai, amin a minőség lángra kap és kifejlődik? Legfőként: kinek kell megítélni a pedagógiai munka minőségét?

Ha abból indulunk ki, hogy a minőség a tárgyon alakítja ki és korigálja magát, akkor fellép a pedagógiai tárgy és a vele kapcsolatos társadalmi elem kérdése. Vajon „minőségbiztosítással” elválasztható egy iskolai vagy óvodai testület társadalmi vonatkozása a pedagógiai és nevelési feladattól? Mi értelme van vagy nincs egy testület és annak működése társadalmi vonatkozásának, ha az nem elsősorban azokat szolgálja, akikről szó van: a gyermekeket? Hiszen elképzelhető itt vagy más területen egy olyan jól funkcionáló „minőségbiztosítás” – mint szabadon lebegő kísértetvilág –, amely adott esetben rosszabb minőséget eredményez a gyermekek számára vagy a tulajdonképpeni feladat szempontjából, éppen mert a „minőségbiztosítás” *öncél* lesz és így az erőt elvonja?

Esetleg elképzelhető, hogy olyan emberek akarják a minőséget bebiztosítani, akiknek nincs ilyenjük, és a minőségbiztosítás egy illuzórikus kísérlet arra, hogy olyan minőséget gyártsanak – legalábbis „biztosítással” –, ami a valóságban nem is létezik? Az együgyű emberek megkísérelték a Napot ládába és kosárba dugni, hogy az ablaktalan városházába vigyék: ilyen a minőségbiztosítás is! *A szellem ott fúj, ahol neki tetszik.* Hogyan akarhat vele az ember valódi szélmalmost hajtani?

Ha a tehén egy kozmikus-földi példakép lehet valamely szociális organizmus minőségének keletkezése szempontjából is, amikor szervezete tejet termel, mert egész lényével a veleszületett tevékenységre koncentrálódik, úgy egy tehén „minőségbiztosítása” egy mellé ólalkodó kísérletnek számítana, amely tej helyett – „minőségbiztosítást” állít elő. Így tekintve a „minőségbiztosítás” *hasonmás-tevékenységnek és hasonmás-termelésnek* bizonyul.

Miután egy ilyen valójában külsőlegesen kidolgozott módszer először még serkentő szakaszát úgy éljük meg, ahogyan az újdonságokat szoktuk, hamarosan a dolog olyanná változik, mint *Charlie Chaplin filmjében a „Modern időkben”* az etetőgép, amely rákényszeríti tempóját az ál-

tala evők akaratára, miközben az individuális akaratokat egy anonim lénynek veti alá, amely láthatólag nem is létezik, ám éppen ezért hatékony.

A társadalom organizmusának azonos ütemre menetelése, amely kezdetben ösztönző jellegű, mint minden kollektív fellángolás, a saját tevékenység nivellálódásához vezet, mert felemésződik az erő ebben a kényszerített együtteségben.

Maga az alkotó ember, aki az igazi minőséget létrehozza, jól tudja, hogy ő a minőséget nem biztosíthatja és állandósíthatja. Hogyan akarhatják akkor a minőséget a nem-alkotó emberek – akik azt individuális szabadságukból fakadóan nem képesek megfelelőképpen megteremteni – egy előre megszabott eljárás mód uniformizmusával megalkotni, sőt, „biztosítani”?

De egy pedagógus közösségben ki a valóban alkotó, amennyiben az alkotóerőt nem zavarják meg téves magatartással? *Vannak gyermekek, fiatalok, akiknek a fejlődéséről van szó.* Ha tehát a szellemi minőség egyedül a figyelem tárgyában teremődik meg és korigálódik, akkor a nevelők és tanárok figyelmének is *arra* kell irányulnia, ahonnan a gyermekek a fejlődésüket kapják.

Nem a gyermekek – úgy, ahogyan fizikailag megjelennek – a tárgyai a pedagógus kollégák minőségképző figyelmének. Ezt az elterjedt és kínos tévedést fel kell ismerni és ki kell küszöbölni. A „kicsikre” való rátekintésben, akiknek fejlődését elő akarjuk segíteni, nem a pedagógiai minőségképzés objektumát kell látnunk. Ellenkezőleg: ama nézet következtében, hogy kicsi és tökéletlen lényeknek kell nagyá lenniük és olyan normaelőírásokba belenőniük, amelyeket mi felnőttek állítottunk fel, a pedagógiai *minőségmegsemmisítés* egy materialista – a hiányosságok kioltására irányuló – forrását hozzuk létre!

Mi okozza az egyének és kollégák kimerültségét? Egy végeredményben hasztalan harc *valami ellen.* Lustaság, érdektelenség, nyugtalanság, erőszakosság, akarattalanság fejlődik ki abban az irányban, amit a pedagógusok előírnak. Mi azonban a tulajdonképpeni hiba ebben a gondolkodásmódban? Az, hogy nem sikerül a felnőttnek arrafelé fordítania a figyelmét, amiben a gyermek eredeti, az égből jövő irányultsága gyökerezik és kell hogy gyökerezzen: *egy tevékeny élet születéselőtti előkészítése egy válságos korban.*

Hol találjuk azonban az alkalmat, hogy minden gyermeknek ezzel az ősimpulzusával megis-

merkedjünk? Az első hétéves életkorban, az *óvodában*. Ha sikerülne az óvodát olyan munkaközösséggé alakítani, ahol a tevékeny felnőttek a kultúrfejlődésen belül érzékenyen összekapcsolnák magukat a játékban megnyilatkozó gyermekekkel, akkor egy ehhez kapcsolódó iskolai tantestület is bizalommal nyithatná meg magát egy ilyen, a játékból és munkából táplálkozó munkaközösség impulzusainak és tapasztalatainak. *Ily módon találnánk rá a minőségképzés előképére és ősképre a gyermekek érdekét szem előtt tartva, amit semmilyen indirekt módon és semmilyen más módszerrel nem érhetnénk el.* A nevelő tárgya egyedül a gyermeki fejlődésakarát szellemi érzékenységének megnyilatkozása. Ebből a fejlődésakaratból származik a szellemi minőség, és ez az, amihez a minőség – megerősödve (kräftespendend) – igazodhat. A minőség tehát *a gyermeki játék igazi természetének* megfigyelésében rejlik, ami a tevékenykedő felnőtt környezetében bontakozik ki.

„Minőségbiztosítás” az álcázott kényszerkifejezés az igazi minőség megsemmisítésére. Em-

bercsoportokban és olyan intézményekben, amelyek kötelezettséget vállalnak a szellemi szabadság iránt, meg kell találni azokat a módszereket és utakat, amelyek *megvédik őket a minőségbiztosítástól*, a *Biblia* mondását követve: „Törekedjetez mindenekelőtt az Isten Országára, és minden egyéb is megadatik nektek.” Vagy: „Adjátok meg Istennek, ami az Istené, és a császárnak, ami a császáré.” Ez annyit tesz: egy olyan kettőséget, kétirányúságot (Doppelspurigkeit) kell kialakítani, aminek következtében a szabad, az individualitásokból származó területet megvédhetjük *egy magasabb dimenzió „eredményigazolásának” sárkánybőrével*, ami – mint „farkasok eledele” – a teremtő területet megóvjá, a nyilvánosan vizsgált rendszeren belül pedig az *embereket* megkísérli felébreszteni, és felhívja a figyelmüket a saját belső kapcsolatukra a szellemi valósággal.

Fordította: Szabó Attila

Forrás: Der Europäer, 11. évf. 8. sz., 2007. június

Stráma Éva ÉLETISMERET

Magyarországon napjainkban már jelentős számú Waldorf iskola működik. Sőt, újabb és újabb Waldorf intézmények születnek még ma is, miközben egyre több az olyan iskola, melyből végzős fiatalok lépnek ki, s elhagyva az iskola kapuit megkezdik felnőtt, tevékeny életüket.

Kilenc évig magam is egy ilyen intézményben működtem, és neveltem-tanítottam osztálytanítóként nyolc éven át egy osztálynyi gyermeket. Nem véletlen hát, hogy intenzíven foglalkoztat a kérdés, mit visznek magukkal a tarsolyukban azok a fiatalok, akik a tizenkettedik/tizenharmadik év után maguk mögött hagynak egy Waldorf intézményt.

Tizenkét évvel ezelőtt, mikor az osztályomat szerveztem, a szülők, akik gyermeküknek iskolát kerestek, természetes módon feltették nekem szorongó kérdéseiket, mi is lesz gyermekeik sorsa, ha itt kezdik meg tanulmányaikat, egy Waldorf iskolában. Alapvető kérdés volt, amit azóta is sok szülőtől hallottam az évek során, hogy vajon mindent megtanulnak-e majd a gyerekek, amire szükségük van a felnőtté, éretté váláshoz. Vajon valóban érettek lesznek-e mikor az

iskola kapuján kilépnek? Nem zárja-e rózsaszín függöny mögé a Waldorf iskola a gyerekeket? Rendelkeznek-e majd elegendő életismerettel ahhoz, hogy 18-19 évesen el tudjanak indulni a maguk útján? És így tovább. Záporoztak a kérdések, amelyeket szülőként és tanárként is mind jól ismerünk, akik a Waldorf pedagógiával találkoztunk.

Akkoriban fiatal, lelkes tanárként és szülőként magabiztosan adtam válaszokat ezekre a szorongató kérdésekre. Természetesen a Waldorf pedagógia éppen hogy az életre nevel, hiszen Rudolf Steiner útmutatásait követve a tanító, a tanár az antropozófia forrásából merítve a világ teljes megismerésére törekszik, és ezen az úton megismerve a gyermek lényét, ahhoz alkalmazkodva segíti őt belenőni a földi világba. Emlékszem még egyik kollégám szemléletes példájára is, amikor azt mondta, hogy az ínséges időkre sem azzal készíthetjük fel magunkat, ha éhezünk és hozzászokunk az éhezéshez, hanem ha előzőleg egészségesen, megfelelően táplálkozunk, ami által a megerősödött szervezet, majd jobban kibírja a nélkülözést. A Waldorf iskola megfelelő

lelki-szellemi táplálékkal erősíti a gyermeket, és készíti fel az élet nehézségeire, nem pedig a „modern” világban megszokott korai dresszírozással. Ki ne értett volna egyet ezzel?

Azóta eltelt sok év. Ez alatt nem csak a gyerekek váltak ifjakká, én magam is bejártam egy utat. És visszanezve erre az útra, bizony sok rögtöt, buktatót látok, útelágazásokat, tévutakat, zsákutcákat... Nézem a Waldorf iskolákat, figyelem a fiatalokat, és próbálom kitapintani, vajon mi hiányzik még. A gyerekek az évek során kapnak egy képet a világról és benne az emberről. Az emberiség fejlődéséről, az őt körülvevő és a benne működő (a külső és a belső) világról. Sok szó esik a „honnan jövünk”-ről, valamennyit kapnak a „hol vagyunk”-ről is, de a „hová megyünk”-re nekik kell rátalálni. Milyen segítséget kapnak ehhez tőlünk, az őket körülvevő felnőtt világtól?

Látják a Waldorf tanárt, aki a maga képességei és igyekezete szerint, a maga csetlő-botló lépéseivel törekszik valami mást, valami újat vinni a tanításba, nevelésbe, mint amit a gyerek a környező iskolákról hall a rokonoktól, ismerősöktől. Iskolájáról egyrészt azt tapasztalja, hogy a külvilág idegenkedéssel, gyakran ellenségesen szemléli azt (és ráadásul azt is látja, hogy ők, a „nemwaldorfosok” vannak többségben). Másrészt átéli (jó esetben), hogy ő maga és a társai jól érzik magukat ebben a sokak által kritizált Waldorf világban; és mégis nemegyszer elülteti bennük a „külvilág” a kételyt, hogy valóban jó helyen vannak-e ott, ahol vannak. Persze akadnak olyanok is, akik kisebb-nagyobb büszkeséggel hordozzák „másságukat”, „waldorfosságukat”. Emellett látják a felnőtt világot, a szüleiket, akik a modern természettudományos szemléletre, a materializmus illúziójára, a római jogrendre épülő világban élik mindennapjaikat. Akik reggelente többségében dolgozni mennek csupán, és nem alkotni, részt venni a világfolyamatokban. Akik számára a munka a pénzszerzést jelenti, amiből létüket alacsonyabb-magasabb színvonalon fedezhetik, és esetleg kisebb-nagyobb spórolással különböző élvezetekhez jutnak. Valóban ennyi lenne az életünk, amit fel tudunk nekik mutatni?

Mit jelent a világ számára az emberi tevékenység? Hogyan áll benne az ember a világfolyamatokban, amikor a maga tevékenységét, a maga szakmája révén napi munkáját végzi? Milyen kapcsolatban áll az ember, amikor dolgozik – és bizony éber életünk legtöbb idejét ezzel töltjük – az őt körülvevő emberiséggel, az emberiség

történelmi áramlásával? A Ma egyetlen kalapácsütését számtalan kalapácsütés előzte meg, és még évezredekig fog tovább zengeni! Tudnak-e erről valamit a az ifjú felnőttek, amikor az iskolát (bármilyen iskolát) elhagyják, és szakmát választanak? Hallottak-e arról, honnan meríthet az ember a munkájához erőket, és hogyan nyerhet általa méltóságot? Beszélünk-e nekik arról, hogyan dolgoznak együtt emberek, hogy valamit egy közös cél érdekében létrehozzanak a maguk szabad akaratából mások számára? ...

Sok ilyesfajta kérdés és gondolat élt bennem, amikor elhatároztam, hogy teszek egy kísérletet arra, hogy egy Waldorf iskolában, gimnáziumi tagozaton olyan Életismeret epochát tartsak, melyben mindezt megmutathatom. Magam néhány éve egy olyan gazdasági és oktató tevékenységet folytató cég munkatársaként, amelynek munkaközössége egész tevékenységét és felépítését az antropozófiából kiindulva törekszik megformálni, úgy éreztem, hogy fel tudok mutatni egy olyan praxist a fiatalok számára, amely nem csak hogy praktikusan benne áll a világ hétköznapi tevékenységében, ezáltal gazdaságilag is jól működik, hanem olyan forrásból is táplálkozik, ami megfelel a valóságnak. Időközben elsajátítottam egy új szakmát, megtanultam, hogy a mindennapi életben hogyan dolgozik egy kozmetikus. Ugyanakkor megtanultam és jó ideje tanítom azt, hogyan működik egy olyan gyógyító kozmetika, amely az antropozófiából meríti az ember és a világ megértéséhez az erőit. Egy éven át végeztem azt a kutató munkát, amelyben igyekeztem feltárni, hogyan bánt az ember a történelmi fejlődés folyamán magával az emberi testtel. Hogy ezáltal a magam tevékenységét ne csak a mindennapi életbe, hanem a történelem áramlásába is bele tudjam helyezni. Kutató munkám közben megpróbáltam néhány Waldorf gimnáziumot megszólítani, van-e valahol a tanári közös-

ségben olyan nyitottság, hogy egy ilyen két hetes korszakot befogadjanak. Voltak, akik azt mondták, hogy sajnos olyan sok mindent kell tanítani a gimnáziumi években, hogy nem fér bele az időbe még egy ilyen plusz korszak, így is alig végeznek a dolgukkal. Voltak, akik kérdésekkel halmozták el: „Mi lesz, ha nem érdeklí majd a gyerekeket? Honnan gondold, hogy tudsz majd bánni a gimnazistákkal, mikor te csak nyolcadikig tanítottál? Mi a biztosíték arra, hogy ez a korszak sikeres lesz, hogy a gyerekek majd továbbgondolják azt, amit hallottak, és más szakmákról is hasonlóan fognak gondolkodni?” Olyan is volt, aki azt mondta: „Nem tudunk egy ilyen kérdésben dönteni, mert még sose láttunk ilyet.” De volt olyan iskola is, ahol örömmel fogadták ezt a kísérleti kezdeményezést.

A szolnoki Waldorf iskola gimnáziuma az első lépésnél tart. Az idei 2006/2007-es tanévben még csak egyetlen kilencedik osztályból állt. Az iskola szellemiségében mégis (vagy épp ezért?) megvolt az a nyitottság, amely lehetővé tette, hogy az első Életismeret korszak megszülessen.

Az eredeti elképzelésem az volt, hogy egy ilyen életismeret korszaknak valahol az utolsó gimnáziumi években lenne helye, amikor a diákok már rég túl vannak a gimnáziumba lépés, az osztálytanítótól és a hozzá kapcsolódó rendtől való elválás kríziséen, másfelől érettebben, a praktikus külső élet felé nyitottabban néznek már a világ felé, amikor gondolatban már elkezdik keresni a helyüket a felnőttek világában. A sors azonban egy egészen más helyzetet hozott felém. Épp egy kilencedik osztályt, egy éppen még alakulóban lévő gimnáziumban. Ahol még alig vannak állandó tanárok, a korszakokat a fiatalok egy-egy olyan emberrel élik végig, aki nincs szorosabb kapcsolatban az iskolával, csak arra a két-három hétre van jelen, míg az epochája tart, és esetleg a többi korszakról, a többi szín-

tén óraadó tanárról nem is tud semmit. Ilyen módon az iskolában tanító állandó tanároknak, különösen az osztálykísérőnek sincs könnyű dolga, hiszen nagyon nehezen vagy éppen egyáltalán nem tud egy olyan állandó rendet kialakítani, ami pont ebben az osztályban, kilencedikben, az osztálytanítótól való elszakadás után nagy támasz lehetne a fiatalok számára. Az ilyen, az ebből fakadó és ehhez hasonló gondok nyilván nem ismeretlenek más Waldorf iskolákban sem, ahol tanárok és szülők belevágnak a gimnázium kiépítésébe. Ebbe a helyzetbe csöppent bele egy olyan korszak, amiről a diákok még nem is hallottak, sőt azt is tudták, hogy ilyen még más Waldorf iskolákban sem volt. Így hát ki természetes érdeklődéssel, ki kamaszos kedvetlenséggel, értetlenséggel fogadta az újdonságot.

Két hét (tíz nap) alatt nagy utat jártunk be! Magam sem hittem, hogy az első és az utolsó nap között ekkora lesz a különbség. Az első nap után abszolút bizonytalannak tűnt, hogyan fogunk tudni együtt dolgozni. Az osztályban sokkal több fiú van, mint ahány lány. Így aztán, mikor beharangozták nekik, hogy itt kozmetikáról lesz szó, nem csoda, hogy rögtön ellenállás ébredt bennük. Egy „na az aztán engem nem érdekel” hangulatban fogadtak jó néhányan, miközben sokfelől éreztem erőteljes szimpátiát és érdeklődést is, mikor eléjük álltam. (Épp a tavasi szünet után voltunk, így a tanteremben nagy tisztaság volt, de hamar megnyugtattak, hogy „nem fog ez sokáig tartani”. Így aztán örömmel láttam, hogy azért két hét kevés volt arra, hogy fenekestül felforgassák, és teleszemeteljék a tantermet.) Nem volt könnyű az előképükön változtatni. Elérni, hogy megértsék, nem a kozmetikus szakmáról akarok nekik beszélni, azt pusztán eszközként használjuk arra, hogy érzékelhessük, hogyan áll benne az ember a világban a szakmája révén. Milyen kapcsolata van az őt

közvetlenül és távolról körülvevő embertársai-
val? Hogyan áll benne a gazdasági, jogi és szoci-
ális életben a munkája révén? Hogyan szerzi meg
a tudását, honnan származnak az eszközei, ami-
vel a feladatát el tudja végezni? Miféle történel-
mi áramlásba kerülünk bele azáltal, hogy egy
szakmát, életpályát választunk magunknak?

Az első napon szinte képtelenek voltak egy-
mást meghallgatni, egymásra odafigyelni. A kér-
déseimre nem igen érkeztek válaszok, még a leg-
egyszerűbb, leghétköznapibb kérdésekre sem.
Sokan kipakolták az asztalra az enni és innivaló-
jukat, és nem is várokoztatták azokat sokáig. Hol
itt, hol ott folyt a beszélgetés, alig lehetett olyan
pillanatot megélni, amikor mindannyian egy he-
lyen vagyunk, és nem csak közös fizikai térben.
Hol egyik, hol másik felállt, kisétált a teremből
a mosdóba, majd visszajött.

Minden nap igyekeztem új utat keresni hoz-
zájuk. Hol egyéni, hol csoportos munkából pró-
báltam elindulni velük az úton a megértés felé.
Dolgoztunk képekkel és szövegekkel. Hol elő-
adást hallgattak, hol beszélgettünk. Fogalmazá-
sokat írtak, montázst készítettek... Minden nap
adtam nekik egy képet róluk, ahogyan én láttam
őket. És kaptam tőlük egy képet, amikor meg-
próbáltak közösen visszaemlékezni, az elmúlt
napra, napokra. A reggelt mindig egy mondat
felolvasásával kezdtem, hogy bármerre is halad
majd ki-ki a maga képességei és akarata szerint a
nap folyamán, mégis egy közös gondolatból in-
duljunk el. Az osztály becsületére válik, hogy ezt
már a második naptól nagyon jól fogadták. Min-
den nap meg tudott teremtni az a pillanat,
amelyben egy ilyen gondolat el tud hangozni.

*„Az ember hivatása, hogy megismerje az igaz-
ságot, szeresse a szépet, kívánja a jót, és cseleked-
je a legjobbat”*

Bethoven

*„A szép a természet rejtett törvényeinek meg-
nyilatkozása, amely e megnyilatkozás nélkül
örökre rejtve maradna.”*

Goethe

*„A természetmegfigyelésben mindig teljes tisz-
telettel kell benne lenni: nincs belül, és nincs kí-
vül; hanem ami bent van, az van kívül. Így lehet
haladéktalanul megragadni a szent és nyilvánva-
ló titkot.”*

Goethe

„A szép ott jelenik meg, ahol a külső jelenség-

*ben közvetlenül észleljük a törvényt, ahol az esz-
me kialakul és kiéli magát.” /Steiner/*

*„Tested mindenben tökéletesebb annál, amid
van.”*

III. Thotmes

Abból indultunk el, amit mindannyian ta-
pasztalunk magunk körül. Nézzünk rá, hogyan
bánik ma az ember az emberi testtel! Hogyan bá-
nunk mi magunk a testünkkel? Milyen képek,
ideák vesznek bennünket körül? Mit sugallnak a
reklámok? Miféle gondolkodás és érzés áll e mö-
gött? Hogyan volt ez valaha? Hogyan alakultak
ki ebből egyfajta szükségletre, emberi igényre
válaszolva különböző szakmák, szakterületek?
Mivé vált egy ilyen szakma mára? És mivé vál-
hat, ha az antropológia, mint szellemi impulzus,
megtermékenyíti azt?

A kilencedik napon egy kis fogalmazást írat-
tam velük, amelyben egy választott vagy egy ki-
talált szakmát kellett bemutatniuk. Erre módjuk-
ban állt felkészülni, összeszedni a gondolataikat,
mert ezt a témát előre jeleztem nekik, az első hét
végén. Az így elkészült munkájuk jó képet adott
arról, hogy valóban igaz, a fiatalok még a ben-
nünket leginkább érintő szakmákról is alig tud-
nak valamit, amikkel a legmindennapibb kap-
csolatuk van, mint például a kereskedőé. (Vajon
mi felnőttek tudunk-e náluk többet? Gondolko-
dunk-e arról, hogy valódi mélységében kivel,
mivel találkozunk, amikor egy üzletbe belépünk,
vásárolunk?) Néhányan hihetetlenül szellemesen
oldották meg a feladatot, és egy általuk kitalált
szakmáról írtak, mint például a hínárvágóé vagy
a cipőfűző dekorálóé. És volt, aki az érzéseiről,
gondolatairól írt. Kaptam személyes hangú leve-
let és költői alkotást is. A fogalmazás végén kér-
déseimre adott rövid kis válaszaikból arról is ké-
pet kaphattam, hogyan élték meg ők ezt a kilenc
napot, milyen véleményt formáltak róla.

A cipőfűző dekoráló

*Ezt a szakmát minden cipőfűző dekoráló kör-
alakú, csúcsos tetejű faházakban végzi. Ha vala-
ki megunja a cipőfűzőjét, csak bejelentkezik egy
cipőfűző dekorálóba (amiből szigorúan egy vá-
rosban csak kettő, egy faluban vagy községben
csak egy lehet), és az máris megváltozik, nem lesz
többé egyhangú, szürke és unalmas. Egy cipőfű-
ző dekorálónak sok mindenre van szüksége. Így
például festékre, ezért kapcsolatban áll a festék-
gyárakkal, akik a természetből szerzik be a fes-*

téknék való anyagokat. Szüksége van nagyon vékony ecsetekre is. Ezáltal kapcsolatban áll a nagykereskedőkkel, akik ecseteket árulnak, és rajtuk keresztül kapcsolata van azokkal is, akik a szőrt szerzik be az ecsetekhez. Munkájához kellenek tisztítószerek, tálak, edények, festéktartósítók, festékhígítók, gyorszáritók, fixálók és még sok egyéb. A munka menete: A páciens felhívja a cipőfűző dekorálót és időpontot kér tőle. Amikor megérkezik a páciens, a cipőfűző dekoráló megkérdezi tőle, mi az elképzelése, milyennek szeretné a cipőfűzőjét látni. Utána a cipőfűző dekoráló tanácsokat ad neki, mintákat mutat (megmutatja a mintákat kész cipőfűzőkön), és azt is megkérdezi, hogy a vendégnek milyen cipői vannak, hogy a fűző majd ahhoz is passzoljon. Végül együtt döntenek. Ezután a cipőfűző dekoráló kivész egy fehér cipőfűzőt és felviszi rá az alapszín (ezt langyos vízben teszi, amelyben a megfelelő szín ki van keverve). Majd a gyorszáritóban megszáritja, két csipesszel kifeszíti és a kifeszített cipőfűzőt ecsettel megfesti. Óvatosan visszateszi a gyorszáritóba, még egyszer ugyanazt átfesti, újra megszáritja, a festéket tartósítja, lakkal fixálja és ismét száritja. Végül a kész cipőfűzőt becsomagolja, és mikor a vendég fizet, tájékoztatja őt hogyan kell a cipőfűzőt rendeltetésszerűen használni.

Óceán alatti hínárvágó kisiparos

Ez a szakma nagyon régre nyúlik vissza. Egy férfi hozta létre, akit úgy hívnak Hín Áron. Ez a férfi Magyarországon tanult a Fű Egyetemen és fűnyíró diplomát kapott. Próbálkozott Magyarországon elhelyezkedni, de nem volt rá kereslet.

Nagyon szerette a halakat, a víz alatti életet. A feleségével egyszer elmentek búvárokodni. Nagyon megfogta, amit ott látott. Látta, hogy az Óceán alatt nagyon nagy a hínár, és hogy a halak versengenek érte. Ekkor jött az ötlet. – Segíték ezeknek az aranyos kis halaknak. – Felhasználta fűnyírói diplomáját, és nekilátott a fűnyírásnak. Épített egy hatalmas gyárat az Óceánparton. A nevük: Hín Áron Vállalat. Eleinte egyedül dolgozott az Atlanti óceánban, de később rengeteg embert gyűjtött maga köré. Ő maga az óceánban lakott a családjával, míg egyszer megfulladt. A céget a fia vezette tovább. Egy nap egyszerre tíz ember merülhet le. Mivel a fűnyíróhoz áram kell, kifejlesztettek egy hínárnyíró gépet (eleinte ollóval vágták, de az nagyon lassú volt). Tehát lemerülnek (ez a gép vízzel működik) és azonnal bekapcsol a hínárnyíró. Ennek a gépnek van egy

tartálya, ami összegyűjti a hínárt. Mikor levágták, szétesztják a halak között. Azután adnak nekik más ételt is, attól függően, hogy milyen nap van. A hínárból visznek a felszínre is, eladják különböző kiskereskedőknek, magánszemélyeknek, és mindenkinek, akinek csak kell. Este másik tíz ember merül le, akiknek az a feladatuk, hogy foglalkozzanak a halakkal, és ők halásszák ki azokat a halakat, amelyeket az emberek dísznek vásárolnak. Ez a szakma még ma is működik, de már sokkal több géppel és emberrel dolgoznak. Más növényeket is leszednek, amikkel még nagy terveik vannak a jövőre nézve (krémekbe, italokba, fűszerekbe stb. rakják majd bele).

Kendológus

Egy igen fontos szakma a történelem folyamán. A kendológus mester azzal foglalkozik, hogy megvizsgálja a kendőket, amelyek a múltból származnak. A kendőket igen kedvelték már a görög és római korban is. Hordták ruhaként, magukra tekerték vagy a hajukba tették. Már akkor is több fajtáját ismerték. Minden országra jellemző a kendője, mindenhol másfajta anyagból készítették, más mintákkal díszítették és más helyen hordták. Például a görögök ruhaként, az arabok és törökök turbános fejfedőként. Minden napjainkban, a mai világban is használják még mindig, és egyre többfélét. Az emberek 80-90%-ának van legalább egy olyan anyaga, kendője, melyet ruhadarabként, díszként használ, és ezáltal mindenkivel kapcsolatban áll.

A hóhér

Sokakkal áll kapcsolatban: pap-egyház; ruharuhagyártó-anyagbeszerző; áldozat-család; börtön-bíró-ság-végrehajtó hatalom; fegyverfegyvergyártó...

A hóhér szakma úgy keletkezett, hogy az emberek bűnöket követtek el, és némelyik olyan súlyos volt, hogy a büntetése halál volt. Az ítéletet a hóherral hajtatták végre. A hóhérok rendkívül sokféle módon értettek az áldozat kivégzéséhez. Ez a szakma szinte teljesen átfogja a történelmet. Az ókorban indult és a 20. században mondhatjuk, hogy véget ért, mert mostanra már nincs sok helyen halál büntetés. A szakma természetesen változott az évek során. Először a klasszikus lefejezés volt szokás, majd a máglya, és végül a villamosszék. Én úgy gondolom, hogy ez a szakma rossz, de lehet, hogy szükséges. Az viszont biztos, hogy én nem leszek hóhér.

Buszsofőr a Föld-Túlvilág járaton

Az egyik legmegterhelőbb szakma a világon... nem fizikailag, hanem lelkileg. 0-24 óráig megy a munka, nincs pihenő. De nincs is rá szükség, hiszen aki ezt a munkát vállalja, annak nincs veszteni valója, számára nincs többé öröm. Aki ide jelentkezik, annak meg kell állapodnia valakivel... egy erővel, és önmagával. A munkabér anynyi csupán, hogy esélyt kapsz arra, hogy egy szebb jövőről álmodhass a nem létező szabadidődben. Adómentes vállalkozás. Az elején a legnehezebb. A munkába állás első éveiben. Az öngyilkosok, az erőszakos halált halt lelkek látványa olyan mértékű sérülést okoz az új sofőrnek, amit soha nem tud kiheverni. Mint említettem, 24 órában megy a járat, és a busz mindig tömve van... aki már nem fér fel, az jön a következővel, mert vagy meggondolta magát és leveszi a kötelet a nyakáról, vagy angyali csoda folytán túléli a dolgot. De ők sem menekülnek...aki egyszer lejön a megállóba, az előbb vagy utóbb felszáll a buszra. A többiek, akik nem jönnek soha ezzel a busszal, liftet használnak. Felfelé a nagy Kékbe...Nekik nem kell kísérő, sofőr, ilyesmi, ők szép halált haltak egy gyönyörű életet bezárva. A végállomás a Túlvilág. Egy külön hely van az eltévelyedett öngyilkosok számára. Azért vannak elkülönítve a többitől, mert ezek a lelkek soha nem találhatnak nyugalomra, míg át nem esnek a tisztításon...A tisztító az állomás mellett áll, egy lepukkant, rozoga vasbódé. Mikor innen kikerülnek, egy új élet vár rájuk a Földön...cserébe ígéretet kell tenniük (elsősorban önmaguknak), hogy következő életük szebb lesz...gyönyörű. A sofőr dolga nem nagy munka, de mégis a legkegyetlenebb...csak nyitni az ajtót, csukni, beletaposni a gázba és várni az út végét, halott emberek életképein át...

Forradalmár

A világ kezdete óta vannak ellentmondások, mert hát senki sem egyforma. Az egyiknek ez a jó, a másik meg azt tartja igaznak. Minden lázadás élén áll valaki, aki őszinte és igaz, és nem a saját érdekeit nézi, hanem az emberekét. A forradalmár nem azt mondja, hogy kövesse őt a nép, hanem hogy próbálja meg utolérni. Ha a forradalmár nem azért cselekszik, mert hisz a szebb jövőben és igazságot akar, akkor az átvert tömeg a halálába fut, mert egy hamis dolog miatt küzdött. Szomorú. Én most nem akarom, és nem is tudnám leírni a forradalmárok történetét, de sze-

rintem ez nem is olyan fontos. A lényeg a forradalmárok szívében van. Mert ők felismerték a rút világ nagy bajait. Nem mondták, hogy „hát, ezzel együtt kell élni”, meg hogy „nem tudunk mit tenni”. Szerintem egy forradalmárnak nem kell gyilkosnak lennie, bár kétség kívül a legtöbben az erőszakot választják kifejezőeszköznek. Igazából forradalmárnak lenni nem szakma, hanem valami más. Nem tudom leírni. A forradalmárok tiszta emberek, akik a szívuik szerint döntenek, és azt teszik, amit igaznak hisznek. Vannak akik elítélik őket, mert azt mondják, hogy mind hazudik, meg lefizették, hogy csináljon valamit. Szerintem ők vagy materialisták, és nem hiszik, hogy van akit nem a pénz érdekel, vagy félnek bevallani az igazat. Nem bírom elviselni ezt a sok igazságtalanságot. Meg akarom menteni ezt a szívbeteg világot.

A tizedik nap volt a közös kis történetünk koronája. Az osztály az osztálykísérőjünkkel vonatra szállt, és eljött hozzánk Budapestre, hogy személyesen is láthassák azt a munkahelyet, ahol kilenc munkatárs együttesen tevékenykedik egy közös irányba, egy közös gondolatból kiindulva.

Ezen a napon mintha nem is ugyanaz az osztály állt volna előttem, mint az első napon. Nagy érdeklődéssel néztek körül, vettek részt a beszélgetésben, nézték meg a bemutató filmünket és hallgattak engem. Valódi beszélgetés született közöttünk, amelyben nem csak engem, hanem egymást, egymás kérdéseit is képesek voltak meghallgatni. És nem csak hallani, hanem valóban meghallani, és a következő kérdést már az előző lépcsőfokról ellendülve feltenni. Őszinte, nyílt tekintettel és meleg, baráti kézfogással búcsúztak, mikor eljött az ideje. Csordultig telt a szívem velük ezen a napon, és remélem, vittek magukkal egy kis morzsát a tarisznyájukban mindabból, amit átadni akartam. Talán hamarosan elfelejtik hol jártak, mit hallottak, kivel találkoztak. De talán megmarad bennük egy csíra, és amikor szakmát választanak, vagy amikor már felnőtt emberként a maguk tevékenységével működnek a világban, feltámad majd valami ebből a csírából, feltámad bennük a vágy a mélyebb megértésre. Egy mélyebb megértésére annak, hogy mint ember „ki vagyok, honnan jöttem és hová megyek”. Talán...

MI LESZ KÉSŐBB A WALDORF-TANULÓKKAL?

(részlet)

Dirk Randoll, társadalomkutató az Alanus Főiskolán Alfterben (Hochschule in freier Trägerschaft) kollégájával, egykori Waldorf-tanulóval, Heiner Barz-cal (Düsseldorfi Egyetem) az elmúlt 50 évről mérleget vont. A két professzor három korosztály több, mint ezer végzős diákját kérdezte meg írásban, két tucattal hosszú interjút készített és hat csoporttal megbeszéléseket folytatott. Az eredményeket február végén egy csaknem 400 oldalas átfogó tanulmányban tették közzé.

Randoll és Barz megállapították, hogy az egykori Waldorf-tanulók közül átlagon felül sok lett tanár és tanárnő, de mérnök, orvos és gyógyszerész is. Művész csak 5 százalékuk lett, ami mindazonáltal ötször olyan sok, mint a lakosság átlagában, de itt is csak minden századik ember lesz az. A társadalmi foglalkozásokban a Waldorf-végzősök száma körülbelül a középmezőnyben helyezkedik el.

Arra a kérdésre, hogy hány tanuló választott valamilyen antropozófiai pályát, a tanulmány válasza az, hogy csaknem senki. Csak 2,4 százalékuk szentelte magát felnőttként az euritmia-nak, vagy ment el tanárnak egy Waldorf-iskolába. Mindezeket túl az antropozófiához a legtöbben közömbösen, szkeptikusan viszonyulnak, sőt ellenérzésekkel. De ezen nem is csodálkozhatunk, mert a legtöbb szülői házban az antropozófia már alig játszik valami szerepet. Amikor a szülők iskolát választanak a gyermekeknek, csak kevesen nevezik meg az antropozófiát motiváció gyanánt. Többnyire pedagógiai okokat említenek, illetve az állami iskolai rendszerrel szembeni elégedetlenségüket. Az egykori diákok jegyzőkönyvbe mondják, hogy semmi sem érdekelte őket olyan kevésbé, mint a „kényszer-euritmia” („Zwangsfach Eurythmie”).

Dicsérték viszont a különböző vallási irányzatokkal és a spiritualitással szemben tanúsított nyitottságot. És minden második ember a gyerekeit ismét egy Waldorf-iskolába küldte, jóllehet nem is voltak antropozófusok.

A tanítás megítéléséről feltett kérdésre a megkérdezettek egészen különbözőképpen válaszoltak. A többség pozitívan értékelte, hogy az isko-

la kreativitással, öntudatossággal, társadalmi kompetenciával és a konfliktusok kezelésének képességével bocsátotta őket újtukra. Másfelől sokan megemlítették, hogy mindenekelőtt a természettudományokban és az idegen nyelvekben többet tanultak volna, ha határozottabban megkövetelték volna tőlük. Többen nehezményezték a hiányos visszajelzést is a teljesítménnyel kapcsolatban. Az a kérdés, hogy a tanulót osztályzat nélkül is eredményesen értékelik-e, a tanulmány állítása szerint, meggondolandó [bestehe Nacholbedarf-pótlásszükséglet].

Három tanulóból kettő leérettségizik. A Waldorf-tanulók mindenesetre átlagon felüli műveltségű családokból jönnek. Randoll és Barz ezenkívül megjegyzi, hogy a Waldorf-pedagógiával a lányok szemmel láthatóan jobban érvényesülnek, mint a fiúk. Az egykori fiútanulók rendszerint elmondják, hogy „az ifjúkorban való részvételük” kielésére nem volt meg a lehetőségük: a testi megmérkőzés a hasonló korúakkal, a szelep az agresszióik számára.

Emellett szakmai kezdőként [wie Berufseinsteiger] az iskolát elhagyók [Schulwechsler] nagyon keménynek érzik a váltást a Waldorf-világból egy másikba. Ez érvényes már az iskolát elhagyókra is, de legfőként a szakmákban elhelyezkedőkre. Az első évek a teljesítménycentrikus társadalomban sok erőt emésztettek fel. Végül azután a legtöbben mindenesetre nagyon jól eligazodnak. – Befejezésül Barz és Randoll a tanerők magasabb kvalifikációját javasolja mindenekelőtt az idegen nyelvek és a természettudományok oktatásában.

Fordította: Szabó Attila

Forrás: H. Barz, D. Randoll: Absolventen von Waldorfschulen. VS Verlag, Wiesbaden, 2007

Frisch Mihály

NÉHÁNY GONDOLAT RUDOLF HAUSCHKA:

**„TÁPLÁLKOZÁSTAN” CÍMŰ MAGYAR NYELVEN MOST
MEGJELENT KÖNYVÉHEZ**

Rudolf Hauschka

„Az itt következő 'Táplálkozástan' hozzájárulásnak tekinthető az emberiség általános táplálkozási problémájának megoldáshoz, mégpedig olyan szempontok alapján, amelyeket eddig alig vettek figyelembe. A szerző feladatának tekintette, hogy ezt az egész problémát

más szinten közelítse meg. Ennek során azt a tényt vette figyelembe, hogy az ember lelki-szellemi lény, aki egy mindent átfogó összefüggésben áll a világgal, mely összefüggés nemcsak a természettudomány által, hanem a szellemtudomány segítségével is megismerhető, s melynek hallatlan jelentősége van a táplálkozás kérdéseinél.

A szerző nem tekintette feladatának, hogy recept- vagy szakácskönyvet írjon, de éppen úgy nem célja, hogy a táplálkozás fiziológia vagy a tápanyagok kémiai részletes kézikönyvét adja. A 'Táplálkozástan'-t első kísérletnek tekinthetjük abból a szempontból, hogy az emésztés fiziológiáját, a tápanyagok mérhető és nem mérhető minőségét újszerűen értelmezhesük. Az idő sürgetése arra kényszeríti a szerzőt, hogy ezt a kísérletet már vázlatként is nyilvánosságra tárja”.

A könyv előszavának itt idézett részlete jól mutatja a szerző szándékát. Új utat mutatni a táplálkozástan dzsungelében. Mert ebben a kérdésben nagyon nehéz kiigazodni. Nap mint nap átéljük, hogy a természettudomány eredményein alapuló úgymond modern, korszerű táplálkozástan sokszor néhány év elteltével homlokegyenest más teória szerint magyarázza, hogy mit ehetünk és mit nem. A zsírok, cukrok, koleszterin szerepének megítélése évtizedenként változik. Mindez nyilvánvalóan annak tudható be, hogy a természettudomány mind a mai napig nem értette meg az ember

valódi felépítését, működését, így az emésztésnél a fizikai folyamatok mellett nem ismeri a szellemi folyamatokat.

Még azt az alapvető kérdést sem teszi fel, hogyha disznóhúst eszünk, vajon miért nem válunk disznóvá, azaz hogyan lehetséges, hogy az állati fehérjéből az ember az emésztés, lebontás után emberi fehérjét épít fel. (Persze a fehérje ilyen jellegű megkülönböztetését sem ismeri a mai kémia.)

De nem jobb a helyzet a másik oldalon sem, mert korunk divatos ezoterikus áramlatai is – néhány igazságtartalom mellett – csak fokozzák az emberek bizonytalanságát. A túlhajszolt vegetarizmus – amely általános szabályokat ír elő, függetlenül az individuumból és annak korától -, a különböző sokszor átgondolatlan méregtelenítési eljárások és más, úgymond szellemi irányultságú táplálkozási tanácsok nem segítik az embert saját maga és emésztése megértésében.

Hauschka ebben a könyvében kísérletet tesz arra, hogy olyan gondolkozásra bírja az olvasót, amellyel az ember és a világ vonatkozásában egy új nézőpontot alakíthat ki.

A könyv első fejezetében a szerző – Rudolf Steiner nyomán – beszél az ember, az állat, a növény és az ásványvilág kozmológiai keletkezéséről, majd ennek alapján világítja meg a második fejezetben az emésztés szellemi folyamatait. Ebben a fejezetben is, ahogy a többiben is, utal az előző könyvére a „Szubsztanciástan”-ra (magyar fordításban megjelent 2005. évben), amely a harmadik könyvével a „Gyógyítóanyagtan”-nal (magyar nyelvű kiadása előkészületben) együtt összefüggő egységet képez.

A harmadik fejezetben a szerző a táplálkozástan történetével foglalkozik. Megismerkedhetünk a táplálkozás és az emberi tudat fejlődésének összefüggéseivel, és választ kaphatunk arra a kérdésünkre is, hogy vajon miért a tej a legrégebbi táplálékunk. Követhetjük a fejlődést, ahogy egyre inkább az ember növényi táplálékokat is vesz magához, mígnem elérünk ahhoz a korhoz, amikor már ásványi anyagokat is képes megemészteni.

A negyedik fejezetben megismerkedhetünk egy szokatlan fogalommal, a kozmikus táplálékkal. Azt, hogy érzeinkin keresztül állandó kölcsönhatásban állunk a világgal, talán tudjuk, de nem biztos, hogy végig gondoljuk azt, ahogyan szaglásunkkal, ízlelésünkkel, tapintásunkkal feldolgozzuk a világot képzetekké, fogalmakká, majd ezeket a fogalmakat elrendezve ideák, ideálok tartalmává tesszük. Mindez része annak a kozmikus táplálkozási áramnak, amely képzőerőként leárad a Kozmoszból, és amit az ember megkísérel „megemészteni”. Így lehet a leáradó kozmikus gondolatot, az isteni gondolatot „utángondolni”, „utánérezni”, majd ezeket szervezetünkben építő módon működtetni.

Külön fejezetek foglalkoznak a fehérje-, a zsír-, a szénhidrát- és só-táplálékkal. Többek között láthatjuk, milyen összefüggésben áll a répacukor fogyasztás a materializmussal, és hogy milyen szerepet játszott ebben Bonaparte Napóleon.

Fontos része a könyvnek az a fejezet, amely a növényvilág két reprezentánsával, a liliummal és a rózsával foglalkozik, ezzel összefüggésben pedig a gabonával és a gyümölcsökkel. Szinte megelevenednek a gabonafajták – a búza, a rozs, az árpa és a zab –, ahogy a szerző leírja keletkezésüket a liliumfélékből, ahogy napszerűvé, univerzálissá váltak. Szokatlan, ugyanakkor megragadó, ahogy a gabonafajták különböző formaelemét összehasonlítja geográfiai elhelyezkedésükkel, rámutatva arra, hogy ez a négyes – habitusában – a legkisebb formaeleméig a földkerekség nagy rendjébe tagolódik be.

A fűszereket úgy ismerhetjük meg, mint átmenet a táplálékanyag és a gyógyító anyag között, és így alkalmasak például az egyoldalú temperamentumok kiegyenlítésére.

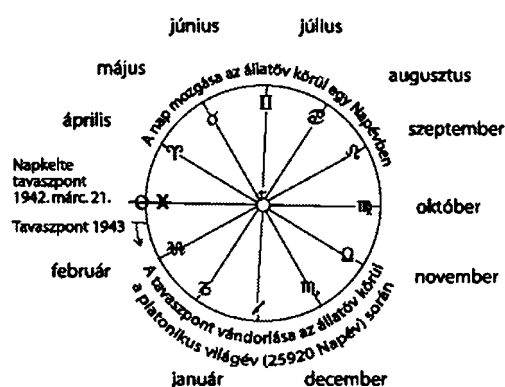
Az élvezeti cikkeknel (kávé, tea, kakaó, dohány alkohol) ahogy mondja a szerző, mindig fellép egy könnyű mérgező hatás. Megismerjük, ahogy ezen anyagok megváltoztatják a szellem, a lélek és a test összefüggéseit, választ kapunk arra, hogy ezek az anyagok miért is voltak szükségesek az emberiség fejlődése során és milyen szerepet játszanak ma.

Megismerkedhetünk a kapillárdinamikus módszerrel, amelynek segítségével – a szerző saját kísérletei alapján – betekintést nyerhetünk a növényvilág, a Kozmosz, a csillaghatások összefüggéseibe. Ennek fényében tekinthetünk rá a következő fejezetben az ételek elkészítési folyamataira. Futtatási képekben elevenednek meg azok a kísérleti tapasztalatok is alapuló megállapítások, mely szerint a főzésnél nem mindegy, hogy virágrégióhoz tartozó növényekkel dolgozunk-e, amelyeknek a Kozmosz már megadta az oldó-érlelő hő maximumát, vagy a poláris ellentéttel, a gyökérrel van dolgunk, amely nem vett részt a „nap-főzési folyamatban”. Így a káposzta rövid idejű főzése a virágitig emeli a káposzta minőségét, de

láthatjuk annak következményét is, amikor „halálra főzzük”. Mindezzel összefüggésben beszél a szerző az egyoldalú nyers koszt fanatizmusáról, amelyben a testet-lelket nem megfelelő módon tápláljuk.

Külön fejezetben ismerkedhetünk meg a konyha titokzatos burkához tartozó tűzzel, főzőedénnyel és vízzel. Kísérletekben követhetjük a felhasznált energia illetve a főzőedény fajtájának hatását a csírázó növényekre, és ezen keresztül ételinkre. Ahogy megismerkedünk a háromtagú növény életével a hő és a hideg minőség között, úgy válnak világossá azok a szabályok és gyakorlati tanácsok, amelyeket ételink tartósításánál, a savanyításnál, vagy a befőzésnél be kell tartani.

Napjainkban különös fontossággal bír a „Méreg a táplálékban, konzerv élelmiszer” fejezet, melyben a

szerző biztatja a háziasszonyokat, hogy ahol lehetséges kerüljék el a szintetikus anyagvilágból, a biológiai nullponton átment kátránykémiaiából származó anyagok használatát. Ugyanakkor részletesen foglalkozik egy olyan tartósítási technikával, amely ahogy mondja, betagozódik a világritmusba.

A könyv két zárófejezete a „Kenyer” és „Bölcsek köve” egyféle keretbe foglalja az egész könyvet. Mindaz, amit megismertünk, azt most a kenyér egész fejlődéstörténetében ismételtén átélhetjük, és felismerhetjük a gyémántlelőhelyek geográfiai elhelyezkedésének összefüggését mindazzal, amit az igazi alkimisták a bölcsek kövének neveztek.

A könyv függelékeként jelenik meg Gréthe Hauschka írása: „Gyakorlati diétás tanácsok egészségesegeknek és betegeknek” címmel, amelyben a szerző táplálkozási tanácsokat ad a különböző életkorú gyermekek számára, valamint foglalkozik a láz-, reuma-, tuberkulózis-, rák-, ekcéma-, szklerózis- illetve az öregkori diéta kérdéseivel.

Ezt a hallatlan izgalmas és nagyon fontos könyvet – együtt a „Szubsztancián”-nal – melegen ajánlom mindazoknak, akikben kételkedés, kérdések, bizonytalanságok élnek mindazzal szemben, amit ma a természettudomány állít a matériáról, az anyag és a világ keletkezéséről, vagy éppen a táplálkozásról. ■

A magvető ember

EMLÉKEZÉS LABAN CZ ZOLTÁNRA

I.

Az életnek vannak sorsdöntő pillanatai. Ezek nem feltétlenül látványosak, mégis kiemelkednek az idő mindennapi folyásából, s egy másik dimenzió összefüggésrendszerébe kerülnek bele. A görögök még jól tudtak különbséget tenni a két időállapot között, szavuk is volt rá: a hétköznapi, mérhető időre a kronosz, a szubjektív, mérhetetlen, örökérvényűre a khairosz.

Kamaszkorom egyik Khairosz-pillanatát szeretném felidézni, amikor Labancz Zoltánra emlékezem. 16 éves lehetek, a kronosz ritmusa 1986-ot ver. A helyszín: a Házsongárdi temető, a legszebb sírkert melyet életemben láttam. 5 szereplője közül 4 magyarországi fiatal, akik sokadik útjukon járnak Erdélyben, az ötödik az írás főszereplője. Szilágyi Domonkos sírja körül ülünk, s órák óta beszélgetünk. A párbeszéd elsősorban Zoltán és az egyik fiatalember között folyik, jómagam inkább csak hallgatom. Témája az élet, a sors. A háttérben alkonyodik. A beszélgetés egyetlen szavát sem tudom felidézni, mégis a lelkembe vésődik valami megfogalmazhatatlan...

Idekívánkozik még egy vers is, bonyolult belső összeköttetések alapján, Szilágyi Domonkos sorai, akkor és most is a legkedvesebbek számomra tőle, melyeket Petőfi Sándor halálára írt:

Szemből halál

Öt óra. Itt a végső pillanat.
Héjjasfalva felé szaladva szalad
Ki lovon, ki az apostolokén –
mint e huszonhat és fél éves legény.

- Potomság! – mondja. –Vagy talán nem is?
Hisz fut bálvány, az öreg Bem is,
Aki szíve felől hordotta volt,
bár nem értett egy sort sesoha, sort
verssort, amelyet „oh, mon fils” rovott –
nem harci dobót
helyettesítőt – éppen csak a tett
váltott igévé. S elvégeztetett.

Mert tett a szó, ó tett, igen,
Csak orra bukik macskaköveken,
s nem fegyver, csak fegyvernyi gondolat
Bukatja orra jobb egek alatt.

S akkor a fiú hirtelen megáll
(a civil őrnagy) -: Hát szemből, Halál!

Labancz Zoltán 1950-ben született Tordán. A Kolozsvári Képzőművészeti Líceumban érettségizett. A Babes-Bolyai Egyetemen szerzett matematikus tanári diplomát. Waldorf-pedagógia szakot végzett Stuttgartban. A Waldorf-pedagógiai képzést végzett tanárok továbbképzését irányította Kolozsvárott. A Kolozsvári Antropozófiái Társaság elnöke volt. Művészettörténeti szemináriumot tartott a Kolozsvári Waldorf-iskola tanárainak és diákjainak. 2006-tól intenzíven a festészet felé fordult. Kiállításai: 2006-ban egyéni kiállítás a kolozsvári Művészeti Múzeumban (Bánffy Palota) 2007-ben a stuttgarti Antropozófiái Központban

II.

Labancz Zoltán halálhíre váratlanul ért bennünket – mondom hétköznapi értelemben. De ha valóban belegondolok, olyan törékenynek, sérülékenynek, féltetni valónak láttam őt az elmúlt két évben, mióta kapcsolatunk felelevenedett, a betegsége óta, hogy hirtelen elmenetele mégsem tűnt értetetlennek.

A telefonon érkezett szomorú hírt követő percekben már biztos voltam benne, hogy ott kell lennem a temetésén, s a hétköznapi idő szorítása (év végi hajrá, iskolai gondok, helyettesítés, gyerekek-re ki vigyáz 2 napig, utazás, pénz stb.) engedett, a körülmények pillanatok alatt rendeződtek, mint egy igent bólintva a döntésre, és suhantunk Erdély felé.

2007. júniusában a helyszín ismét a Házsongárdi temető. Zoltán fekszik a ravatalon. S van Idő, hogy búcsút vegyek tőle. ... Ekkor egy ismeretlen ember lép hozzám. Tiszta arcú, magas, fekete szakállas harmincas. Meleg, bensőséges szavakkal üdvözöl. Hosszan beszél, s amit mond, érzésem szerint nem kevesebb és nem több, mint a lényeg. És hirtelen híd verődik a 21 évvel ezelőtti s a mostani pillanat között.

Azt mondja, Zoltán kérdező ember volt. Mindig kérdéseket tett fel. Mindig, mindenkinek. Mindenre. S megvető ember volt.

Szavai nyomán hirtelen belém nyilall, mi az, ami kamaszkoromból a felidézett kép megragadhatatlan tartalmát adja. Az a mód, ahogy Zoltán kérdéseket tett fel a világnak, vagy a világról vagy a világban (egyre megy), ahogy ezt tette, maga volt a lényeg, s egyben a mag is, és Ő önmaga, legbensőbb valójában. Ezt jelentette Zoltán – legalább számomra, s a jelek szerint nem csupán számomra.

III.

A kérdező ember:

A modern emberiség történetének hajnalán egy lovas tűnik szemünkbe, aki fenséges szépségben, mégis komor magányban járja különös útját. Lovának nyergét gerle díszíti, páncélja vörös, kardja, melynek markolata rubinból való, övébe tűzve. Minden lovagok legnagyobbika ő, minden jóval áldott, neve beszélő név: PARZIVAL.

Útja a teljes tudatlanságtól a bolond ruhán át a lovagi erények és a szerelem megszerzéséig vezet. Ő azonban nem nyughat, a kalandok és az ismeretlen jövő szava szólítja, amikor nem keresve rátalál a Grál várára s a szerencsétlen halászkirályra. De minden szépségek, jóságok és igaz erények sem teszik képessé arra, hogy megváltást hozzon a szenvedőnek, mert a döntő pillanatban nem tudja teljesíteni feladatát. Mindenre képes, ha kell, a legnagyobb ellenféllel megküzdene, de mégsem teszi meg, amit Isten és ember vár tőle. Pedig csupán egy kérdést kellene feltennie, szíve szavára hallgatva Amfortasnak: Mondd, bátyám, mi az, ami bánt téged?

Mi hiányzik Parzivalból, amikor elmulasztja feltenni a kérdést? Bűne tudattalan, de mégis a legnagyobb. S képességek, érzések, tudás milyen bonyolult összefüggésrendszere szükségeltetik hozzá, hogy valaki a megfelelő pillanatban a megfelelő embernek a megfelelő kérdést fel tudja tenni! Mi minden rejlik egyetlen mondat mögött!

Parzival az első az emberiség történelmében, aki ez előtt az apró, de mégis világmegváltó feladat előtt áll: a megfelelő pillanatban a megfelelő embernek a megfelelő kérdést feltenni. Felismerni a pillanatot. Felismerni a hiányt. Megismerni magunkban a szenvedést. Felismerni másban a szenvedőt. Együttérezni. Érdeklődni a másik iránt. Szavakká formálni az érdeklődést. Áttörni a közönyt. Áttörni az önzés gátait. Áttörni a gátlások gátait. Rátalálni a szívben buzgó forrásra. Kimondani a szavakat. Megváltani a másikat. Ez a szeretet metamorfózisa. A szeretet metamorfózisának felszíni tünete a kérdezni tudás képessége.

Ha azt mondom, Labancz Zoltán a kérdések embere volt, akkor úgy értem: rendelkezett a kérdezni tudás képességével. Ez adta szellemi erejét, s ezzel mutatott példát, utat sokaknak.

Nagy László: Ki viszi át a Szerelmet

Létem ha végleg lemerült
 ki imád tücsök-hegedűt?
 Lángot ki lehel deres ágra?
 Ki feszül föl a szivárványra?
 Lány hantt mezővé a szikla-
 Csípőket ki öleli sírva?
 Ki becéz falban megeredt
 hajakat, verőereket?
 S dúlt hiteknek kicsoda állít
 káromkodásból katedrálist?
 Létem ha végleg lemerült,
 Ki rettentí a keselyűt!
 S ki viszi át fogában tartva
 A Szerelmet a túlsó partra!

IV.

A magvető példázata így szól a Bibliából:

„Íme kiméne a magvető vetni. És amikor ő vet vala, némely mag az útfélre esék; és eljövén a madarak, elkapdossák azt. Némely pedig a köves helyre esék, ahol nem sok földje vala; és hamar kikele, mivelhogy nem vala mélyen a földben. De mikor a nap felkelt, elsüle; és mivelhogy gyökere nem vala elszáradott. Némely pedig a tövisek közé esék, és a tövisek felnevekedvén, megfolyták azt. Némely pedig a jó földbe esék, és gyümölcsöt terme, némely száz annyit, némely hatan annyit, némely pedig harminc annyit.”

Zoltán magvető ember volt, azaz küldetése volt a körülötte élő emberek lelkébe eszméket hinteni. Ami azt is jelenti, hogy benne élően voltak jelen ezek az eszmék, ezeket mindenében képviselte, továbbsugározta a körülötte élőkbe. Cselekvően is voltak benne ezen eszmék, tevékenyvé tették, s egész emberi mivoltát, kiemelkedő szervező és kapcsolatteremtő képességét, művészi tehetségét, emberi erejét ezek szolgálatába állította. Kezdeményező ember volt.

A kezdeményező erőről így ír Rudolf Steiner a Karmikus összefüggések ezoterikus vizsgálata III. című könyvben: „Az élet sokrétűségével kapcsolatos sok lehetőség az antropozófustól iniciatívát követel, megkívánja, hogy *lelki életének belső iniciatívája legyen*. Meg kell tanulnunk, hogy az antropozófusokra a következő mondat érvényes, hogy az antropozófusoknak így kell szólniuk önmagukhoz: Ha már karmám által antropozófus lettem, akkor az, ami engem az Antropozófiához irányított, azt kívánja tőlem, figyeljek arra, hogyan jelenik meg – többé vagy kevésbé mélyen – lelkemben az a szükségszerűség, hogy az életben lelki iniciatívával rendelkezem, hogy valamit lényem legbensejéből kezdeményezni tudjak, valamit meg tudjak ítélni, el tudjak dönteni. – Minden egyes antropozófus karmájába bele van írva: légy kezdeményező ember, és légy tudatában annak, hogy ha tested akadályai vagy egyéb előtted álló akadályok miatt esetleg nem találod meg lényed középpontját, ahonnan az iniciatíva kiindul, szenvedéseid és örömeid alapján véve a személyes kezdeményezésed megtalálásától vagy meg nem találásától függenek!...Arany betűkkel kellene, hogy állandóan minden antropozófus lelke előtt álljon: az iniciatíva a karmájában van, és sok minden, amivel életben találkozok, attól függ, mennyiben tud benne ez az iniciatíva akaratlagosan tudatossá válni.”

Ha egyetlen szóban akarom összefoglalni, mi volt Zoltán kezdeményezése, akkor azt mondom: Plopy. Plopy: A fogarasi havasokban, a kis falu fölött a hegygerincen vásárolt birtok, ahol hű társával felépített egy gyönyörű telepet, ahonnan a hegyek közti kis napsütötte völgyre nyílik a csodálatos kilátás, ahol hollók keringnek a csúcsok között, ahol a nyári zivatar hangjait ezerszeresen zengik vissza a szirtek, ahol árniká és cickafark nyílik a harmatos reggeli fényben, ahol sziporkázik a

csillámpor a kőben, homokban. Az odautazó eltévedt magyar turista az utat tudakolva a román ajkú helybélitől elég ha egyetlen szót mond: Labancz Zoltán: s az arcok felderülnek, a kezek pedig felfelé mutatnak: csak arra, arra, fel a csúcsra!

Az európai színvonalú szállás, az organikus, sok kézi munkával és fantáziával felépített épületek mind a házigazda művészi érzékét és gyakorlatiasságát sugározzák. Mennyi kezdeményezésnek adhatott otthont Plopy: a tanárképzés tábora, állami gondozott, gyermekek, Waldorf-iskolai gyakorlatok, művésztelep...

Itt volt Zoltán valódi magvető, a szónak nem csupán átvitt, de konkrét értelmében is: a hegyoldalba faragott, teraszos kertben maguk termelték a sok zöldséget, gyümölcsöt. Gazda volt itt, a legnemesebb értelemben: szolgálta a földet és rajta élőket, embereket, állatokat, helyieket és vendégségbe érkezőket egyaránt. Tapasztotta a kemencét, építette a falat, gyógyszert szerzett a szomszédokban megsérült, s vágóhídra szánt kisborjúnak, terepjárójával néha kétszer is megjárta az 50 kilométeres utat Kolozsvárig, élelmet, utasokat, festéket szállítva a meredélyen.

Itt, Plopyt érte a halál is. Munka közben: éppen falat épített. Lelke arról a földről indulhatott el a szellemi világba, melyet megnesemesített a belé fektetett rengeteg törődése, áldozata...

Ha rá gondolok, egyetlen megválaszolhatatlan kérdés motoszkál bennem: Akiben ekkora kezdeményező erő buzgott, akinek ennyi mag lapult a tarsolyában, miért, hogy nem volt elég erő a testben, hogy mindezt hordozza?

V.

Néhány éve láttam egy filmet Kolozsvárról. Kortárs magyar rendező igazi művészfilmje volt: a helyi születésű szerző énekelte meg Kolozsvár sokszínű, nemzetiségek találkozásából fakadt egyedülálló, még romlásában is szépséges kultúráját. Rám a felismerés erejével hatott a film: Kolozsvár nem csupán egy számomra kedves, hanyatlásnak indult magyar város, emlékek őrzője, régmúlt dicsőségünk idézője, hanem egy rendkívül magas rendű kulturális sokszínűség, az igazi Európaiság egyik megtestesítője. Minden nyomor, züllés, lealacsonyodás ellenére lényének mélyén ott világol ennek fénye. Európa: a keresztény alapokon nyugvó, magas rendű kultúra, nemzetiségek karnyújtása, ösztetalálkozás, híd, kötelék, kapcsolat. Kolozsvár ennek a hídnak egyik pillére.

S ennek a Kolozsvárnak egyik megtestesítője számomra Zoltán és családja. Három nyelvet bírt tökéletesen, a románt a németet és a magyart, s tökéletes tolmácként közvetített e nyelveket beszélők között. Vékony alakjával, szerény mosolyával ahogy időnként felbukkant Svájcban vagy Németországból hazafelé jövet Budapesten, minden porcikáját áthatotta ez az Európaiság, a kultúrákban lévő otthonosság. S ezt az erőt helyhez tudta kötni, amikor otthon, szülőföldjén épített: művésztelepet, vendégházat, kapcsolatokat.

VI.

Élete utolsó éveit betöltötte a művészet. Alkotott, festett, kiállított, művészettörténetet tanított. 2006-ban meghívtam a Solymári Fészek Iskolába, ahol két osztályban is tartott művészettörténet órákat. A 12. osztállyal könnyebben, a kilencedikkel nehezebben talált hangot. Tanítási stílusát is áthatotta a kérdés szelleme, a rácsodálkozás. A nagyobbaknak szinte filozófia órákat tartott. A kisebbeknek Egyiptomról és a görögökről beszélt. Kollégáim mondják, ma is lehet építeni arra a tudásra, amit akkor adott.

Néhány óráján ott voltam. Magam sem felejttem el, ahogy arról beszélt, hogyan tekintett az egyiptomi ember a halálra: Nem csodálatra méltó, ahogy ezek az emberek a föld alá temették művésztük kincseit? Vajon hogy tekintettek ők a halálra és az életre, ha a sírokba ilyen alkotásokat rejtettek el? Milyen szemlélet állhatott e mögött?

Emlékszem, ahogy hosszan leírta a fáraó koporsójának útját a Nílustól a ravatalig. Egy hosszú-hosszú, éjsötét folyosón vezetett ez az út végig, amelynek végén a halotti menet kilépett a ragyogó

fénybe: előttük a piramis hófehér fala, tetején a sziporkázó aranycsúccsal: szinte elvakította ennyi fény a kilépőt. Minek gondolhatta hát az egyiptomi ember a halált? – kérdezte Zoltán.

Íme, most valóban kilépek a nappal világosságába.
 Én leszek az Élet Ura, Osiris színe előtt,
 Lényem örök lesz, s nem változik többé...
 Nézd, átölelem a szent szikomorfát,
 Mely gyöngéden felém tárja karjait.
 Elérvén Horus szeméhez, birtokba veszem azt,
 (Uralkodjon békében a világ fölött!)
 Elnézem a lenyugvó Ré-t;
 S mikor a hajnal pírjában ismét megjelenik,
 Befogadom életadó leheletét.
 Megtisztult kezeimet most imára kulcsolom...
 Forrjanak egybe, s viruljanak
 Lényem feldarabolt részei,
 Hogy szétszóratva a világban,
 Ne vesszenek el mindörökre...
 Íme, repülök, mint a madár,
 Majd lassan a földre ereszkedem...
 Kitartóan követem korábbi tetteim nyomát;
 Mert a tegnap-szülte gyermek vagyok, Keletkezésem őrei az Akeru-istenek.

(Részlet az Egyiptomi halottas könyv „A lélek kilépéséről a nappali fénybe” című fejezetéből)

Talán nem készült a halálra, de mégis, az az érzésem, a halál készen találta őt.

VII.

A Házsongárdi temető a legszebb sírkert, amit életemben láttam. Méltóképpen lehet itt pihenni, s Zoltán nyughelyéről belátni az egész várost.

A kronosz ideje itt a földön folyik tovább, ám a khairosz-pillanatok összekötnek túlvilágot és földi jelent.

A közös hit, amely benned és bennünk él, valóság. Kísérje hálánk utadat minden elvetett, eleven magért.

Géczi Ferenc a Magyar Antropozófiai Társasághoz írt levelét a társaság újságja, az Új Impulzus nem közölte, mondván, az újság megjelenése a közgyűlés utáni időpontra várható. A levél írója ezért a Szabad Gondolatot kérte fel közlésre.

a szerkesztőség

A közgyűlés margójára

(utóregzések)

A Magyar Antropozófiai Társaság (MAT) vezetősége az évi közgyűlésre hívó értesítőjében arról tudósít, hogy a közgyűlés alkalmából alapszabály módosítást kezdeményez. Az alapszabály módosítás indoklásában az szerepel, hogy a módosítás szükségessé vált, idézem: „A módosítás azért vált szükségessé, mert a Társaság működését és alapszabályát összhangba kell hoznunk a közhasznú társaságokra vonatkozó törvényekkel és jogszabályokkal.” Azt elfelejtették megindokolni, hogy miért kell az Antropozófiai Társaságot (AT) közhasznú társasággá változtatni. A lényegét, ami erre az elhatározásra indította őket, elhallgatták. Létrehoztak egy diktátumot, amit el akartak fogadtatni a tagsággal. Ezt a diktátumot nem jelenítették meg, ügyesen úgy tettek, mintha nem létezne. Azt a döntésüket, hogy az AT-ot közhasznú társasággá kell változtatni, mint kész, eldöntött tényt közölték, annak megindoklása nélkül. (Az értesítőben közölt indoklás, az azért, nem erre vonatkozik.) Amikor a közgyűlés tagsága rákérdezett arra, hogy miért akarják az AT-ot közhasznú társasággá alakítani, ugyanis az alapszabály módosítás ezért vált szükségessé, azt a választ kaptuk, hogy az AT anyagi, pénzügyi nehézségekkel küzd, új pénzforrások felkutatására, megszerzésére van szükség ahhoz, hogy az AT fenn tudja tartani magát, működését. Állami pénzekhez, közpénzekhez kívánnak jutni pályázatok útján. A pénzhez való jutás többi ötletmódozatait, amelyek elhangzottak, nem sorolom fel. Az az állítás, hogy az AT a maga erejéből nem tudja magát fenntartani, tőle idegen erők támogatására szorul, nem felel meg a valóságnak. Hiszen az AT múltja, jelene és remélhető jövője megcáfolja ezt az állítást. Az antropozófiai mozgalomban meditatív szellemi életvitelre van szükség elsősorban, minden ebből a meditatív életvitelből bontakozik ki.

A Rudolf Steiner körül kialakuló antropozófiai mozgalomnak ez a Steiner által gyakorolt meditatív életből származó megismerés és annak nyilvánosságra hozása az alapja. Ez a meditatív életgyakorlat az antropozófiai élet központi élő magva. Az antropozófiai mozgalomban minden ebből sarjad ki. Makovecz Imrét idézve: A szabadság filozófiája c. mű alapján – „megismerésből azonnali cselekvésbe átmenni” – erre van szükség. Azonban megismerni a valóságot csak meditációból van lehetőségünk. Ennek hiányát lehet tapasztalni az antropozófiai mozgalomban. A megismerésből cselekvés óv meg minket attól, hogy az ellentétezők végrehajtó eszközeivé váljunk. Mert cselekedni sokféle indíttatásból lehet. A Rudolf Steiner körül kialakuló mozgalom lassan közösséggé szerveződött. Steiner a Krisztus-átélésből kisugárzó világosság és szeretet alapján formálta meg ennek a közösségnek az arculatát. Hogyan lehetséges az, hogy a MAT vezetősége nem ismeri ezt a szellemiséget? A közgyűlés folyamán három alkalommal is figyelmeztetni kellett őket erre az eredeti szellemiségre a közgyűlés tagságának soraiból. Magyarországon 1989 előtt is volt antropozófiai mozgalom, nem kellett hozzá idegen pénzforrások. A társadalmi változások lehetővé tették 1989 után, hogy ez a mozgalom nyilvános szerephez jusson. Szilágyi Péter kezdeményezésére megalakult a nyilvános MAT. Ebből nőttek ki az úgynevezett alkalmazott antropozófiai tevékenységek, ágazatok, amelyek a mai napig élnek és remélhetőleg élni fognak ezután is. Ezeket azért érintet-

tem, hogy láttassam azt, hogy abban az állításban, hogy az AT nem tudja magát fenntartani, ezért idegen pénzforrások támogatására van szüksége az életben maradáshoz, egy hazugsággal van dolgunk, ugyanis az antropozófiai mozgalom nem a pénzforrásokból tartja fenn magát. Ezért az AT közhasznú, pénzforrás irányultságú társasággá való alakítását indokolatlannak tartom. Idegen szellemű, pénzbirtokló erők behívását az antropozófiai mozgalomba, azaz a céllal, hogy támogassák az antropozófiai mozgalmat, nem tartom helyesnek, mert ezek az erők nem az antropozófia erői, hanem az antropozófia ellenerői. Ha az antropozófia nem tudja kibontakoztatni a saját erejét önmagából, lehetséges helyét az ellenerők foglalják el. Tehát az antropozófia sajátos szellemiségénél fogva csak önmagára támaszkodhat, azt a teremtő erőt, amit magából kell kifejteni, máshonnan nem kaphatja meg. Ha ezt beláttuk, továbbmehetünk ahhoz, hogy mi jelent meg az AT vezetősége és a közgyűlés tagsága közötti viszonyban. Az AT vezetősége az alapszabály módosítás keretében bejelentette az igényjogsultságát arra, hogy az AT vezetősége, idézem: „A vezetőség kizárhatja azt a tagot, aki tagi kötelezettségeinek elmulasztásával, vagy más módon veszélyezteti a társaság céljainak megvalósítását.” Tovább nem folytatom. Itt történt az első figyelmeztetés az AT vezetősége felé, hogy amit akarnak, amire jogot akarnak formálni, az az AT eredeti szellemiségével összeegyeztethetetlen a szabad Krisztusi szereteten alapuló közösségi szellemmel és azzal, hogy a tagságnak nincs a vezetőséggel szemben semmi kötelezettsége, tag az lehet, aki egyetért az antropozófia és az antropozófus közösség szellemiségével, és el tudja azt fogadni. Nem részletezem tovább, az antropozófia vezérelveiben (Statútumok) megtalálhatók.

Az AT vezetősége tehát a tagsággal egy függőségi, hatalmi viszonyt akar kialakítani. Az AT vezetősége az általa hozott rendeletekkel kívánja szabályozni a társaság életét, kötelezettségeket akar a tagságra róni. Ha ez megvalósulna, ez már nem antropozófiai társaság lenne, hanem valami más. Ezzel az igénybejelentéssel az AT vezetősége egy mai politikai pártszervezet szellemi színvonalára akarja züllesztetni az AT-ot. Ugyan Havril Katalin, a vezetőség egyik tagja elmagyarázta nekünk, a közgyűlés tagságának, hogy erre a „kizárásra abban az esetben lenne szüksége a vezetőségnek, ha valaki a tagok közül olyan tevékenységet folytat, amely a vezetőség szerint nem felel meg az antropozófia szellemének és veszélyezteti az AT létét.” Pillanatnyilag azonban az a helyzet, hogy a vezetőségtől kell megmenteni a tagságot. De reméljük, hogy észhez térnek! Eltorzult lelki alkatukkal nem gyötrik a tagságot, hanem megpróbálják lelki életüket saját erejükből rendbe tenni és rendben tartani. Mert csábító lehet, akinek erre van hajlama, Inkvizíció-sat játszani, de sem én és gondolom a tagok sem kívánunk ilyen játékban részt venni. Nincs szükség cirkuszi mutatványokra. Őszinte emberi kapcsolatokra lenne szükség és bizalomra egymás iránt, komolyan kéne venni magunkat is és egymást is. Sajnos ebben is hiány van, nem beszélve az egymás iránti érdeklődésről. A tagság részéről többször felvetődött annak az igénye, hogy a hármastagozódású világrend megvalósítását az AT-on belül is kezdeményezni kellene. Bár az AT szellemi alapon szerveződő társaság megismerési feladatokkal, mégis a közösségi együttlétünkben szét kellene választani a gazdasági jellegű kérdéseket, a jogi kérdésektől, és a szellemiektől. A bemutatott hazugság elfogadtatására tett kísérlet, és a hatalmi hajlamok kiélésének szándéka az AT-on belül összekeverte ezeket az élő minőségeket, életmezőket. Szokatlan megbarátkozni azzal a gondolatmal, hogy a Társaságon belül jogi szempontból egyenrangú felekként állunk egymással szemben (ilyenkor jelen van közöttünk az Isten), és ezt az egyenrangúságunkat, jogi egyenlőségünket érvényesíthetjük is, ha inspirációból szükségesnek látjuk. A szellemi élet szabadságát dogmák hangoztatásával, ismételtetésével nem lehet pótolni, még akkor sem, ha ezeket a dogmákat Rudolf Steiner közzétett írásműveiből és előadásaiból gyártottuk magunknak. Ő soha nem hozott létre megcsontosodott, halott gondolatokat, hanem az élő gondolkodás átéléséhez akart vezetni minket. Ez csak meditációban lehetséges. Aki a másik ember egyéni szabadságát nem ismeri el és nem tartja azt tiszteletben, az a másik ember élete fölött akar rendelkezni, végső soron ki akarja oltani annak életét. Imagináció segítségével magunkba tudjuk fogadni a másik ember lényének képét, és lényével kapcsolatos kinyilatkoztatást élhe-

tünk át magunkban, megismeréshez jutunk. A gazdasági élet az egyedekből álló közösség fizikai együttlétének megvalósítására irányuló szükségletek, feltételek biztosítása. Ennek a fizikai együttlét lehetőségét biztosító közös térnek a használatában résztvevő tagoktól elvárható tagdíj fizetése a kiadási, üzemeltetési költségek fedezésére. Akik nem használják ezt a közös teret, azoktól tagdíj fizetése nem várható el, de attól még adakozhatnak. Lehet, hogy hatékonyabb lenne tagdíjfizetési kényszer helyett egy írásos kimutatás a tagok felé egy esztendő leforgása alatti üzemeltetési költségekről, arról, hogy hány tag használja rendszeresen a közös teret, stb. Ha belátáshoz, áttekintéshez juttatjuk a tagokat, nem lesz szükség semmiféle fizetési kényszerre. Én ezt javaslom. Bármiféle erőszak vagy külső kényszerítő rendelet, amit belátáshoz juttatás helyett alkalmaznak, idegen az antropozófia szellemétől. A fizikai közösségi lét megvalósításával egymásrautaltságunkban, egymásra találásunkban a testvériséget éljük át. Ehhez intuíció kell.

Seres Attila kezdeményezésére a közgyűlés tagságában kialakult az az igény, hogy az AT vezetőségét a jelenlegi 6 főről egészítsék ki 7 főre. Várnai Attila korábbi előadásában elhangzott az a kijelentés, hogy egy nagyobb közösségért felelősen tevékenykedő, azt szolgálva vezető emberek a 7-es szám uralma alatt állnak, mindig kívánatos, hogy héttagú közösséget alkossanak. Seres Attila Rudolf Steinert idézte ebben az ügyben, a karácsonyi gyűlés alkalmával tett szándéknyilatkozatára hivatkozva. Az AT vezetőségét láthatóan meglepte ez az igény bejelentés, pedig ők a tagság szolgálatában tevékenykednek. Heves tiltakozásba kezdtek. Kécza András, a vezetőség egyik tagja, erőteljesen képviselte azt az álláspontot, hogy a közgyűlés tagsága semmire sem kényszerítheti, nem utasíthatja a vezetőséget. Fordítva lehet? Ez a hatalomgyakorlók érzékenysége. Kérelem hangzott el a tagság részéről, amivel a vezetőség nem tudott azonosulni, ezért azt a vezetőség elleni támadásként, erőszakként élték át. Kécza András kijelentette, a vezetőség többi tagjával egyetértésben, hogy nem tud hirtelenjében egy új, hetedik vezetőségi tagot produkálni. Senki nem kívánta tőle, hogy vezetőségi tagot produkáljon. Azt azonban elvárhatjuk tőlük, hogy a társaság tagjaival kapcsolatba lépve válaszanak maguk közé egy hetedik vezetőségi tagot. Erre csak akkor nem képesek, ha nem akarják. Végül megállapodtak abban, hogy ez év szeptember 15-ig a következő rendkívüli közgyűlésig megoldják ezt a feladatot, teljesítik a tagság kérését. Fel kellene számolni a vezetőség és tagság közötti szakadékszerű viszonyt, a vezetőség teljes elszigetelődését a tagságtól. A szakadék helyére egy folytonosságban megjelenő kölcsönös együttműködési viszonyt kellene állítani. Szükség lenne arra, hogy a vezetőség kialakítson egy külső vezetőségi kört, amelyik az átmenetet képezi a vezetőség és tagság között. Nem kell annyira félni a tagságtól, nem harapnak. Az emberi kapcsolatok megteremtése, gondozása időigényes feladat, de időt kell rá szentelni, mert ez a maradandó része közösségi életünknek.

Végül még egy kéréssel fordult a közgyűlés tagsága a vezetőség felé. A múlt évi közgyűlésen Szilágyi Péter, az AT jogi képviselője kilépett az AT vezetőségéből. Az akkori közgyűlés tagságának kérésére, egy esztendőre még vállalta a jogi képviselőt. Most ennek az ideje lejárt. Új jogi képviselőt kell választani az AT részére a vezetőségen keresztül. A közgyűlés tagsága megkísérelte kideríteni a vezetőséghez intézett kérdésében, hogy kit szándékozik a vezetőség saját tagjai közül jogi képviselőnek megválasztani. Kécza András bejelentette, hogy a MAT szellemi vezetője Göröntsér Márton, a gazdasági ügyek felelőse és képviselője Havril Katalin. A közgyűlés tagsága nem szellemi vezető megválasztását kérte a vezetőségtől, mert arra nincs szüksége, hanem jogi képviselő megválasztását. Tehát Göröntsér Márton nem szellemi vezetője, hanem jogi képviselője a MAT-nak. A beszámolókat a közgyűlés tagsága egyhangúlag elfogadta. Az AT vezetősége Drucker Györgyöt bízta meg azzal, hogy az alapszabály módosítás keretében a vezetőség akaratát keresztülhajtja a közgyűlés tagságán, és az alapszabály módosítást elfogadtassa a közgyűlés tagságával. Drucker György ebben a szerepvállalásban a katonai diktatúra élő mozgó szobrává változott át, – akik ott voltak, átélhették ezt – kifejezésre juttatta megbízóinak szellemiségét és akaratát, azonosult azzal. Azonban kénytelen volt engedni a közgyűlés tagságából feléje irányuló nyomásnak, így időnként em-

berarcúvá változott, a diktatórikus póz lassan felengedett. Végül is az AT vezetőségének akaratát nem sikerült maradéktalanul rákényszeríteni a közgyűlés tagságára, mert voltak a tagok között éber antropozófusok. Hála és köszönet nekik. De ne bízzuk el magunkat. Azok az erők, amelyek az AT vezetőségében mozgolódnak, nem fogják békén hagyni őket. De bízunk bennük is, hogy a lelkükben élő szörnyekkel meg tudnak küzdeni, és le tudják azokat győzni. Bizalmat szavazunk nekik, mert csak így lehet együtt élni. A szeretet nem egyeztethető össze a hazugsággal, a szeretet csak az igazsággal tud együtt élni. Ahhoz, hogy szeretni tudjunk, benne kell éljünk az igazságban is. Enélkül nem megy. Mindannyian felelősek vagyunk, egyénileg is, a közösség formálódásáért.

2007 nyarán

Géczi Ferenc

A Szabad Gondolatok Háza őszi programjai

2007. október 5-6: (pénteken 16,100 – 20,00 és szombaton 9,30 – 12,30-ig)

Gerhard Schuster hétvégi szemináriuma

Az előadó 2007 júniusában a Bimbó úton tartott előadásáról készült jegyzetet e számunkban olvashatják kedves Olvasóink, ahol elsősorban a társadalom jogi területéről esett szó. A Szabad Gondolatok Házában Schuster úr a Harmadik Út mozgalomnak elsősorban a gazdasági és kulturális területet érintő kezdeményezéseiről fog beszélni.

Részvételi díj mindkét napra: 1000 Ft

2007. november 24 - 25: (szombat 9,30 – 12,30 és 14,30 – 17,30 és vasárnap 9,30 – 12,00)

Thomas Meyer hétvégi szemináriuma az antropozófiai társaság és mozgalom viszonyáról

Részvételi díj: 1500 Ft

2007. november 25. vasárnap, 15,00 – 18,00

Ünnepélyes könyvbemutató Thomas Meyer részvételével a szerző *Tao* (Natura-Budapest Kft. kiadásában) és *Ehrenfried Pfeiffer életútja* (Arkánium Szellemi Iskola kiadásában) c. könyveinek magyar nyelvű megjelenése alkalmából.

A könyvbemutatóra mindenkit szeretettel várunk.

A Fóti Szabad Waldorf Iskola euritmia tanárt keres 2007. szeptemberétől.

Jelentkezni lehet levélben az iskola címén:

Fóti Szabad Waldorf Iskola 2151 Fót, Vörösmarty tér 2.

E-mail: titkarsag@fotiwaldorf.hu.

Telefon : 27/537-303

Az Ita Wegman Alapítvány és a Natura-Budapest Kft. kiadásában megjelent magyar nyelven

Rudolf Hauschka:

Táplálkozástan

az emésztés fiziológiájának és a tápanyag mérhető és nem mérhető minőségének megértéséhez

című könyve.

A könyv ára 3500.- Ft.

A könyv 2007. szeptember 10. – szeptember 30. között kedvezményes, 3.000.- Ft-os áron megvásárolható a Natura-Budapest Kft-nél (Bp. VIII., Bláthy Ottó u. 41.)

illetve e-mailben (info@naturabudapest.hu)

vagy telefonon (303-77-46)

történő megrendelés esetén postai költség felszámításával, postai utánvétellel megküldjük.

A szerző 2005-ben magyarul megjelentetett „Szubsztanciátan” című könyve 3500 Ft-os áron hasonló módon megrendelhető.

